

EL DILUVI – LLIBRE I

I ja anava¹ sobre totes les terres a espargir els seus llamps;
però va témer que per ventura el sagrat èter per causa de tants focs
no concebés flames, i que el llunyà eix² cremés.
Que està també en els fats, recorda, que arribarà un temps
en el qual el mar, en el qual la terra i arrabassats els palaus
del cel cremin i del món la mola, afanyosa, sofreixi.
Aquestes armes tornen al seu lloc, fabricades per mans dels Cíclops:
un càstig li plau invers, al gènere mortal sota les ones
perdre, i borrasques llançar des de tot el cel.
De seguida l'Aquiló³ tanca en les eòlies cavernes,
i a quantes bufades arruixen congregats els núvols,
i amolla el Notos⁴: amb les seves mullades ales el Notos vola,
el seu terrible rostre cobert d'una boira com la pega:
la barba pesada de borrasques, flueix aigua dels seus canosos cabells,
en el seu front s'assenten boires, ruixaran les seves ales i sins.
I quan amb la seva mà, a l'aire suspesos, els núvols va estrènyer,
es fa un fragor: llavors denses es vessen des de l'èter les borrasques.
La missatgera de Juno, de variats colors vestida,
concep, Iris⁵, aigües, i aliments als núvols reuneix:
es postren els sembrats, i plorats pels colons
els seus vots jeuen, i pereix el treball frustrat d'un llarg any.
I no al seu cel es va limitar la ira de Júpiter, sinó que a ell
el seu blau germà⁶ li ajuda amb auxiliars ones.
Convoca aquest als cabals, els quals, després que en els sostres
del seu tirà van entrar: “Una arenga llarga ara no he
d'usar: vesseu les vostres forces. Així és menester.
Obriu les vostres cases i, apartada la mola,
als vostres corrents amolleu totes les regnes.”
Havia ordenat; ells tornen, i de les seves fontanes les boques relaxen,
i en desenfrenada carrera roden a les superfícies.
Ell mateix amb el seu trident la terra va copejar, mes ella
va tremolar i amb el seu moviment va franquejar vies d'aigües.
Desorbitats es llancen pels camps oberts els corrents
i, amb els sembrats, arbustos alhora i ramats i homes
i sostres, i amb els seus penestrals arrabassen els seus temples.
Si alguna casa va quedar i va poder resistir tan gran mal
no desplomada, la cúpula, tanmateix, més alta d'ella,
l'ona la cobreix, i enfonsades s'amaguen sota l'abisme les seves torres.
I ja el mar i la terra cap distinció tenien:
totes les coses pont⁷ eren, faltaven fins i tot litorals al pont.
Ocupa aquest un coll, en una blegada barca s'asseu un altre
i duu els remes allí on fa poc llaurava.
Aquell sobre els sembrats o les cúpules d'una submergida vila
navega, aquest sorprèn un peix a la part alta d'un om;
es clava l'àncora en un verd prat, si la sort la deixa,
o corbes quilles trillen vinyes, a elles sotmeses,
i per on fa poc, gràcils, arrencaven agram les cabretes,
ara allí posen els seus deformes cossos les foques.
Admiren sota l'aigua boscatges i ciutats i cases

ANTOLOGIA DE *LES METAMORFOSIS* D'OVIDI

les Nereides, i les espessors les posseeixen els dofins i entre les seves altes branques corren i sacsejant els seus troncs les baten.

Neda el llop entre les ovelles, vermells lleons duu l'ona, l'ona duu tigres, i ni al senglar les seves forces de llamp serveixen, ni les seves potes veloces, arravatat, al cérvol, i després de cercar llarg temps terres on posar-se, fatigades les seves ales, l'ocell errant ha caigut al mar.

Havia sepultat túmuls la immensa llicència del pont, i batien els cims de les muntanyes uns nous onatges.

La major part⁸ va ser arrabassada per l'ona: els qui l'ona va perdonar, llargs dejunis els dominen, per causa de l'indigent pa.

---

1 Júpiter pretén castigar els humans amb els seus llamps, però canvia de idea i envia el diluvi.

2 L'eix del món.

3 Vent de tramuntana.

4 Vent de migjorn, carregat de pluja.

5 Iris, personificació de l'arc de Sant Martí, és la missatgera de Juno.

6 Neptú.

7 Mar.

8 Dels éssers humans.

DEUCALIÓ I PIRRA – LLIBRE I

Separa la Fòcide els aonis dels camps eteus,
terra feréstega mentre terra va ser, però en el temps aquell
part del mar i ampla plana de sobtades aigües.
Un mont allí cerca ardu els astres amb els seus dos vèrtex,
de nom Parnàs, i superen els seus cims els núvols.
Aquí quan Deucalió –doncs la resta ho havia cobert la superfície–
amb la consort del seu jaç, en una petita bassa dut, es va agafar,
a les corícides nimfes i als númens del mont pregunen
i a la fatídica Temis, que llavors aquests oracles tenia:
que ell cap home millor, ni més amant de la justícia,
no hi va haver, o cap més temerosa dels déus que ella.
Júpiter, quan veu que de fluents llacs estava empantanegat l'orbe,
i que quedava un home de tants milers feia poc, un,
i que quedava, de tantes milers feia poc, una,
innocus ambdós, respectuosos de la divinitat ambdós,
els núvols va estripar i, havent-se allunyat les borrasques amb l'Aquilón,
al cel les terres va mostrar, i l'èter a les terres.
Tampoc del mar la ira roman i, deixada la seva tricúspide arma⁹,
calma les aigües el regidor¹⁰ del pèlag¹¹, i crida el que sobre el profund
emergeix i els seus muscles cobreix amb el seu innat múrex¹²,
el blau Tritó¹³, i en la seva escopinyya sonant
li ordena bufar, i revocar ja els onatges i els corrents,
donant el seu senyal: pren ell la seva botzina buida,
torta, que en ample creix des del seu remolí inferior,
botzina que, quan va agafar aire enmig del pont,
omple amb la seva veu els litorals que sota l'un i l'altre Febus jeuen¹⁴.
Llavors, quan ella la boca del déu, amb la seva humida barba ruixant,
va tocar, i va cantar plena les ordenades retretes,
escoltada va ser per totes les ones de la terra i de la superfície,
i les ones per les quals va ser escoltada, les va contenir a totes.
Ja el mar litoral té, plens acull el llit els seus cabals,
els corrents s'assenten i els serrals semblen sortir.
Sorgeix la terra, creixen els llocs en decreïxer les ones,
i, després d'un dia llarg, les seves despullades copes les espessors
mostren i retenen llim que en el seu fons ha quedat.
Havia retornat l'orbe; el qual, després que el va veure buit,
i que desolades les terres feien profunds silencis,
Deucalió, amb llàgrimes brollades, així es dirigeix a Pirra:
“Oh germana, oh esposa, oh femella sola sobreviscuda,
a la qual a mi una comuna estirp i un origen de cosins,
i després un jaç va unir, ara els nostres propis perills ens uneixen,
de quantes terres veuen l'ocàs i l'alba
nosaltres dos som la multitud: posseeix la resta el pont.
Aquesta tampoc no és encara prou garantia certa de la nostra vida;
aterreixen encara ara ennuvolats la nostra ment.
¿Quin, si sense mi pels fets haguessis estat arrabassada,
seria ara, trist de tu, el teu ànim? ¿De quina manera, tota sola,
podries suportar el temor? ¿Amb consol de qui et doldries?

ANTOLOGIA DE *LES METAMORFOSIS* D'OVIDI

Perquè jo, creu-me, si a tu també el pont et tingués,
et seguiria, esposa, i a mi també el pont em tindria.
Oh, tant de bo pogués jo els pobles restituir amb les paternes
arts, i alens infondre a la conformada terra.
Ara el gènere mortal resta en nosaltres dos
–així va semblar als altíssims– i dels homes com a exemples quedem.”
Havia dit, i ploraven; van decidir al celeste númen
suplicar i auxili buscar per mitjà de les sagrades ventures.
Cap demora hi ha: acudeixen a l'una a les cefísides¹⁵ ones,
com si encara no fossin líquides, tallant així els seus guals coneguts.
D'allí, quan van arruixar licors presos d'ell
sobre les seves robes i cap, dobleguen els seus passos cap al santuari
de la sagrada deessa¹⁶, que les seves cúspides d'indecent
molsa s'esblaimaven, i s'alçaven sense focs els seus altars.
Quan van tocar els esglaons del temple es postra cadascun
inclinat al terra, i atemorit besa la gelada roca,
i així van dir: “Si amb les pregàries justes els númens vençuts
s'entendreixen, si es doblega la ira dels déus,
digues, Temis, per quina art el minvament del gènere el nostre
és reparable, i presta ajuda, clementíssima, a aquests submergits estats.”
Va ser commoguda la deessa i la seva ventura va donar: “Retireu-vos
del temple i cobriu-vos el cap, i amolleu-vos els vostres cenyits vestits,
i llanceu els ossos de la vostra gran mare darrera de la vostra esquena.”
Van quedar suspesos llarg temps, i va trencar el silenci amb la seva veu
Pirra primera, i refusa obeir els mandats de la deessa,
i tant que la perdoni amb aterrida boca prega, com s'aterreix
de ferir, llançant els seus ossos, les maternes ombres.
Mentre repassen, per les cegues latències fosques,
les paraules de la ventura donada, i els hi donen voltes.
Després d'això el Prometida¹⁷ a l'Epimetida¹⁸ amb plàcides paraules
calma, i diu: “O fal·laç ens és la meva astúcia,
o –pietosos són i a cap abominació els oracles persuadeixen–
aquesta gran mare és la terra: ossos en el cos de la terra trobo
que hom diu pedres; se'ns ordena llançar-les darrera de la nostra esquena.”
Encara que la Titània¹⁹ es va commoure per l'auguri del seu espòs,
la seva esperança, tanmateix, en dubte està: fins tal punt ambdós desconfien
de les celestes admonicions. Però, ¿quin mal farà intentar-ho?
Es retiren i cobreixen el seu cap i les túniques es desfermen,
i llancen les ordenades pedres darrera de les seves passes.
Les roques –¿qui ho creuria, si no estigués per testimoni l'antiguitat?–
van començar a deixar la seva duresa, i el seu rigor
a estovar, i amb el temps, toves, a prendre forma.
Després, quan van créixer i una naturalesa més tendra
els va arribar, semblant a ells, de manera que no sembla
la forma d'un humà, sinó, com de marbre començada,
no prou acabada, era molt semblant a les rudes estàtues.
Tanmateix la part d'elles que humida d'algun suc
i terrosa era, va ser tornada en cos.
El que sòlid és i doblegar-se no pot, es torna en ossos,
la que fa poc va ser vena, sota el mateix nom va quedar;

ANTOLOGIA DE *LES METAMORFOSIS* D'OVIDI

i en breu espai, pel númen dels altíssims, les roques
enviades per les mans de l'home la faç van prendre d'homes,
i del femení llançament restituïda va ser la dona.
Per aquest motiu un gènere dur som i avesat en sofriments
i donem proves de l'origen que hem nascut.
Als altres éssers la terra amb diverses formes
per si mateixa els va parir després que el vell humor pel foc
s'escalfà amb el sol, i el fang i els humits tolls
es van entumir pel seu bull, i les fecundes llavors de les coses,
pel vivaç sòl nodrides, com d'una mare en la matriu
van créixer i van cobrar traça amb el passar del temps.
Així, quan va abandonar mullats els camps el sèptuple fluir
del Nil, i al seu antic llit va fer tornar els seus corrents,
i gràcies a l'etèria estrella²⁰, recent, va cremar fins assecar-se el llim,
els seus conreadors troben molts éssers en tornar els terrossos
i entre ells a alguns tot just començats, en el just
moment del seu naixement, i veuen alguns inacabats i mancats
de les seves proporcions, i en el mateix cos sovint
una part viu, és la part altra ruda terra.
Perquè és que quan l'humor i la calor han pres una temperança,
conceben, i d'ells dos s'originen totes les coses
i, encara que sigui el foc enemic de l'aigua, el vapor humit totes
les coses crea, i la discorde concòrdia és apta per a les criatures.
Així doncs, quan del diluvi recent la terra enfangada
amb els sols eteris i amb el seu alt bull s'escalfà,
va donar a llum innombrables espècies i en part els va retornar
les seves figures antigues, en part va crear nous prodigis.

---

9 El trident.

10 Neptú.

11 Mar.

12 Porpra.

13 Monstre marí, fill de Neptú, mig home i mig peix (o mig escopinya).

14 Febus és la invocació d'Apol·ló com a déu solar. Els litorals jeuen sota l'un i l'altre sol, és a dir, a Llevant i Ponent.

15 Del Cefís, riu de l'Àtica.

16 Temis, deessa de la Llei.

17 Deucalió, fill de Prometeu.

18 Pirra, filla d'Epimeteu.

19 Pirra, filla del tità Epimeteu.

20 El sol.

APOL·LO I DAFNE – LLIBRE I

El primer amor de Febos²¹ va ser Dafne, filla de Peneu;²² no va ser causat per un atzar cec, sinó per l'ira cruel de Cupido²³. El Deli,²⁴ tot just després d'haver vençut el serpent, l'havia vist mentre corbava, tot tensant la corda, els extrems del seu arc i li havia dit: «Què fas tu, nen juganer, amb armes d'homes? Portar aquesta mena de càrrega a les espatlles m'escau a mi, que soc capaç de donar cops infal·libles a una fera o a un enemic, i que fa poc he abatut amb fletxes innumbrables Pitó, que cobria tanta extensió de terreny amb el seu ventre carregat de verí. Tu acontenta't d'encendre amb la teva flama no sé quina mena d'amors, i no vulguis aspirar a una glòria que a mi em pertoca».

El fill de Venus li va respondre: «El teu arc pot travessar tot el que vulgui, però el meu et travessarà a tu; en la mateixa mesura en què tots els animals són inferiors a un déu, la teva glòria és menor que la meva». Això va dir i, trencant l'aire amb el moviment de les seves ales, va col·locar-se, veloç, en el cim ombrívol del Parnàs; del seu buirac carregat de sagetes va treure dues fletxes amb efectes ben diversos; l'una fa fugir l'amor, l'altra el produeix. La que el produeix és d'or i té una punta afilada i lluent; la que el fa fugir és roma i té plom sota la canya. Aquesta última va clavar-la el déu a la nimfa, filla de Peneu; amb l'altra va ferir Apol·lo, travessant els seus ossos fins al moll. Tot d'una ell queda enamorat; ella fuig, fins i tot, de la paraula «amant»; gaudeix només en els amagatalls dels boscos i amb les despulles de les feres que captura, imitant, així, la virginal Febe.²⁵ Una cinta lligava els seus cabells deixats anar en desordre. Molts van ser els seus pretendents; però ella, desdenyant-los tots, sense poder suportar la idea de prendre marit, recorre els paratges més amagats dels boscos, sense preocupar-se de saber què és l'himeneu,²⁶ ni què és l'amor, ni què el matrimoni.

El pare li ha dit sovint: «Has de donar-me un gendre, filla». El pare li ha dit sovint: «Filla meva, has de donar-me néts». Ella, que odiava com un crim les torxes conjugals, s'avergonyia i mostrava el seu bell rostre envaït de rubor, i, envoltant el coll del seu pare amb els seus braços afalagadors, va dir-li: «Atorga'm, pare estimadíssim, de poder gaudir d'una virginitat perpètua. El seu pare la va concedir abans a Diana». Ell hi accedeix; però a tu, Dafne, la teva mateixa bellesa t'impedeix d'aconseguir el que desitges, i la teva aparença no s'adiu gens al teu vot. Febos l'estima; ha vist Dafne i desitja unir-se a ella. Espera aconseguir allò que desitja i els seus propis oracles l'enganyen.²⁷ Com es cremen les palles lleugeres un cop llevades les espigues, com es cremen les tanques amb les torxes que un vianant sense adonar-se ha apropiat massa o ha deixat abandonades amb l'arribada del dia, així el déu es consumeix en flames, així es crema fins al fons del seu cor, i nodreix amb esperances un amor estèril. Mira els cabells d'ella que cauen en desordre pel seu coll i es demana: «Com serien si els pentinés?». Veu els seus ulls que brillen com estrelles, veu els seus llavis i no té prou d'haver-los vist; lloa els dits, les mans, els canells i els braços nus fins més amunt del colze. Les parts que no veu les imagina millors encara. Ella, però, fuig més veloç que la brisa lleugera i no es detura en sentir aquestes paraules que la criden:

«Nimfa, t'ho suplico, filla de Peneu, atura't; no et persegueixo amb males intencions; nimfa, atura't. Així fuig l'ovella del llop, la cérvola del lleó, així fugen amb ales tremoloses les colomes de l'àliga, cadascuna dels seus enemics; jo et segueixo perquè t'estimo. Pobre de mi! vés en compte de no caure de boca a terra. Que les teves cames, que no ho mereixen, no sentin les ferides dels esbarzers i que jo no et sigui una causa de dolor. Els terrenys per on t'apresses són abruptes; no corris tant, t'ho prego, i deixa de fugir; jo mateix et seguiré més a poc a poc. Sàpigues, tanmateix, qui has enamorat; jo no sóc pas un habitant de les muntanyes, no sóc un pastor, ni un d'aquells homes rudes que guarden per aquí bestiar i ramats. No saps, no saps, inconscient, de qui fuges i per això fuges. A mi m'obeeixen la terra de Delos, Claros i Tènedos, i la residència reial de Pàtara;²⁸ Júpiter és el meu pare; per a mi es revela el que serà, el que ha estat i el que és; per a mi els cants s'acompanyen dels sons de les cordes; la meva fletxa és infal·lible, tot i que n'hi ha una més infal·lible que la meva, la que ha ferit el meu cor, abans lliure de cuites. La medicina ha estat una de les meves invencions, sóc anomenat auxiliador pertot arreu, i controlo el poder de les herbes. Ai de mi! El mal d'amor no pot ser guarit amb cap mena d'herbes i les arts que són útils a tothom de res no serveixen al seu senyor».

ANTOLOGIA DE *LES METAMORFOSIS* D'OVIDI

Tenia intencions de continuar parlant, però la filla de Peneu va fugir amb la seva cursa esporuguida i va deixar-lo a ell i al seu discurs inacabat. També aleshores li va semblar bella; els vents li descobrien les formes del cos, l'aire de cara li agitava els vestits mentre corria, i la brisa lleugera li tirava enrere els cabells; la fugida augmentava la seva bellesa.

Però el jove déu no pot suportar més perdre el temps amb paraules afectuoses i, empès per l'amor, segueix les seves petjades amb passos fretuosos. Com quan un gos de les Gàl·lies ha vist una llebre en camp obert i, amb les seves potes, l'un cerca d'aconseguir la presa i l'altre la salvació; l'un sembla que l'agafa, espera d'engrapar-la d'un moment a l'altre i frega les petjades amb el musell estirat; l'altra té la incertesa de si serà atrapada, escapa per un pèl de les mossegades mateixes i esquiva la boca que ja la tocava; així corrien el déu i la donzella, ell mogut per l'esperança, ella per la por. El perseguidor, tanmateix, ajudat per les ales de l'amor, és més ràpid i no es permet un moment de repòs; encalça l'esquena de la fugitiva i llança el seu alè sobre els cabells escampats pel seu coll. Ella va empal·lidir esgotada i, vençuda per l'esforç de la vertiginosa fugida, va dir, tot contemplant les aigües del Peneu: «Ajuda'm, pare, si és veritat que els rius teniu poder diví; destrueix, transformant-la, aquesta figura meva que m'ha fet ser massa desitjada».

Tot just acabada la pregària, un pesat entorpiment li envaeix els membres, els seus pits delicats comencen a ser envoltats per una fina escorça, els seus cabells creixen transformant-se en fulles, els seus braços en branques; els peus, suava tan àgils, queden fixats a terra, convertits en arrels immòbils, el seu cap esdevé una copa d'arbre. Només queda d'ella la seva bellesa resplendent. Febos, tanmateix, continua estimant-la; posa la mà dreta en el tronc i sent com batega encara el seu cor sota la nova escorça; estreny amb els seus braços les branques com si fossin membres i omple la fusta de besos; la fusta, però, refusa els petons. El déu li digué: «Ja que no pots ésser la meva esposa, seràs, no ho dubtis, el meu arbre; ornaràs per sempre, llorer, els meus cabells, la meva lira, el meu buirac; acompanyaràs els cabdills romans quan veus alegres cantin el seu triomf i el Capitoli sigui testimoni de les llargues desfilades. També tu et dreçaràs, com a guardiana fidelíssima davant les portes d'August i protegiràs la corona d'alzina situada enmig;²⁹ igual que el meu cap es conserva sempre jove i els meus cabells no són mai tallats, rep també tu l'honor de tenir un fullatge perenne». Peà³⁰ havia acabat de parlar; el llorer va assentir amb les branques novelles i va semblar que havia agitat la copa com si fos un cap.

---

21 Apol·ló

22 Riu principal de Tessàlia

23 Déu de l'amor, fill de Venus

24 Sobrenom d'Apol·ló, anomenat així perquè va néixer a l'illa de Delos

25 Diana, germana bessona de Febos Apol·ló i deessa dels boscos i de la cacera. Com ja hem vist era identificada amb la lluna, igual que el seu germà era identificat amb el sol.

26 El casament. Himeneu era un déu fill d'Apol·ló i d'una nimfa, o de Venus i de Bacus segons una altra tradició, encarregat de presidir les cerimònies nupcials i d'encendre les torxes que eren portades a la processó nupcial.

27 Apol·lo coneix el futur i el transmet als homes per mitjà d'oracles. Hauria de saber, doncs, quina és la sort que espera al seu amor.

28 Santuaris famosos d'Apol·lo; Delfos a la Grècia continental, Claros i Pàtara a Àsia Menor, i Tènedos a l'illa del mateix nom, prop de Troia.

29 Per un privilegi del senat, August gaudia de l'honor de tenir un llorer a cada costat de la porta del seu palau, i, damunt, de la porta, una corona d'alzina que li havia estat concedida per ser «el salvador dels ciutadans».

30 Sobrenom d'Apol·lo. Era originàriament un déu de la medicina, després assimilat a Apol·lo.

FAETONT – LLIBRE II

El palau del Sol s'aixecava damunt d'altres columnes; l'or brillant i el granat, semblant a les flames, el feia resplendir; tenia els sostres coberts d'ivori lluent i els dos batents de la porta irradiaven la lluminositat de l'argent. La riquesa dels materials era superada, però, pel treball fet en ells; perquè Mulcíber³¹ hi havia cisellat els mars que envolten la terra, l'esfera de la terra i el cel que cobreix l'esfera. A l'aigua hi havia representats els seus déus blavosos, el melodiós Tritó, el mudable Proteu,³² Egeó, que pot abastar amb els seus braços els dorsos immensos de les balenes, i Doris³³ i les seves filles; s'hi poden veure unes nedant, altres assegudes en una roca i eixugant els seus cabells verdosos, unes altres cavalcant al damunt de peixos; no tenen totes la mateixa cara, però tampoc no són molt diferents, tal com s'escau entre germanes. La terra conté homes i ciutats, boscos i animals, rius, nimfes i la resta de divinitats del camp.

Damunt de tot això hi ha col·locada la representació del cel resplendent i els signes del zodíac, sis al batent dret de la porta i altres sis a l'esquerre.

Així que el fill de Clímene hi va arribar per un senderol costerut i va entrar a la residència d'aquell que havien qüestionat que fos el seu pare, va encaminar-se sense perdre temps a la presència del pare, però es va deturar una mica lluny, perquè no podia suportar la seva llum de més a prop. Febos, cobert amb una roba porpra, estava assegut en un tron fulgurant, ple de brillants maragdes. A dreta i esquerra, s'hi estaven dempeus el Dia, el Mes, l'Any i el Segle, i les Hores, col·locades a igual distància les unes de les altres; també hi era la jove Primavera, que duia una corona de flors, l'Estiu, despullat i amb una garlanda d'espigues, la Tardor, plena de taques de raïm trepitjat, i l'Hivern, amb els seus cabells blancs eriçats. El Sol, des del seu setial col·locat al mig, va veure amb els seus ulls, que tot ho contemplen, el jove, atemorit per aquell espectacle tan inusual, i li va dir: «Quin és el motiu del teu viatge? Què has vingut a buscar aquí dalt, Faetont, fill meu, de qui no puc negar que sóc pare?».

Ell li respon: «Oh, llum de tothom en el món immens, Febos, pare meu, si és que m'autoritza a adreçar-te aquest nom, i Clímene no està amagant la seva falta inventant una història falsa; dóna'm proves, pare, perquè tothom pugui creure que sóc de veritat fill teu, allibera'm el cor d'aquesta incertesa». Així va parlar. El seu pare es va treure els raigs fulgurants que duia al voltant del cap, li va ordenar d'atansar-se, i, després d'abraçar-lo, li va dir: «Tens tot el dret de ser anomenat fill meu i Clímene t'ha dit la veritat sobre el teu origen; i, perquè no et quedi cap dubte, demana'm el que vulguis, que ho obtindràs perquè jo t'ho concediré; que sigui testimoni de la meva promesa la llacuna per la qual juren el déus i que els meus ulls mai no han vist». ³⁴ Tot just havia acabat de parlar quan el jove demana conduir el carro del seu pare i el dret a menar durant un dia els cavalls de peus alats.

El pare va penedir-se del seu jurament; va sacsejar repetides vegades el seu cap il·lustre i va dir: «La teva resposta ha deixat clar que he parlat amb imprudència. Tant de bo em fos lícit negar-me a concedir el que he promès. T'he de confessar, fill, que aquesta és l'única cosa que et negaria. El que sí m'és lícit és fer-te canviar d'idea. El que vols és molt perillós; demanes massa, Faetont; no és una tasca adequada a les teves forces ni als teus pocs anys; el teu destí és mortal i el que desitges no és propi d'un mortal. No saps que el que demanes és més, fins i tot, d'allò que pertoca als déus; tots ells poden fer el que volen, però cap, sinó jo, no és capaç d'ocupar un lloc en el carro portador de foc; fins i tot el mateix sobirà del gran Olimp, que llança els llamps ferotges amb la seva dreta terrible, no conduiria aquest carro, i què tenim de més gran que Júpiter? El primer tram del camí fa una forta pujada i als cavalls els costa molt d'ascendir-hi, tot i que ho fan a primera hora del matí quan encara estan frescos; la zona del mig del cel és altíssima, moltes vegades jo mateix tinc por de mirar des d'allà el mar i la terra, i el meu cor s'estremeix i tremola d'espant; l'últim tram del camí fa pendent i es necessita tenir un ferm control; en aquells moments la mateixa Tetis,³⁵ que m'acull a les aigües a sota, sovint té por que em precipiti de cap a l'abisme. Cal afegir que el cel gira contínuament i arrossega les elevades estrelles, fent-les rodar a gran velocitat. Jo he de fer força en direcció

ANTOLOGIA DE *LES METAMORFOSIS* D'OVIDI

contrària, sense que em venci l'embat que s'enduu els altres cossos, i condueixo el carro en sentit oposat al de la ràpida òrbita d'aquests. Imagina't que t'he deixat el carro; què faràs? Podràs anar en sentit contrari al de la rotació del cel sense que el ràpid moviment del firmament t'arrossegui? Potser imagines que allà dalt hi ha boscos i ciutats habitades pels déus i temples plens de riques ofrenes. Ben al contrari, el camí avança enmig de paranys i de bèsties ferotges. I, encara que vagis seguint el camí i que res no te'n faci desviar, hauràs de passar entre les banyes de Taure, que et barrarà el pas, i per l'arquer hemoni,³⁶ per la boca del ferotge Lleó, per l'Escorpí, que estén els seus braços salvatges amb què abasta un cercle enorme, i pel Cranc que estén els seus braços d'un mode divers. Tampoc no et pot ser fàcil dominar els cavalls, abrivats pel foc que porten dins seu i que treuen per la boca i pels narius. Amb prou feines m'aguanten a mi quan s'escalfa la seva natura ferotge i el seu coll es rebel·la contra les regnes. I tu, fill meu, vés amb compte, no em facis concedir-te un do que et seria fatal; canvia el teu desig, mentre encara és possible. Em demanes proves indubtables que et facin creure que ets nat de la meva sang? Et dono una prova indubtable amb els meus temors, i amb la meva inquietud paternal et demostro que sóc el teu pare. Mira'm la cara; tant de bo poguessis ficar els ulls dins el meu pit i veure el neguit que el teu pare té a dins. Considera, finalment, totes les riqueses que hi ha al món i, de tants i tan valuosos tresors com hi ha al cel i a la terra, demana-me'n un; res no et negaré. Només et prego que no em demanis això, perquè en realitat és un càstig i no un honor; en comptes d'un do, Faetont, el que vols és un càstig. Per què m'envoltes el coll i m'acaricies amb els teus braços, inconscient? No tinguis cap mena de dubte, qualsevol cosa que desitgis et serà concedida —ho he jurat per la llacuna Estígia—; sigues, però, més assenyat en la tria».

Havia acabat així d'aconsellar-lo; però ell rebutja els seus advertiments, continua ferm en el seu propòsit i sent un desig ardent de conduir el carro. Així, doncs, el pare, després de fer tot el possible per retardar el moment, acompanya el jove a dalt del seu carro, obra de Vulcà. L'eix era d'or, era d'or la llança, d'or la llanda de les rodes i d'argent els radis; tenia, col·locats en el jou, crisòlits i pedres diverses, ben distribuïdes, que tornaven a Febos reflexos de la seva llum resplendent.

Mentre Faetont admira, delerós, tot allò i observa amb atenció aquell treball d'artesanía, vet aquí que l'Aurora, ja desperta, obre en l'orient que clareja les seves portes de porpra i mostra el seu atri ple de roses; es retiren a correuita els estels en formació, amb Lucífer³⁷ tancant la fila, que sempre és l'últim a deixar el seu lloc de guaita en el cel.

Quan el Tità³⁸ va veure que aquest es dirigia a la terra, que el món envermellia, i que les banyes de la lluna semblaven esvair-se perquè ella ja se n'anava, va manar a les Hores de junyir ràpidament els cavalls. Les deesses compleixen de pressa les ordres, porten dels elevats estables els corsers, que arriben treient foc per la boca, associats del seu past d'ambrosia, i els posen els frens sorollosos. El pare, aleshores, va untar el rostre del seu fill amb un ungüent diví i el va protegir de la voracitat de les flames, li va col·locar als cabells la corona de raigs i, deixant escapar del seu pit inquiet sospirs que presagiaven la tragèdia, li va dir:

«Si pots, obeeix encara que només sigui aquests consells del teu pare. No facis servir gaire els esperons, i utilitza amb més energia les regnes; els cavalls van endavant ells tot sols; el difícil és refrenar el seu ímpetu. Que no et passi pel cap la idea d'agafar el camí que travessa pel mig les cinc regions del cel;³⁹ hi ha un itinerari traçat obliquament, fent una corba molt àmplia, que passa per tres d'aquestes zones, però que no travessa ni el pol austral ni la constel·lació de l'Ossa amb els aquilons;⁴⁰ és aquest el camí que has d'agafar —ja veuràs clarament les marques de les rodes—, i per tal que la terra i el cel rebin una quantitat igual de calor, no baixis molt ni intentis pujar amb el carro per la part més alta del cel; si t'enlaïres massa cremaràs les mansions celestials; si baixes massa, la terra; aniràs segur pel mig.

Que les rodes no es desviïn cap a la dreta i et facin acostar a la Serp cargolada, ni cap a l'esquerra en direcció a l'Ara, situada cap al sud; has de mantenir-te enmig de totes dues.⁴¹ La resta la deixo en mans de la Fortuna; només desitjo que ella t'ajudi i que vetlli per tu millor que no ho fas tu mateix. Mentre estic parlant, la humida nit ha arribat als límits situats a la ribera occidental; ja no

ANTOLOGIA DE *LES METAMORFOSIS* D'OVIDI

podem entretenir-nos més, ens criden a la feina; les tenebres s'han esvaït i brilla l'Aurora. Pren amb la mà les regnes, o, millor, si encara vols canviar de parer, fes ús dels meus consells i no del meu carro, ara que pots i que encara trepitges la terra ferma, abans que, amb la teva inexperiència, pugis en aquest carro, que en mala hora has volgut guiar. Deixa'm a mi donar la llum a la terra, i tu contempla-la en un indret segur».

Ell, amb el seu cos juvenil, puja al carro lleuger, s'hi posa ben dret i gaudeix de sentir en les seves mans el tacte de les regnes lleugeres, i, des de dalt, dóna les gràcies al seu contrariat pare. Mentrestant Piroent, Eous i Etó, i el quart, Flegont, els cavalls voladors del Sol, omplen els aires amb els seus renills de foc i colpegen amb les potes les barreres.

Quan aquestes van ser enretirades per Tetis, que res no sabia de la sort del seu nét,⁴² i els va donar via lliure per travessar la immensitat del cel, els cavalls van precipitar-se endavant, esquinçant amb el moviment de les seves potes els núvols que trobaven per l'aire, í, portats per les seves ales, van deixar enrere els euros,⁴³ que havien sortit del mateix lloc. Però la càrrega que duïen al carro era lleugera i als cavalls del Sol els resultava estranya; el jou no tenia el pes habitual; i, de la mateixa manera que les corbes naus trontollen quan no duen la càrrega que els pertoca i són arrossegades per les aigües perquè una excessiva lleugeresa les fa inestables, el carro, sense el pes acostumat, saltava per l'aire i anava violentament d'un costat a l'altre com si no tingués ocupants. Així que els quatre cavalls se n'adonen, es precipiten en una cursa descontrolada, surten del camí fressat i ja no corren en la mateixa direcció d'abans. Faetont s'espanta, no sap com menar les regnes que li han confiat, ni per on és el camí, ni, si ho sabés, seria capaç de controlar els cavalls. Va ser aleshores que per primera vegada els raigs del Sol van escalfar els glaçats Trions, que van tractar, sense aconseguir-ho, perquè no els és permès, de tirar-se al mar;⁴⁴ i la Serp, que està situada molt a prop del pol glacial i que abans, entumida pel fred, era inofensiva, va entrar en calor i va adquirir amb l'escalfament una fúria desconeguda. Diuen que també tu, Bootes,⁴⁵ vas fugir trasbalsat, tot i que eres lent í que et retenia el teu carro.

Però quan el desventurat Faetont va mirar a la terra des de dalt del cel i la va veure tan, tan avall, va empal·lidir, els genolls li van començar a tremolar per una por sobtada, i, enmig de tanta llum com hi havia, se li va enterbolir la vista.

Ara s'estimaria més no haver tocat mai els cavalls del pare, i es penedeix d'haver conegut el seu veritable origen i d'haver aconseguit el que tant havia demanat. Ara voldria ser anomenat fill de Mèrope, mentre és traginat com una nau arrossegada per les forces desfermades del Bòreas, quan el pilot ha deixat anar el timó inservible i ha abandonat l'embarcació a la voluntat dels déus i a les pregàries. Què fer? Ha deixat enrere una gran part de cel, però encara en té més davant dels ulls; en el seu pensament mesura una i altra distància; mira repetidament l'ocàs, on el destí no li permetrà d'arribar, i sovint es gira a mirar l'orient; està atordit, sense saber què fer, ni deixa anar les regnes ni és capaç de menar-les i no coneix ni tan sols el nom dels cavalls. A més a més observa atemorit, escampats arreu del cel, tota mena de prodigis i de figures de monstres enormes. Hi ha un lloc on l'Escorpí plega els seus braços formant un arc doble i on, amb la cua i amb les pínces doblegades a una i altra banda, estén en l'espai els membres dels seus dos signes.⁴⁶

Quan el jove el va veure, amarat de la seva negra suor verinosa i amenaçant de ferir-lo amb el fibló corbat, sense saber ja què feia, glaçat de por, va deixar anar les regnes. Quan els cavalls van notar que aquestes, abandonades, els tocaven les gropes, van emprendre una cursa encara més foraviada i, sense que ningú els comandés, van començar a recórrer regions dels aires fins aleshores desconegudes; corren sense control per allà on els porta el seu impuls, topen contra les estrelles fixes al capdamunt de tot del firmament i arrosseguen el carro per paratges inexplorats; tan aviat s'enlairen fins al sostre del cel, com es precipiten per pendissos i fortes baixades fins a les proximitats de la terra; queda astorada la Lluna en veure que els cavalls del seu germà corren per sota dels seus i fumegen els núvols socarrimats. Les regions més elevades de la terra són presa de les flames i el sòl s'esquerda i es resseca en perdre la humitat. Les pastures emblanqueixen, cremen els arbres amb el seu fullatge i les messes eixarreïdes proporcionen combustible per a la seva pròpia

ANTOLOGIA DE *LES METAMORFOSIS* D'OVIDI

destrucció. Fins ara m'he lamentat de ben poca cosa; desapareixen grans ciutats amb les seves muralles i el foc redueix a cendres nacions senceres amb tota la seva gent; cremen boscos i muntanyes, crema l'Atos, el Tauros de Cilícia, el Tmolos, l'Eta, que havia estat ple de fonts i aleshores era ben sec, l'Helicó, estatge de les Muses, i l'Hemos, que encara no era d'Eagre.⁴⁷ Crema l'Etna, amb el seu foc ara immensament multiplicat, el Parnàs de doble cim, l'Èrix, el Cint, Otris, el Ròdope, que per fi no tindria neu, el Mimant, el Díndima, el Mícale i el Citeró, creat per a les cerimònies sagrades. De res no serveixen a l'Escítia els seus freds, crema el Caucas, i l'Ossa i el Pindos, l'Olimp, més alt que aquests dos, els Alps enlairats i els Apennins, coberts de núvols.

Faetont veu aleshores el món encès per tots costats; ja no pot resistir més tanta calor, respira un aire que crema com si sortís de dins d'un forn; sent que el seu carro està roent i ja no aguanta més les cendres i les espurnes que li cauen damunt; un fum calent l'envolta per totes bandes; enmig d'aquella foscor, negra com la pega, no sap on va ni on és, i és arrossegat a la mercè dels cavalls voladors. Creuen que va ser aleshores quan els pobles etiòps van adquirir el color negre que tenen, perquè la sang els va pujar a flor de pell; aleshores Líbia va esdevenir un desert, perquè la calor li va absorbir la humitat; aleshores també les nimfes van plorar a llàgrima viva, amb els cabells deixats anar, la desaparició de les seves fonts i dels seus llacs; Beòcia ha perdut Dirce; Argos, Amímone; i Èfira, les aigües de Pirene.⁴⁸ Tampoc no estan segurs els rius, tot i que els ha tocat de posseir llits molt més amples; van treure fum les aigües del Tànais, i l'ancià Peneu, el Caïc de Teutrant,⁴⁹ el ràpid Ismenos i l'Erimant de Focea, el Xantos, que encara havia de cremar una altra vegada,⁵⁰ el rossenc Licormas, el Meandre, que juga recargolant el seu curs, el Melas de Migdònia i l'Eurotas del Tènaros. També va cremar l'Eufrates de Babilònia, va cremar l'Orontes, l'impetuós Termodont, el Ganges, i el Fasis i l'Istre. Bull l'Alfeu, cremen les riberes de l'Esperqui; flueix, fos a causa del foc, tot l'or que el Tagus⁵¹ porta en les seves aigües; i les aus fluvials que omplien amb el seu cant les riberes meònies van morir abrusades enmig del Caïstre.

El Nil, terroritzat, va fugir fins un dels extrems del món i allí va amagar el cap, que encara ara roman ocult; les seves set boques es buiden i s'omplen de pols; els seus set braços queden sense corrent d'aigua. Per les mateixes causes s'assequen a Tràcia l'Hebros i l'Estrímon, també els rius d'Hespèria i el Rin, el Ròdan, el Po i el Tíber, a qui estava promès el domini del món.

El sol es clivella arreu, per les esquerdes entra la llum fins al Tàrtar i esgarrafa el rei dels inferns i la seva esposa;⁵² fins i tot el mar s'encongeix, i el que abans era aigua esdevé un camp sec ple de sorra; emergeixen les muntanyes que abans s'ocultaven en les profunditats del mar i augmenta el nombre de les disperses illes Cíclades. Els peixos busquen les profunditats i els dofins no s'atreveixen ja, com solien, a fer les seves cabrioles en l'aire per damunt de l'aigua; cossos de foques sense vida floten panxa enlaire en la superfície. Diuen que el mateix Nereu, Doris i les seves filles van tenir calor dins les coves en què van anar a refugiar-se. Tres cops va atrevir-se Neptú a treure els braços i el rostre amenaçador fora de l'aigua, tots tres no va poder suportar l'ardor de l'aire.

La Terra nodridora, envoltada com estava per l'oceà, entre les aigües del mar i les fonts que pertot arreu s'havien replegat, que havien anat a amagar-se en la foscor de les entranyes de la seva mare, resseca i tot, va aixecar el cap sufocat fins al coll només, va posar-se una mà al front i amb una forta sotragada que va sacsejar-ho tot va enfonsar-se una mica i va situar-se per sota d'on sol estar; amb la seva veu venerable va parlar així: «Si aquesta és la teva voluntat, si jo em mereixo això, què esperes, rei dels déus, a enviar els teus llamps? Si és que he de morir per la violència del foc, que pugui morir almenys a causa del teu foc, i sentir-me més alleugerida en pensar que tu ets el causant de la meua fi! Amb prou feines tinc força per obrir la boca i pronunciar aquestes paraules» —la calor li tallava la respiració—. «Guaita els meus cabells socarrimats, totes les guspises que tinc als ulls, totes les que tinc a la boca!

Aquesta és la meua recompensa? aquesta és la paga que em dones per la meua fertilitat i pel meu treball? A mi, que suporto les ferides de la corba arada i del rascle, i que he d'aguantar aquest turment durant tot l'any? A mi, que proporciono al bestiar pastures i aliment madur, collites al

ANTOLOGIA DE LES METAMORFOSIS D'OVIDI

gènere humà i, fins i tot, encens per a vosaltres? Però, suposem que jo em mereixo la destrucció, també la mereixen les aigües? i el teu germà?⁵³ Per què baixa el nivell dels mars que van tocar-li per sort i s'allunyen del cel? I si no tens consideració al teu germà ni a mi mateixa, compadeix-te, almenys, del teu cel; mira al teu voltant, els dos pols treuen fum, i si el foc els arriba a malmetre, els vostres palaus s'ensorraran. Mira't Atlas, fins i tot ell pateix i amb prou feines pot suportar a les seves espatlles la volta del cel candent. Si pereixen els mars i la terra i els estatges celestials, tornarem a la confusió de l'antic caos. Salva de les flames el que encara resta i preocupa't de la sort de l'univers». La terra va parlar d'aquesta manera i ja no va poder suportar més la calor ni continuar parlant; va amagar el cap dins d'ella mateixa, en les coves properes als estatges dels manes.

El pare omnipotent per la seva banda, després de posar per testimonis els déus, i especialment aquell que havia deixat el seu carro, que, si no intervenia ell, tot seria destruït d'una manera espantosa, s'encamina costa amunt fins a l'elevat cim des d'on acostuma a escampar els núvols per tota l'extensió de la terra i des d'on produeix els trons i llança els llamps fulgurants. No va trobar, però, cap núvol que pogués enviar a la terra ni cap pluja que pogués deixar anar des del cel. Trona i, brandant un llamp, des de l'alçada de la seva orella dreta el llança contra l'auriga i el fa fora al mateix temps del carro i de la vida; així va ser com amb un foc implacable va contenir el foc. Els cavalls s'espanten i, fent un salt en la direcció oposada, desenganxen els colls del jou, trenquen les regnes i se n'alliberen. Els frens jeuen per una banda, per una altra l'eix, arrencat de la llança, en un altre lloc els radis de les rodes esqueixades; les restes del carro destrossat han quedat escampades en una àrea amplíssima.

Pel que fa a Faetont, mentre les flames li consumeixen la rossa cabellera, cau precipitat en el buit, deixant un llarg rastre en l'aire, com, de vegades, fan les estrelles en el cel serè, quan en realitat no cauen, però sembla que han pogut caure. Lluny de la seva pàtria, en una altra part del món, li dona acollida el gran Erídan⁵⁴ i li renta el rostre fumejant.

Les nàiades d'Hespèria⁵⁵ col·loquen en una tomba el seu cos, encara fumejant per l'impacte d'aquell llamp de tres puntes, i inscriuen damunt la pedra aquests versos: AQUÍ JEU FAETONT, QUE VA CONDUIR EL CARRO DEL SEU PARE. TOT I QUE NO VA SER CAPAÇ DE PORTAR-LO, VA MORIR EN UN GRAN ACTE DE GOSADIA. El seu pare, entristit, malalt de dolor, es va cobrir i va amagar el rostre i, si hem de creure el que diuen, contenen que hi va haver tot un dia sense sol; els incendis, però, donaven llum, i aquesta va ser l'única cosa de profit en aquell desastre.

---

31 Sobrenom de Vulcà; significa «qui apaivaga la violència del foc» i fa referència al treball d'aquest déu amb el foc a la farga.

32 Déu que podia canviar de forma. Sovint és un pastor marí que mena un ramat de foques. Proteu era un dels hecatonquirs, conegut també amb el

nom de Briareu. Els hecatonquirs eren gegants de cent braços, fills de Gea i d'Urà.

33 Filla d'Oceà i de Tetis. És esposa de Nereu i mare de les Nereides.

34 Es tracta de la llacuna Estígia. Febos no l'ha vista mai perquè és si-tuada a l'infern, el món subterrani on no entra mai la llum del sol.

35 Titànide, esposa de d'Oceà i mare de Doris, citada anteriorment. No s'ha de confondre amb Tetis, una de les Nereides, filles de Doris, i mare de l'heroi Aquil·les.

36 Sagitari.

37 L'estel del matí.

38 El Sol, anomenat així perquè és fill d'Hiperió, un dels Titans.

39 Les cinc zones climàtiques del cel i de la terra: les dues polars, les dues temperades i la càlida del mig. Això és, li diu de no fer camí de nord a sud.

40 El nord. Els aquilons són els vents del nord.

41 Es refereix a les constel·lacions del Dragó i de l'Ara, situades molt al nord i molt al sud, respectivament.

42 Tetis és mare de Clímene.

ANTOLOGIA DE *LES METAMORFOSIS* D'OVIDI

43 Vents de l'est.

44 Els Set Trions és una constel·lació visible en totes les èpoques de l'any; per això no se submergeix en el mar.

45 Constel·lació propera a l'Óssa Major.

46 L'Escorpí comprèn dos signes zodiacals: el cos és l'Escorpí pròpiament dit i les pinces formen el signe de la Balança.

47 L'Hemos és una muntanya de Tràcia, país del qual, segons la cronologia mítica d'Ovidi, serà rei en el futur Eagre, pare d'Orfeu.

48 Dirce és una font propera a Tebes, Amímone és una font propera a Lerna, on Hèrcules va matar l'Hidra i Pirene és una font propera a Corint, ciutat que en els poemes homèrics és anomenada Èfira.

49 De la regió de Mísia, on Teutrant era rei.

50 Va ser incendiat per Hefest durant la guerra de Troia.

51 El Tajo.

52 Plutó i Prosèrpina, déus de les profunditats subterrànies. El Tàrtar és la part més profunda dels inferns.

53 Neptú.

54 El riu Po.

55 Occident. Hespéra en grec significa «vespre».

ECO I NARCÍS – LLIBRE III

Ell⁵⁶, per les ciutats aònies⁵⁷, per la seva fama molt preuat,
 donava al poble que les demanava les seves irreprotxables respostes.
 La primera, de la seva veu, pel seu compliment ratificat, va fer
 la comprovació la blau Liríope, a la qual un dia el Cefís en el seu
 corrent corb va estrènyer, i tancada en les seves ones la va forçar.
 Va expulsar un petit del seu úter ple la bellíssima nimfa,
 que ja llavors podria ser estimat, i Narcís nom.
 En ser consultat si hauria de veure els temps llargs
 d'una madura senectut, el fatídic vat: “Si a ell no es conegués”, va dir.
 Vana llarg temps li va semblar la veu de l’augur: el resultat a ella,
 i la realitat, la fa bona, i de la seva mort el gènere, i la novetat del seu furor.
 Doncs al seu tercer quinquenni havia afegit un any
 el Cefís i podia l’al·lot com un jove parèixer.
 Molts joves a ell, moltes al·lotes el van desitjar.
 Però –va haver en la seva tendra bellesa tan dura supèrbia–
 cap dels joves el va commoure, ni de les al·lotes.
 Se'l ben mira, quan tremolós empenyia a les xarxes a uns cérvols,
 la vocal nimfa, que ni a callar davant qui parla,
 ni primer ella a parlar havia après, la ressonant Eco.
 Un cos, no sols veu, encara Eco era, i tanmateix, un ús,
 xerraire, no diferent de la seva boca que ara té tenia:
 que retornava, de les moltes, les paraules darreres.
 Havia fet això Juno, perquè, quan va sorprendre sota el seu Júpiter
 moltes vegades a nimfes al bosc jaient, ella a la deessa, prudent,
 amb un llarg discurs retenia mentre fugien les nimfes.
 Després que això la Satúrnia⁵⁸ va sentir: “D'aquesta”, diu,
 “llengua, per la qual he estat burlada, una potestat petita a tu se't donarà
 i de la veu breu ús.” I amb la realitat les amenaces confirma;
 així i tot ella, en el final del parlar, gemina les veus
 i les paraules escoltades reporta. Així doncs, quan a Narcís,
 que per desviats camps vagava, va veure i es va encendre,
 segueix les seves petjades furtivament, i mentre més el segueix,
 amb una flama més propera s'encén, no d'una altra manera que quan,
 untats a la part alta de les torxes arravaten els vius sofres les flames.
 Oh quantes vegades va voler amb toves paraules apropar-se-li
 i dirigir-li tendres súpliques! La seva naturalesa en contra pugna,
 i no permet que comenci; però, el que permet, ella amatent està
 a esperar sons als quals les seves paraules remeti.
 Per atzar l’al·lot, del grup fidel dels seus companys apartat havia dit:
 “Hi ha algú?”, i “algú!”, havia respost Eco. Ell queda suspès
 i quan la seva penetrant vista a totes parts dirigeix, amb veu gran: “Vine!”, clama;
 “vine!” diu ella a qui la crida. Torna la vista i, de nou, en no venir ningú:
 “Per què”, diu, “em fuges?”, i tantes, quantes va dir, paraules rep.
 Persisteix i, enganyat de l'alterna veu per la imatge: “Aquí unim-nos”, diu,
 i ella, que amb més gust mai respondria a cap so: “Unim-nos”,
 va respondre Eco, i les paraules les fa ella seves, i sortint del bosc
 caminava per a tirar els seus braços a l'esperat coll.
 Ell fuig, i en fugir: “mans de les meves abraçades fuig! Abans”, diu,

ANTOLOGIA DE *LES METAMORFOSIS* D'OVIDI

“periré, que tu disposaràs de jo!” No repeteix ella sinó: “tu disposaràs de jo.”
Menyspreada s'amaga en l'espessor, i empegueïda amb fulles
la seva cara protegeix, i tota sola des d'allò viu a les cavernes.
Però, tanmateix, pres té l'amor, i creix pel dolor del rebuig,
i atenuen, vigilants, el seu cos desgraciat les ànsies,
i contreu la seva pell la primesa i a l'aire el suc tot
del seu cos es marxa; veu tan sol i ossos resten: la veu resta només,
conten que els ossos de la pedra van agafar la figura.
Des de llavors s'amaga en l'espessor i per ningú al bosc és vista,
per tots escoltada és: el so és qui viu en ella.
Així a aquesta, així a les altres, nimfes en les ones o als boscos nascudes,
havia burlat ell, així les unions abans masculines.
Un d'ells, menyspreat, aixecant les mans a l'èter:
“Que així encara que estimi ell, així no posseeixi el que ha estimat.”
Havia dit. Va assentir a aquestes justes súpliques la Ramnúsia⁵⁹.
Una font hi havia impol·luta, de nítides ones argentina,
que ni els pastors ni les seves cabres pasturades al bosc havien tocat,
o altre bestiar, que cap au ni fera havia torbat ni caiguda del seu arbre una branca;
gespa hi havia al voltant, a la qual el pròxim humor alimentava,
i un espessor que no havia de tolerar que aquest lloc es temperés per cap sol.
Aquí l'al·lot, de l'esforç de caçar cansat i de la calor, va jeure,
per la bellesa del lloc i per la font dut, i mentre la seva set calmar desitja,
altra set li va créixer, i mentre beu, en veure-la, arravatat per la imatge
de la seva bellesa, una esperança sense cos estima: cos creu ser el que ona és.
Resta suspès ell de si mateix i, immòbil amb el rostre mateix, queda pres,
com de marbre de Paros formada una estàtua.
Contempla, en el sòl tirat, unes estrelles, els seus ulls,
i dignes de Bacus, dignes també d'Apol·lo uns cabells,
i unes impúberes galtes, i el coll de marfil, i el delit de la boca
i en el nivell candor barrejat un rubor,
i totes les coses admira per les quals és admirable ell.
A si mateix es desitja, imprudent, i aquell que aprova, ell mateix s'aprova,
i mentre cerca es cerca, i al temps encén i crema.
Quantes vegades, inútils, va fer besades a la font fal·laç!
Enmig d'elles vist, quantes vegades els seus braços
que agafar intentaven el seu coll va submergir en les aigües,
i no es va atrapar en elles. Què veu no ho sap, però el que veu, s'hi abrasa,
i als seus ulls el mateix error que els enganya els incita.
Crèdul, per què en va unes aparences fugaces agafar intentes?
El que cerques no està enlloc, allò que estimes, quan et gires, ho perds!
Aquesta que veus, d'una reverberada imatge l'ombra és:
gens té ella de si. Amb tu arriba i es queda, amb tu es retirarà,
si tu retirar-te poguessis. Ni gana ni fatiga allunyar-lo d'aquí poden,
sinó que en l'opaca herba vessat contempla amb no satisfeta llum
la mentidera forma i pels seus ulls ell mor, i un poc alçant-se,
als circumdants espessors tendint els seus braços:
“És que algú, ai espessors, més cruelment”, va dir, “ha estimat?”
Doncs ho sabeu, i per a molts caus oportuns va ser.
És que algú, quan de la vida vostra tants segles passen,
que així es consumís, recordeu, en el llarg temps?

ANTOLOGIA DE *LES METAMORFOSIS* D'OVIDI

Em plau, i el veig, però el que veig i em plau, tanmateix no el trobo:
tan gran error té a l'amant. I per que més jo dolgui, un mar no ens separa ingent,
ni una ruta, ni muntanyes, ni muralles de tancades portes.
Minsa ens allunya un aigua. Desitja ell ésser tingut, doncs quantes vegades,
fluents, hem apropiat besades a les limfes, ell tantes vegades cap a mi,
tornada cap amunt, es malda amb la seva boca.
Que pot tocar-se creuries: mínim és el que els amants separa.
Siguis qui siguis, surt aquí, perquè, al·lot únic, m'enganyes,
on, desitjat, has partit? Certament ni una bellesa ni una edat és la meva
perquè fugis, i em van estimar a mi també les nimfes.
Una esperança no siguis qui amb rostre promets amic,
i quan jo he apropiat a tu els braços, els apropes de grau,
quan he rigut somrius; llàgrimes teves també sovint he notat
quan jo ploro; assentint també senyals remitents i,
quant pel moviment de la teva bella boca sospito,
paraules contestes que a les nostres oïdes no arriben...
Aquest jo sóc. Ho he sentit, i no m'enganya la meva imatge:
m'abraso en amor de jo mateix, flames moc i flames duc.
Què he de fer? Sigui jo pregat o pregui? Què pregaré jo ara?
El que desig amb mi està: pobre la meva provisió em fa.
Oh, tant de bo del nostre cos separar-me jo pogués,
vot en un amant nou: volgués que el que estimem estigués absent...
I ja el dolor de forces em priva i no resten temps llargs
a la vida meva, i en el primer m'extingeixo del meu temps,
i no m'és greu la mort, que he de deixar amb la mort els dolors.
Aquest, el meu estimat, voldria que fos més durador.
Ara dos, concordes, en un alè sol morirem junts.”
Va dir, i al rostre mateix va tornar, malament sa,
i amb llàgrimes va torbar les aigües, i fosca, mogut el llac,
li va retornar la seva figura, la qual com que la veiés partir:
“On fuges? Queda't –com t'estimo!- i no m'abandonis”, va clamar.
“Pugui jo, malgrat que no tocar, contemplar, i el meu desgraciat furor nodrir.”
I mentre es dol, la roba es va treure des de dalt de la riba
i amb els palmells de marbre es va sacsejar el seu pit despullat.
El seu pit va treure, sacsejat, de rosa un rubor,
no d'una altra manera que les fruites solen, que,
càndides en part, en part enrogeixen, o com sol el raïm
en els varis penjolls dur purpúria, encara no madura, la color.
La qual cosa una vegada va contemplar, transparent de nou,
en l'ona, no ho va suportar més enllà, sinó com consumir-se solen,
flàvies, les ceres amb un foc lleu, i les gebrades matutines, en temperar-les el sol,
així, atenuat per l'amor, es dilueix i a poc a poc és consumit pel seu tapat foc,
i ni ja el seu color és el de, barrejat al rubor, candor, ni el seu vigor i les seves forces,
i el que ara poc vist complaïa, ni tampoc el seu cos quiet, el qual un dia estimés Eco.
La qual, tanmateix, quan el va veure, encara que airada i memoriosa,
profund es va doldre, i quantes vegades l'al·lot desgraciat: “Aiai”, havia dit,
ella amb ressonants veus iterava, “ai ai.” I quan amb les mans s'havia sacsejat ell
els braços seus, ella també retornava aquest so, de cop de duel, mateix.
L'última veu va ser aquesta de qui es contemplava en l'acostumada ona:
“Ai, en va estimat al·lot”, i tantes altres paraules va remetre el lloc,

ANTOLOGIA DE *LES METAMORFOSIS* D'OVIDI

i quan va dir adéu, “adéu” diu també Eco.
Ell el seu cap cansat en la verda herba davallà,
les seves llums la mort va tancar, que admiraven del seu amo la bellesa.
Llavors també, així, després que va ser a la infernal seu rebut,
en la estígia⁶⁰ aigua es contemplava. En duel es van copejar
les seves germanes les Nàïades, i al seu germà van oferir els seus tallats cabells,
en duel es van copejar les Dríades: els seus cops fa ressonar Eco.
I ja la pira i les agitades torxes i el fèretre preparaven:
enlloc el cos estava; ensafranada, en comptes de cos, una flor
troben, a la qual fulles blanques en la seva meitat cenyien.

---

56 Tirèsies.

57 Gregues.

58 Juno.

59 Nèmesi, deessa de la venjança, venerada a Ramnunte, a l'Àtica.

60 La llacuna Estígia, que les ànimes dels morts havien de travessar per arribar a l'Hades.

PÍRAM I TISBE – LLIBRE IV

Píram i Tisbe, dels joves el més bell l'un, l'altra,
de les quals l'Orient va tenir, preferida entre les noies,
contigües van tenir les seves cases, on es diu
que amb ceràmics murs va cenyir Semíramis la seva alta ciutat⁶¹.
El coneixement i els primers passos el veïnatge els va fer,
amb el temps va créixer l'amor; i les seves torxes també,
segons dret, s'haguessin unit però ho van vedar els seus pares;
el que no van poder vedar: per igual cremaven, captives les seves ments, ambdós.
Còmplice cap no hi ha; per gest i senyals parlen,
i mentre més es tapa, tapat més bull el foc.
Fendida estava per una tènue escletxa, que ella havia produït en altre temps,
quan es feia, la paret comuna de l'una i l'altra casa.
Tal defecte, per ningú a través de segles llargs notat –què no sent l'amor?–,
els primers ho vau veure els amants i de la veu ho vau fer camí,
i segures per ell en murmuri mínim les vostres tendreses travessar solien.
Moltes vegades, quan estaven apostats d'aquí Tisbe,
Píram d'allí, i per torns fora buscat l'alé de la boca:
“Envejosa”, deien, “paret, per què als amants t'oposes?
Quant era que permetessis que amb tot el cos ens uníssim,
o això si massa és, tan sols que, perquè besades ens donéssim, t'obriessis?
I no som ingrats: que a tu nosaltres confessem, que donat va ser el trànsit
a les nostres paraules fins les oïdes amigues.
Les quals coses des de la seva oposada seu en va dient,
al vespre van dir “adéu” i a la part seva van donar
unes besades cadascun que no arribarien a l'altra banda.
La següent Aurora havia retirat els nocturns focs,
i el sol les gebrades herbes amb els seus rajos havia assecat.
Al costat de l'acostumat lloc es van unir. Llavors amb un murmuri petit,
de moltes coses abans queixant-se, estableixen que en la nit silent
intentaran burlar als guardes i sortir fora de les seves portes,
i que quan de la casa hagin sortit, abandonaran també la ciutat,
i perquè no hagin de vagar recorrent un ample camp,
que es reuniran al costat del sepulcre de Nínus
i s'amagaran sota l'ombra de l'arbre: un arbre allí, fecundíssim de níviies fruites,
una alta morera que hi havia, confrontant a una gelada font.
Els acords aproven; i la llum, que tard els va semblar marxar-se,
es precipita a les aigües, i de les aigües mateixes surt la nit.
Astuta, per les tenebres, girant el pany, Tisbe surt i burla als seus
i, cobert el seu rostre, arriba al túmul, i sota l'arbre aquest s'asseu.
Audaç la feia l'amor. Heus aquí que arriba una lleona,
de la recent matança d'uns caps de bestiar tacats les seves comissures,
que anava a desfer-se de la seva set en l'ona de la font veïna;
a ella, des de lluny, als rajos de la lluna, la babilònia Tisbe la veu,
i amb tímid peu fuig a una fosca caverna i mentre fuig,
de la seva esquena relliscats, els seus velts abandona.
Quan la lleona salvatge la seva set amb molta aigua va contenir,
mentre torna als espessors, trobats per atzar els velts perduts,
amb la seva boca cruenta els va estripar.

ANTOLOGIA DE *LES METAMORFOSIS* D'OVIDI

Ell, que més tard havia sortit, petjades certes de fera va veure
en l'alta pols i en tot el seu rostre s'esblaimà Píram;
però quan la peça també, de sang tenyida, va trobar: “Una mateixa nit als dos”,
diu, “amants perdrà, de qui ella va ser la més digna d'una llarga vida;
la meua vida nociva és. Jo, trist de tu, t'he perdut,
que a llocs plens de por vaig fer que de nit vinguessis
i no el primer aquí vaig arribar: el meu cos i les meves maleïdes entranyes
devoreu amb fera mossegada, oh, quants lleons habiteu sota aquesta penya!
Però d'un covard és demanar la mort.” Els vels de Tisbe recull,
i del pactat arbre a l'ombra amb ell els duu, i mentre vessava llàgrimes,
feia besades a la coneguda peça: “Beu ara” diu “ també de la nostra sang”,
i es va enfonsar en els costats el seu ferro, i sense demora, morint,
de la seva fervent ferida el va treure, i va quedar allargat d'esquena al terra:
la seva sang brolla amb un alt doll, no d'una altra manera que
quan un canó de plom defectuós s'obri, i pel tènue i estrident trauc,
llargues aigües llança i amb els seus cops els aires trenca.
Les criatures de l'arbre, per l'esquitx de la sang, negres es tornen,
i humitejada de sang la seva arrel, d'un purpuri color tenyeix les mores.
Heus aquí que, la seva por encara no deixat, per no burlar al seu amant,
ella torna, i al jove amb els seus ulls i ànim cerca,
i per narrar-li quins grans perills ha evitat està ansiosa;
i encara que el lloc i l'arbre reconeix, igualment la fa dubtar el color del fruit:
fixa es queda en si és ell. Mentre dubta, uns trèmuls membres
veu palpitar en el cruent sòl i endarrere el seu peu duu,
i mostrant una cara més pàl·lida que el boix tremola,
de la manera que tremola la mar quan una lleu aura la toca.
Però després que, demorada, els amors va reconèixer seus,
sacseja amb sonor cop, indignes, els seus braços
i estripant-se el cabell i abraçant el cos estimat
les seves ferides va omplir de llàgrimes, i amb el seu plor la sang va barrejar,
i fent besades al seu gelat rostre: “Píram”, va clamar, “quin atzar de mi t'ha arrencat?
Píram, respon! La teva Tisbe a tu, estimat meu, et crida; escolta, i aixeca el teu rostre inert.”
Al nom de Tisbe els seus ulls, ja per la mort pesats, Píram aixecà, i vista ella els va tornar a vetllar.
Ella, després que la peça seva va reconèixer i buit de la seva espasa va veure l'ivori:
“La teva pròpia mà”, diu, “i l'amor, t'ha perdut, desgraciat.
També jo tinc mà ferma, hi ha també amor dins meu: ell em donarà forces.
Et seguiré en la mort, i de la mort teva se'm dirà, desgraciada, causa i companya,
i qui de mi només amb la mort, ai, podies ser-me arrencat,
no hauràs pogut ni amb la mort ser-me arrencat.
Això, tanmateix, amb les paraules d'ambdós sigueu pregats,
oh, molt trists pares meu i d'ell, que a qui un segur amor,
a qui l'hora darrera va unir, no us enutgeu de dipositar-los en un mateix túmul;
però tu, arbre que amb les teves branques el lamentable cos d'un sol ara cobreixes
—aviat has de cobrir de dos—, els senyals mantingues de la sang,
i per als dols aptes, sempre tingues les teves criatures,
les mores, testimoniades de la mort bessona”, va dir,
i ajustada la punta sota el profund del seu pit es llançà
sobre el ferro que encara de la sang d'ell estava tebi.
Els seus vots, tanmateix, van commoure als déus, van commoure als pares:
i doncs, el color en el fruit és, quan ja ha madurat, negre,

i el que de les seves pires resta descansa en una sola urna.”

61 Babilònia, on Semíramis fou reina.

ELS LLOCS INFERNALS – LLIBRE IV

Hi ha una via en declivi, enfosquida pel funest teix: duu, a través de muts silencis, a les infernals seus; l'Estígia boires exhala, inerta, i les ombres recents descendeixen allí i espectres que han complert amb els seus sepulcres: la pal·lidesa i l'hivern posseeixen àmpliament aquests llocs espinosos i les ànimes noves ignoren per on és el camí que duu a l'estígia ciutat, on es troba el terrible palau del negre Dis⁶².

Mil entrades té la immensa ciutat, i obertes per tots costats les seves portes, i com els mars de tota la terra els rius, així totes les ànimes el lloc aquest acull, i per a cap poble resulta petit, no sent l'arribada de cap multitud. Vaguen exànimes, sense cos i sense ossos, les ombres, i una part el fòrum freqüenten, altra la morada del rei de l'abisme, una part algunes arts, imitacions de la seva antiga vida, exerceixen, a altra part una condemna i el càstig turmenten.

Suporta anar allí, deixada la seva seu celeste –tanta era la força dels seus odis i de la seva ira–, la Saturnia Juno; un cop hi va entrar i, oprimint pel seu sagrat cos, va gemegar el llindar, les seves tres cares Cèrber⁶³ va treure i tres lladrucs alhora va donar; ella crida a les germanes⁶⁴, de la Nit engendrades, greus i implacables deesses: davant les portes de la presó, tancades amb acer, estaven assegudes, i dels seus cabells pentinaven negres serps. Tot d'una que la van reconèixer entre la boirina, es van posar dempeus les deesses; Seu Maleïda nom aquell lloc: les seves entranyes oferia Títius⁶⁵ per a ser estripades, i sobre nou jouades s'estenia; per tu, Tàntal⁶⁶, cap aigua pot ser beguda, i quan t'atraques fuig aquest arbre; o encalces o empenys la roca que ha de retornar, Sísif⁶⁷; es gira Ixió⁶⁸ i a ell mateix es persegueix i fuig, i les que van gosar preparar la mort dels seus cosins, les Bèlides⁶⁹ tornen a buscar assídues ones que perdran.

Després que una mirada feréstec la Saturnia els llançà a tots, especialment a Ixió, girant els ulls cap a Sísif: “Per què dels dos germans”, diu, “només aquest pateix perpetus càstigs? A Atamant, el superb, un ric palau l'acull amb la seva esposa, qui sempre m'ha menyspreat”, i exposa les causes del seu odi i el seu camí i què vol: el que voldria era que el casal de Cadme no seguís en peus i que, a Atamant, l'arrosseguessin al crim les germanes. Govern, promeses, súplices confon en un, i exhorta a les deesses: així, havent dit això Juno, Tisífone⁷⁰, amb els seus blancs cabells, com estava, torbats, els va moure i va rebutjar de la seva cara les serps que la destorbaven i així: “no de llargs embuts menester és”, va dir, “fet considera tot el que ordenes; l'odiós regne abandona i torna't a les aures d'un cel millor.”

Alegre torna Juno, a la qual, disposant-se a entrar en el cel, amb plogudes aigües va il·lustrar la Taumantiade Iris⁷¹. I sense demora Tisífone, la importuna, humitejada de sang pren una torxa, i de sang vermellova es posa el mantell, i amb una torta serp es cenyeix, i surt de la casa. El Dol l'acompanya al seu pas i la Païra i el Terror i amb tremolós rostre la Insània. En el llindar s'havia apostat: els brancals de l'Eoli⁷² es conta que van tremolar, i les portes d'auró s'esblaimaren, i del lloc fuig el Sol.

Davant aquests prodigis, aterrida l'esposa, aterrit va quedar Atamant, i del seu sostre a sortir s'afanyaven: es va oposar la infausta Erinis i l'entrada va assetjar, i distenent els seus braços, junyits de viperins nusos, la seva cabellera va sacsejar: mogudes van sonar les serps, i part jeuen pels seus muscles, part, al voltant dels seus pits relliscades, xiulades donen i sèrum vomiten i les seves llengües vibren. D'aquí dues serps arrabassà, del mig dels seus cabells, i amb la seva calamitosa mà, les que havia arrabassat, les va llançar; i elles el pit d'Ino, i el d'Atamant, recorren i els insuflen greus alens, i cap ferida als seus membres fan: la seva ment és la que sent els sinistres cops. Havia portat amb ell també portents de fluent verí, de la boca de Cèrber escumes, i suc d'Equidna, i desvaris erràtics, i de la cega ment obllits, i crim i llàgrimes i ràbia i de la sagnia l'amor, tot molt

ANTOLOGIA DE *LES METAMORFOSIS* D'OVIDI

alhora, la qual cosa, amb sang recent barrejada, havia cuit en un bronze cau, regirat amb verd cicuta; i mentre espantats estan ells, aboca aquest verí de fúria en el pit d'ambdós i les seves entranyes més íntimes torba. Llavors, agitant una torxa moltes vegades, arriba als focs amb els focs, veloçment moguts.

Així, vencedora, i de l'ordenat ama, als inanes regnes torna del gran Dis i es descenyeix de la serp que agafà.

---

62 Plutó, déu dels morts.

63 El ca Cèrber tenia tres caps i guardava la porta de l'Hades.

64 Les Fúries o Erinies, filles de la Nit que perseguien els parricides.

65 Gegant, fill de Gea, que va intentar violar Latona. El seu càstig consistia en què dos buitres li menjaven el fetge eternament.

66 Rei de Lídia, convidat al banquet dels déus, va intentar robar el nèctar i l'ambrosia, i va ser castigat: s'estava submergit fins el coll dins l'aigua i, quan intentava beure, l'aigua fugia; una branca plena de fruits penjava al seu abast, però quan intentava atracar-s'hi, la branca fugia.

67 Sísif estava condemnat a empènyer una roca muntanya amunt; un cop arribat al cim, la roca tornava a caure per la vessant contrària.

68 Rei dels Lapites, havia intentat seduir Juno i va ser condemnat a restar encadenat a una roda de foc que gira eternament.

69 Les cinquanta nétes de Belos van assassinar els seus marits, i alhora cosins, la nit de noces. Estaven condemnades a omplir un tonell sense fons.

70 Una de les tres Fúries, que tenia serps al cap, en lloc de cabells.

71 Iris, filla de Taumant, era l'assistenta i missatgera de Juno.

72 Atamant, fill d'Èol.

EL RAPTE DE PROSÈRPINA – LLIBRE V

Ceres va ser la primera a fendre la terra amb l'arada, ella va ser la primera que va donar a la terra les messes i els aliments pacífics, i la primera que va establir lleis; totes les coses són un regal de Ceres. D'ella tractarà el meu cant: els meus versos siguin dignes de la deessa! Perquè, sens dubte, ella és una deessa digna de ser cantada.

Hi ha una vasta illa, anomenada Trinàcria⁷³, aglomerada sobre el cos d'un gegant: sota la seva enorme massa oprimeix el cos sepultat de Tifeu, que va gossar cobejar el regne celeste. Ell es debat i sovint lluita per sortir a la superfície, però la seva mà dreta està enterrada sota l'ausoni Pelor⁷⁴, l'esquerra sota el Paquí, i tu, Lilibeu, oprimeixes les seves cames. Sota el seu cap descansa l'Etna: des d'aquí baix, estès de cap per amunt, Tifeu escup sorra, enfurit, i vomita flames per la seva boca. Moltes vegades s'esforça per sacsejar-se el pes de la terra i per esfondrar amb el seu cos les ciutats i les grans muntanyes, i llavors el sòl tremola, i el mateix rei de les ànimes silencioses tem que la terra s'obri, que una vasta esquerdada deixi les seves entranyes al descobert, i que la llum, en penetrar, faci estremir-se de terror les ombres dels morts. »

Un dia el sobirà⁷⁵ havia sortit del seu regne de les tenebres temorós que ocorregués una catàstrofe d'aquest tipus, i conduint el seu carro de negres cavalls recorria les terres de Sicília per a assegurar-se de l'estat dels seus fonaments.

Quan ja havia verificat que cap lloc amenaçava amb desplomar-se, i havia abandonat la seva por, la deessa del Érice⁷⁶, assentada en la seva muntanya, el va veure mentre anava vagant sense rumb, i abraçant al seu fill alat, li va dir: "Tu que ets la meva arma, la meva mà i el meu poder, fill meu, agafa, Cupido, les fletxes amb les quals a tots derrotes i dispara els teus dards al pit del déu Plutó, a qui li va tocar en sort l'últim dels tres regnes. Tu vences i domes als déus del cel i al mateix Júpiter, vences a les divinitats del mar i a aquell que les governa. Per quin el Tàrtar hauria de ser una excepció? Per què no poses en pràctica el teu poder i el poder de la teva mare? Es tracta d'un terç del món! En el cel, no obstant això (tanta ha estat ja la meva paciència), em menyspreen, i juntament amb el meu poder disminueix també el de l'Amor. No veus com Pal·las i l'arquera Diana es mantenen apartades de mi? I també la filla de Ceres⁷⁷, si ho permetem, es quedarà verge: de fet segueix el seu mateix camí! Així que tu, pel nostre regne comú, si és que té alguna importància per a tu, que s'uneixin la deessa i el seu oncle!" Així va parlar Venus. Cupido va obrir el seu carcaix i, d'acord amb els desitjos de la seva mare, d'entre les seves mil fletxes va escollir una, però una com no l'havia més afilada, més segura i més sensible a l'arc. Ajudant-se amb el genoll va corbar el flexible arc de banya, i amb la punta encorbada de la seva fletxa va travessar el cor de Dis.

No lluny de les muralles de Henna hi ha un llac d'aigües profundes, anomenat Pergos; ni tan sols el Caïstre escolta sobre les ones del seu corrent els cants de tants cignes. Un bosc envolta el llac, cenyint les seves ribes per tots els costats, i el brancatge, com una cortina, aparta els rajos del sol. Les branques donen frescor i la terra humida produeix flors variades: regna allí una perpètua primavera. En aquest racó del bosc estava jugant Prosèrpina a agafar violetes i blancs llis, a satisfer amb ells, amb pueril diligència, la seva falda o petits cistells, i a competir amb les seves companyes per a veure qui agafava més, quan Plutó, tot va succeir gairebé alhora, la va veure, es va enamorar i la va raptar; fins tal extrem arriba l'ímpetu de l'amor. Aterrada, la deessa cridava amb trista veu a la seva mare i a les seves companyes, però més a la seva mare, i en estripar la vora superior de les seves vestidures les flors que havia recollit van caure d'entre els plecs solts; tanta era la ingenuïtat dels seus tendres anys, que també aquesta pèrdua li va causar dolor.

El raptor condueix el carro i incita als cavalls cridant-los pels seus noms, i fa espetegar sobre els seus colls i les seves crineres les regnes tenyides de rovell. Travessa llacs profunds, i els estanys dels Palieus, que oloren al sofre que sorgeix bombollejant de les esquerdes del sòl, i el lloc on els Baquíades, gents originàries de Corint, la ciutat dels dos mars, havien erigit les seves muralles entre dos ports de distintes proporcions⁷⁸.

ANTOLOGIA DE *LES METAMORFOSIS* D'OVIDI

73 Nom grec de Sicília, així anomenada pels seus tres promontoris.

74 El Pelor és el promontori més pròxim a Itàlia, que rebia el nom de Ausònia.

75 Plutó.

76 Venus. En el bosc Èrice, a Sicília, hi havia un important temple dedicat a la deessa.

77 Persèfone, també cridada Prosèrpina.

78 La ciutat de Siracusa, colònia coríntia del s. VII a.C, que contava en efecte amb dos ports, el Port Petit i el Port Gran.

ANTOLOGIA DE *LES METAMORFOSIS* D'OVIDI

CERES – LLIBRE V

Mentrestant, la mare, angoixada, buscava a la seva filla en totes les terres, en tots els mars. Ni l'Aurora quan va arribar amb els seus cabells humits ni Hèser⁷⁹ la van veure descansar; prengué dues torxes en les flames de l'Etna, i duent una a cada mà va vagar inquieta en la foscor de la nit banyada en rosada. I quan el sol, creador de vida, va fer esblaimar altra vegada a les estrelles, ella seguia buscant a la seva filla des del orto fins l'ocàs. Exhausta per la fatigosa recerca, estava assedegada, doncs no havia begut en cap font, quan casualment va trobar una barraca amb el sostre de palla i va cridar a la petita porta. Llavors va sortir una anciana, que al veure que la deessa li demanava aigua li va donar una beguda dolça en la qual prèviament havia xopat unes miques torrades. Mentre bevia el que li havien donat, un nen atrevit de rostre desvergonyit es va parar davant la deessa, i tirant-se a riure li va dir golafre. Ella es va ofendre, i mentre encara estava parlant li va tirar damunt les miques barrejades amb el líquid que encara no havia begut. El rostre del nen, absorbint-lo, es va omplir de taques; si abans tenia braços, ara té potes, als seus membres transformats se li uneix una cua, i el seu cos es contreu en una diminuta figura, perquè no pugui ser molt nociu, i es fa més petit que una petita sargantana. L'anciana se sorprèn i plora, i intenta tocar al ser transformat: ell fuig i busca un amagatall. El seu nom és adequat al color de la seva pell, doncs el seu cos està esquitxat de taques com estrelles⁸⁰.

Seria molt llarg dir per quines terres i per quins mars va vagar la deessa: en la seva recerca va recórrer tot l'orbe. Al final va tornar a Sicília, i mentre caminava registrant-ho tot va arribar també a Cíane. Ella li hauria contat tot si no hagués estat transformada, però encara que volia parlar no tenia ni llavis ni llengua, no tenia per on articular les paraules. No obstant això, va deixar un clar senyal, mostrant sobre la superfície de les ones el cinturó de Persèfone, que casualment se li havia caigut en aquell punt de les aigües sagrades, i que la seva mare coneixia bé. Quan el va reconèixer, com si només llavors, per fi, s'hagués assabentat del rapte, la deessa va estripar la seva cabellera sense ornat i una vegada i una altra es va copejar el pit amb les mans. Encara no sabia on estava; no obstant això, va increpar a totes les terres i les va cridar indignes del do de les messes, i especialment a Trinàcria, en la qual havia trobat el seu rastre.

Després va començar a destrossar cruelment les arades que voltegen la terra, plena d'ira va donar mort per igual a bous i a camperols, va ordenar als camps que malmetessin el que estava sembrat i va contaminar les llavors. La fertilitat d'aquella terra, famosa en tot el món, jeu falsejada: les messes moren quan brollen, atacades ja pel sol excessiu, ja per l'excessiu fred; els vents i les estrelles les perjudiquen, i els voraçs ocells piquen les llavors que han estat sembrades; la zitzània, els abriülls i l'agram inextirpable ofeguen les espigues del blat.

Llavors Aretusa, l'estimada de l'Alfeu, va treure el cap d'entre les ones de la seva font que ve des d'Elea, i tirant-se cap a les orelles els cabells que dollaven sobre el seu front, va dir: "Oh mare de la verge buscada per tot el món, oh mare de les messes, posa fi a la teva immensa fatiga i no t'emprenyis amb la terra, que segueix sent-te fidel. La terra no té cap culpa, i va haver d'obrir-se al rapte en contra de la seva voluntat. I no t'estic suplicant pel bé de la meva pàtria: jo vaig arribar aquí des de fora. Pisa és la meva pàtria, i és de l'Èlide d'on provinc; sóc una estrangera a Sicília, però aquesta terra m'és més grata que qualsevol altra. Aquí jo, Aretusa, tinc ara la meva llar, aquest és ara el meu estatge: tu, deessa clementíssima, salva-la de la destrucció! Ja hi haurà un moment més oportú perquè et conti per què vaig partir i per què porto les meves aigües fins Ortígia⁸¹ a través del vast mar, quan tu hagis alleujat les teves preocupacions i tinguis millor semblant. La terra m'obre un camí transitible, i avançant per profundes cavernes arribo a treure el cap en aquest lloc i a veure novament les estrelles. Doncs bé, mentre em llischo sota terra entre els remolins de la Estígia, he vist allí a Prosèrpina amb els meus propis ulls: està trist, sí, i encara un poc espantada. Però en qualsevol cas ara és una reina, la sobirana del món fosc, la poderosa consort del rei del Tàrtar."

La mare es va quedar de pedra en escoltar les paraules de Aretusa, i durant una llarga estona va romandre com alienada. Quan per fi el profund dolor la va treure de la seva profunda pèrdua, va

ANTOLOGIA DE *LES METAMORFOSIS* D'OVIDI

muntar en el seu carro i es va dirigir a les regions del cel. Allí, amb el rostre aombrat i el cabell en desordre, es va plantar davant Júpiter, plena d'odi, i li va dir: "He vingut davant teu a suplicar-te per la meva sang, que és també la teva⁸². Si no sents pietat d'una mare, compadeix-te almenys de la teva filla, com pare que ets, i espero que la teva preocupació per ella no es vegi disminuïda pel fet de que també és filla meva. Per fi, després d'haver-la buscat molt temps, he trobat a la meva filla, si és que es pot dir trobar a haver-la perdut amb més certesa, o si és que tu diries trobar a saber on es troba. Oblidaré que la va raptar, però sempre que me la retorni. I és que una filla teva no és digna de tenir un marit lladre, àdhuc en el cas que per ser filla meva sí ho fos."

Júpiter va respondre: "Comparteixo amb tu l'afecte i la preocupació per la nostra filla, però si volem dir a les coses pel seu nom, no es tracta d'un ultratge, sinó d'amor veritable, i aquest gendre, si tu voldràs acceptar-lo, no serà per a nosaltres motiu de vergonya. Encara que li faltés tot la resta, ja és molt ser germà de Júpiter, i més quan la resta no li falta; i si és inferior a mi, només ho és pel regne que li va tocar en sort. Però si tant desitges apartar-la d'ell, Prosèrpina tornarà al cel, però amb aquesta condició irrevocable: que no hagi dut cap aliment a la seva boca durant la seva estada allí. Així ho ha establert la llei de les Parques."

Així va dir. Però Ceres estava decidida a treure d'allí la seva filla. No obstant això, els fets no ho van permetre: en efecte, la noia havia trencat el seu dejuni, doncs mentre vagava, ingènua, pels horts conreats amb cura, va agafar d'un arbre encorbat una purpúria magrana, i desenganxant set grans de la blanca pela els va xuclar amb els seus llavis.

L'únic que la va veure va ser Ascàlaf, de qui es deia que la nimfa Orfne, que no era una de les més desconegudes de l'Avern⁸³, l'havia parit temps endarrere en les selves fosques, fill del seu estimat Aqueront⁸⁴. Ascàlaf la va veure, i en acusar-la li va llevar la possibilitat de tornar. La reina de l'Èreb⁸⁵ va proferir un gemegat i va convertir al delator en un au de mal averany: ruixant la seva cara amb aigua del Flegont el va recobrir de plomes i li va donar uns grans ulls.

Ell, sostret a si mateix, s'embolica en un mantell de plomes vermelloses, el seu cap creix, les seves llargues ungles es retreuen, i mou amb dificultat les plomes que han nascut sobre els seus braços inerts. Es converteix en un au sinistra, anunciador de futures desgràcies, un gran duc indolent, funest presagi per als mortals.

En qualsevol cas, es podria dir que aquell havia merescut el càstig per la seva llengua acusadora. Però vosaltres, filles del Aqueloo⁸⁶, com és que teniu plomes i potes d'ocell i rostre de dona? Per ventura perquè quan Prosèrpina estava recollint primaverals flors vosaltres us trobàveu, oh doctes sirenes⁸⁷, entre les seves companyes? Després d'haver-la buscat inútilment per tot el món, heus aquí que perquè el mar pogués escoltar el vostre sofriment va expressar el desig de poder remuntar-vos sobre l'oceà amb les vostres ales com si fossin remes; els déus us van ser propicis, i de cop i volta va veure com els vostres braços es recobrien de rosses plomes. No obstant això, perquè el vostre cant nascut per a recrear les oïdes, perquè les vostres goles tan dotades no perdessin l'ús de la veu, va conservar rostre de noies i veu humana.

Quant a Júpiter, actuant com mediador, va dividir el curs de l'any a l'una entre el seu germà i la seva desolada germana: ara la deessa, divinitat comuna als dos regnes, passa el mateix nombre de mesos al costat de la seva mare i al costat del seu marit. De seguida canvia ella de tarannà, tant en el rostre com en l'esperit: el semblant de la deessa, que abans podia semblar-li trista al mateix Dis, es torna feliç, igual que el sol que, cobert per núvols de pluja, torna a sortir victoriós.

---

79 L'estrella del matí consagrada a Venus, fill de l'Aurora i d'Atlas, identificat amb Lucífer.

80 Es converteix en un estel·lió o dragó, petit rèptil el nom llatí del qual, stellio, es refereix a la seva pell clapada o estavellada de petites taques.

81 Petita illa, gairebé unida a la costa, de la ciutat de Siracusa.

82 Prosèrpina és filla de Ceres i de Júpiter.

83 L'Avern era un llac de la Campània, prop de Cumas, on se situava una de les entrades a l'infern, per la qual cosa el seu nom s'utilitza com a sinònim del món subterrani.

ANTOLOGIA DE *LES METAMORFOSIS* D'OVIDI

84 L'Aqueront és, igual que el Flegetont que se cita més endavant , un dels cinc rius infernals.

85 Èreb és en grec el lloc de la foscor, altre nom del Tàrtar.

86 Riu de l'Epir i d'Etòlia.

87 Les filles de l'Aqueloo es converteixen en sirenes, que eren éssers alats, amb el rostre de dona i el cos d'au, dotades d'una veu melodiosa capaç d'encantar als homes.

ARETUSA – LLIBRE V

La benefactora Ceres, ja tranquil·la amb el retorn de la seva filla, vol saber quina va ser la causa de la teva fugida, Aretusa, i per què ets ara una font. Les ones van guardar silenci mentre la seva deessa, traient el cap enmig de l'estany i assecant-se amb la mà els verds cabells, va començar a contar els antics amors del riu de l'Èlide. "Jo", va dir, "era una de les nimfes d'Acaia: cap recorria els boscos amb més passió que jo, cap estenia les xarxes amb més passió.

Però encara que mai vaig aspirar a tenir fama de bella, encara que valenta és el que era, malgrat tot tenia fama de bella. No m'agradava que lloessin el meu aspecte, i on unes altres solen alegrar-se, jo, amb camperola ingenuïtat, m'avergonyia de la bellesa del meu cos i pensava que agradar era un crim. Recordo que un dia, fatigada, tornava del bosc de l'Estífal⁸⁸: feia calor, i a la forta calor s'afegia el cansament. Vaig arribar a un riu les aigües del qual corrien sense un sol remolí, sense un murmuri, transparents fins el mateix fons, tant que es podien contar tots els còdols del seu jaç, i gairebé hauries cregut que no es movien. Pàl·lids salzes i pollancrees que havien crescut espontàniament, nodrits per l'aigua donaven ombra a les seves escarpades ribes. Em vaig atracar, i primer em vaig banyar les plantes dels peus, després em vaig ficar fins el genoll, i no contenta amb això em vaig despullar, vaig penjar les meves subtils vestidures d'un tort salze i em vaig ficar nua en l'aigua. Mentre fendia les aigües i me les tirava damunt, lliscant-me entre les ones de mil maneres, i les sacsejava estenent els braços, vaig escoltar no sé quin murmuri entre els remolins i espantada vaig pujar a la riba més propera. 'On corres Aretusa?', va dir l'Alfeu d'entre les seves ones. 'On vas?', va tornar a repetir amb veu ronca. Així com estava, despullada, em vaig donar a la fuga: el meu vestit estava en l'altra riba. Ell m'acorralla i s'excita encara més, i en estar nua li semblo més amatent. Jo corro i ell em segueix de prop embravit, com fugen les colomes de l'au de presa amb ales tremoloses, igual que l'au de presa persegueix a les espantades colomes. Vaig poder córrer fins Orcòmenos, fins Psòfide i fins el Cilene, fins les valls del Ménal, el gèlid Erimant i l'Èlide però ell era tan veloç com jo. Jo, no obstant això, inferior en forces, no podia córrer per més temps i ell aguantava el llarg esforç. No obstant, vaig seguir corrent per camps i per boscos coberts d'arbres, per penyes i riscos, per on ni tan sols havia camins. Tenia el sol a la meva esquena: vaig veure una llarga ombra davant dels meus peus, o tal vegada fos la por que em feia veure-la; però el que sí és cert és que el so dels seus peus em aterria, i que la seva respiració esbufegava en la cinta que recollia els meus cabells. Esgotada per la fugida, 'oh Dictina⁸⁹, m'atrapa!' vaig dir, 'Ajuda a la teva escudera, a qui tantes vegades vas encarregar que dugués el teu arc i el carcaix amb les teves fletxes' La deessa es compadí, i apartant un núvol d'un espès banc de nuvolots, la va tirar sobre mi. Oculta per la boira, Alfeu em busca i cerca al voltant del núvol, sense saber on estic; dues vegades, desconcertat envolta el lloc on em trobo, i dues vegades em crida 'Aretusa!' Quin podia ser, pobre de mi, el meu estat d'ànim en aquell moment? No era per ventura el d'una ovella que escolta grunyar als llops al voltant del corral d'altres parets, o el de la llebre que, amagada en un arbust, veu el musell hostil dels gossos i no s'atreveix a fer el més mínim moviment? Però ell no se n'anava; en efecte, no veia cap petjada dels meus peus que s'allunyés, així que vigilava el núvol i el lloc. Una suor freda recorre els meus membres assetjats dintre del núvol, i de tot el meu cos comencen a caure gotes blavenques; allí on moc el peu es forma un toll, dels meus cabells adolla rosada, i en menys temps del que estic emprant en contar-lo em converteixo en aigua. Però el riu va reconèixer les estimades aigües, i abandonant la forma humana que havia assumit va tornar a convertir-se en les seves pròpies ones per a poder barrejar-se amb mi. La deessa de Delos va obrir un pas en el sòl, i submergida en fosques cavernes vaig ser arrossegada fins la illa de Ortígia, que m'és grata per prendre el seu nom de la deessa, i allí vaig sortir per primera vegada a l'aire de la superfície." Fins aquí el relat de Aretusa.

---

88 Muntanya d'Arcàdia.

89 Diana.

ARACNE – LLIBRE VI

La Tritònia⁹⁰ havia escoltat atentament la narració de les aònies i havia lloat el seu cant i la seva còlera justificada.

Aleshores va dir-se: «Fer lloances no és suficient jo també tinc dret a ser lloada, i a no tolerar que la meva divinitat sigui menyspreada impunement». I es va disposar a intervenir en el destí d'Aracne de Meònia,⁹¹ que, segons havia sentit, es vantava de no ser inferior a ella en l'art de teixir la llana. Aracne no era una noia il·lustre pel lloc de naixement ni per l'estirp, ho era pel seu art. El seu pare, Ídmon de Colofó,⁹² tenyia la llana esponjosa amb porpra de Focea;⁹³ la mare, que ja havia mort, també havia estat una dona del poble, d'un rang semblant al del marit. La noia, tanmateix, s'havia guanyat celebritat amb el seu art a les ciutats de Lídia, encara que havia sortit d'una casa humil i vivia en l'humil Hipepa.⁹⁴ Per poder veure les seves obres admirables les nimfes van abandonar sovint els seus vinyets del Tmolos i les nimfes del Pactolos les aigües d'aquest riu. Valia la pena veure no només els teixits ja fets, sinó també la manera com els feia —amb tanta gràcia realitzava el seu treball—, tant quan feia el primers cabdells amb la llana en brut, com quan oprimia el material entre els dits i, tibant i tibant sense parar, anava fent els flocs suaus com núvols o quan, amb lleugeresa, feia girar en rodó el fus amb el polze, o quan brodava amb l'agulla; tothom hauria dit que Pal·las li ho havia ensenyat. La noia, però, ho negava i s'ofenia quan li atribuïen una mestra, encara que fos tan il·lustre «Que s'atreveixi a competir amb mi», deia; «si em venç, acceptaré qualsevol cosa».

Pal·las es disfressa de vella, cobreix les seves temples amb uns cabells blancs fingits i pren un bastó per recolzar els seus membres flaquejants. La deessa, aleshores, li va parlar així: «La vellesa no porta només coses dolentes; l'edat ens dóna també experiència. No refusis aquest consell meu: amb el treball de la llana pots aspirar a aconseguir l'anomenada més gran de totes les dones mortals, però no vulguis competir amb una deessa. Demana perdó humilment pel que has dit, temerària. La deessa et perdonarà, si li ho demanes». Aracne se la mira adustament, deixa els fils que estava fent i, gairebé sense poder contenir les ganes de picar-la, expressant clarament en el seu rostre la ira que sentia, va respondre amb aquestes paraules a Pal·las, a qui no havia reconegut: «Mira que venir aquí, ara que has perdut l'enteniment i que la vellesa t'ha consumit! És ben cert, viure molts anys no és bo. ¿Que no tens una nora o una filla a qui dir tot això? Amb el que jo mateixa puc aconsellar-me, ja en tinc prou. I no creguis pas que els teus advertiments han servit de res, continuo pensant el mateix d'abans. ¿Per què no ve ella mateixa? ¿Per què evita competir amb mi?». La deessa li va dir aleshores: «Ja ha vingut». Va treure's la disfressa de vella i va manifestar-se com a Pal·las. Les nimfes i les joves migdònies⁹⁵ van prostrar-se davant la deessa per venerar-la. Aracne era l'única que no estava espantada. Tanmateix, havia envermellit; però aquest rubor sobtat, que, a desgrat seu, li havia marcat el rostre, va desaparèixer tot seguit, com quan el cel es tenyeix de porpra amb l'aparició de l'aurora, però es torna blanc de seguida amb la sortida del sol. Ella s'obstina en el seu propòsit i la seva estúpida ambició de victòria la porta de dret a la perdició, car la filla de Júpiter accepta, deixa ja d'aconsellar-la i no ajorna més el moment de la competició.

Sense perdre temps, totes dues es col·loquen davant telers diferents i comencen a tensar un ordit de fils primíssims.

La trama és subjectada a la peça travessera, la canya separa els fils de l'ordit, amb llançadores punxegudes van inserint la trama al mig; amb els dits la fan passar i la van introduint entre els fils de l'ordit, copejant-la i oprimint-la amb les dents entallades de la pinta. Una i altra s'afanyen i, amb els vestits recollits a l'alçada del pit, mouen els braços amb habilitat, amb tant de zel que no senten la fatiga. Allà es teixeix porpra, preparada a Tir en calderes de bronze, i altres tonalitats delicades amb matisos apenes perceptibles, com les de l'arc de gran corbatura que sol tenyir una llarga franja de cel quan els raigs del sol travessen les gotes de pluja; l'arc brilla amb mil colors diferents, però el pas de l'un a l'altre escapa als ulls de l'observador, tan semblants són en el punt on es toquen però tan diferents en els extrems de l'arc. Allà es va incrustant or flexible entre els fils i es va traçant una

ANTOLOGIA DE *LES METAMORFOSIS* D'OVIDI

antiga història damunt la tela.

Pal·las va brodant la roca de Mart damunt la ciutadella de Cècrops⁹⁶ i l'antiga disputa sobre el nom que calia donar al país. Els dotze déus celestials, amb Júpiter al mig, seuen amb augusta majestat en setials elevats; cada un d'ells es pot reconèixer fàcilment pel seu aspecte; la imatge de Júpiter és la que s'escau a un rei. La deessa representa el déu del mar dempeus i colpejant una sòlida roca amb el seu llarg trident; d'enmig de la ferida causada en la roca brolla aigua de mar, penyora amb què reivindica per a ell la ciutat. Ella mateixa s'atribueix un escut i una llança de punta afilada, s'atribueix un casc al cap i es col·loca l'ègida per defensar-se el pit; dibuixa la terra i com aquesta, copejada amb la seva llança, produeix una olivera de fulles pàl·lides, carregada de fruit, i com els déus la contemplen, admirats. Una representació de la Victòria culmina el treball.⁹⁷

Tanmateix, perquè qui pretén rivalitzar amb ella en mèrits s'adoni amb exemples de quin és el premi que pot esperar d'un atreviment tan forassenyat, en els quatre extrems afegeix quatre competicions, clarament visibles pels seus colors i amb petites figures ben nítides. En un dels angles situa Ròdope de Tràcia i Hemos, ara transformats en muntanyes gelades però que havien tingut cossos humans en altres temps, quan van atrevir-se a usurpar el nom dels déus principals.⁹⁸ En un altre racó hi ha el destí miserable de la mare dels pigmeus, que, vençuda en un enfrontament amb Juno, va ser condemnada a esdevenir grua i a declarar la guerra al seu propi poble. Hi ha també brodada Antígona,⁹⁹ que va atrevir-se un dia a rivalitzar amb l'esposa de Júpiter i que la sobirana Juno va transformar en ocell; ni Ilió ni el seu pare Laomedont no van poder evitar que el seu cos es cobrís de plomes i que, transformada en una cigonya blanca, s'aplaudís ella mateixa amb el so crepitant del bec. A l'únic angle que queda hi ha Cíneas,¹⁰⁰ tot sol; se'l veu abraçant les grades d'un temple —és tot el que queda dels membres de les seves filles— i ajagut damunt la pedra, plorant. Tota la vora del tapís la va decorar amb branques d'olivera, símbol de la pau, i amb aquest arbre, que li és consagrat, va posar fi al treball.

La meòtide dibuixa Europa enganyada per una disfressa de toro.¹⁰¹ Qualsevol hagués dit que es tractava d'un toro real i d'una mar real. Europa semblava dirigir la mirada a la terra que havia deixat i cridar les seves companyes, mentre arronsava, poruga, els peus, per por de tocar les onades que l'escometien. També va fer Astèria, presonera d'una àliga que lluitava amb ella; va fer Leda, ajaguda sota les ales d'un cigne; va afegir com Júpiter, amagat sota l'aparença d'un sàtir, deixava embarassada de bessons la bella filla de Nicteu;¹⁰² com es va transformar en Amfitrió per posseir-te a tu, reina de Tirint;¹⁰³ o en pluja d'or per enganyar Dànae; en flama per la filla d'Asop,¹⁰⁴ en pastor per Mnemòsine o en serp virolada per la filla de Deo.¹⁰⁵ També et va representar a tu, Neptú, transformat en un jòneg ferotge, al costat de la donzella filla d'Eol;¹⁰⁶ tu, sota l'aparença de l'Enipeu, engendres els Aloïdes¹⁰⁷ i enganyes la filla de Bisaltes,¹⁰⁸ transformat en moltó; també et va sentir, convertit en cavall, la deessa de rossos cabells, la benigna mare de les collites;¹⁰⁹ et va sentir, convertit en ocell, la mare del cavall volador,¹¹⁰ la qui té colobres per cabells, i també et va sentir Melanto, transformat en dofí. La noia va caracteritzar tots aquests personatges i tots els indrets com calia.

També hi ha allà Febos amb aparença camperola; en altres llocs se'l veu revestit amb plomes d'esperver o amb el dors d'un lleó; disfressat de pastor va enganyar Isse, filla de Macareu, i, disfressat de Líber, va ensarronar Erígone amb un raïm fals. També hi és Saturn que, transformat en cavall, va engendrar Quiró, el de doble natura. En els extrems de la tela hi ha un rivet fi que la circumda, flors barrejades amb branques d'heura entrelaçades.

Ni Pal·las ni l'Enveja no podrien trobar res digne de blasme en el treball. La verge guerrera de rossos cabells va indignar-se davant l'èxit de la noia i va esquinçar aquella tela brodada que reproduïa accions indignes dels déus. Amb una llançadora de fusta del mont Citor que tenia a la mà va colpejar tres o quatre vegades el front d'Aracne, filla d'Ídmon. La infeliç no ho va poder suportar, però encara va tenir coratge per lligar-se el coll amb un llaç. Ja s'havia penjat quan Pal·las, compadida, la va aixecar i li va parlar així: «Viu, doncs, però continua penjada, desvergonyida! I perquè no esperis que les coses es puguin arreglar en el futur, que aquesta pena passi a tot el teu

ANTOLOGIA DE *LES METAMORFOSIS* D'OVIDI

llinatge, fins als teus descendents més llunyans». Després es va apartar d'ella i la va ruixar amb el suc d'una herba d'Hècate;¹¹¹ tot seguit, en rebre el contacte de la droga funesta, li van caure els cabells, i també el nas i les orelles, el cap se li va reduir moltíssim i se li va empètir tot el cos. En el costat, en lloc de cames, li queden encastats uns dits finíssims; la resta del cos l'ocupa només el ventre, del qual, tanmateix, treu un fil, amb què, convertida ara en aranya, pot continuar treballant les teles, com abans.

---

90 Atena-Minerva.

91 Aracne era de Lídia, regió coneguda també amb el nom de Meònia.

92 Ciutat de Jònia, propera a la Lídia.

93 Ciutat de Jònia.

94 Ciutat de Lídia.

95 Frígies. Els mígdos eren un poble de Macedònia, una branca del qual s'establí a Frígia.

96 El puig de l'Areòpag a la ciutat d'Atenes, de la qual Cècrops va ser rei.

97 Al·legoria de la victòria de Minerva damunt Posidó. La ciutat s'anomenarà Atenes, a partir del nom grec de la deessa.

98 Una parella d'esposos transformats en muntanyes com a càstig per haver usurpat els noms de Juno i de Júpiter, respectivament.

99 Filla de Laomedont, rei de Troia, i germana de Príam. Va voler rivalitzar amb Juno per la seva cabellera.

100 Rei d'Assíria. Sembla que les seves filles van ser transformades en grades per haver ofès Juno.

101 Es refereix al rapte d'Europa per Júpiter, explicat al llibre segon. Començant per les metamorfosis de Júpiter, la noia va brodar una sèrie de transformacions experimentades pels déus per tal de tenir relacions il·lícites.

102 Antíope.

103 Alcmena. Júpiter va prendre l'aparença del seu marit, Amfitrió, i la va deixar embarassada d'Hèrcules.

104 La nimfa Egina.

105 Deo és un altre nom amb què era coneguda també Demèter. La seva filla és Prosèrpina.

106 Cànaçe.

107 Els gegants Otus i Efialtes, fills de Neptú i d'Ifimedea, esposa d'Aloeü. Per posseir Ifimedea Neptú va prendre l'aparença del riu Enipeu.

108 Teòfane.

109 Ceres.

110 Medusa, mare de Pegàs.

111 Deessa de la màgia, algunes vegades identificada amb Diana, que solia representar-se amb tres cossos o amb tres caps.

NÍOBE – LLIBRE VI

Els murmuris s'escampen per tota Lídia i el rumor d'aquest fet s'estén per les ciutats de Frígia i dona lloc a comentaris en tot el món. Níobe, abans del seu matrimoni, quan era donzella i vivia a Meònia í al Sípil,¹¹² havia conegut Aracne.

Tanmateix, el càstig de la seva compatriícia no li va ensenyar a respectar els déus celestials ni a parlar amb més humilitat. Moltes coses la feien sentir-se orgullosa; però ni el talent del seu espòs, ni l'elevat llinatge de tots dos, ni el fet d'ocupar un tron tan poderós no li donava tantes ínfules — encara que tot això li'n donava— com els seus fills.¹¹³

Tothom hauria dit que Níobe era la més feliç de les mares si no s'ho hagués cregut tant ella mateixa. Manto, filla de Tirèsias, que era capaç de predir el futur, havia anat vaticinant pel mig dels carrers, presa d'inspiració divina: «Dones de l'Ismè, aneu totes a pregar devotament i a oferir encens a Latona i als dos fills de Latona,¹¹⁴ i lligueu els vostres cabells amb llorer; és Latona qui ho ordena per la meva boca». Tothom obeeix; totes les tebanes s'adornen les temples amb fulles, com els ha estat ordenat, i espargeixen encens damunt les flames sagrades, acompanyant-lo amb les seves pregàries.

Però vet aquí que arriba Níobe, acompanyada d'un nombrós seguici i abillada amb un magnífic vestit de Frígia, teixit amb or, tan bella com la seva còlera li permetia; va agitar amb un moviment majestuós del cap els cabells, que li queien en llibertat damunt les espatlles, i va deturar-se; amb posat altiu, va llançar una mirada arrogant al seu voltant i va dir: «Quina follia és aquesta d'anteposar déus de qui només heu sentit parlar a aquells que podeu veure? Com és que Latona és venerada als altars i ningú no ofereix encens al meu ésser diví? El meu pare va ser Tàntal, Púnic a qui va ser permès de seure a la taula dels déus; la meva mare és germana de les Plèiades¹¹⁵ i el meu avi és l'elevat Atlas, que aguanta damunt les espatlles la volta del cel; Júpiter és l'altre avi, i també puc gloriar-me de tenir-lo per sogre. Els pobles de Frígia em temen, jo regno a la casa de Cadme, i aquestes muralles, que van ser aixecades al so de la lira del meu marit, amb tota la gent que viu a dins, estan sota el meu poder i el del meu espòs. A tot arreu on miro a casa meva puc admirar riqueses immenses; cal tenir en compte també la meva bellesa, digna d'una deessa, i afegir les meves set filles, un nombre igual de nois, i aviat gendres i nores. Demaneu ara quina és la causa del meu orgull i atreviu-vos a preferir aquesta Latona, nascuda de no sé quin Tità anomenat Ceu, i a qui la terra immensa va negar un lloc, per insignificant que fos, per infantar els seus fills.¹¹⁶ Ni el cel, ni la terra, ni les aigües no donaven acollida a la vostra deessa; el món l'havia desterrat i ella vagabundejava sense rumb quan Delos¹¹⁷ es va compadir d'ella i li va dir:

"Tu ets una estrangera que vagues en la terra i jo en el mar", i li va proporcionar un refugi en moviment. Allà va ser mare de dos fills, només la setena part dels que ha engendrat el meu ventre. Sóc una dona feliç, qui pot negar això? I continuaré sent feliç. Les meves riqueses em donen seguretat, i qui podria posar-ho en dubte? Sóc massa gran perquè la Fortuna pugui perjudicar-me; per molt que em pugui treure, encara me'n quedarà molt més. El meu benestar m'ha fet perdre la por. Imagineu-vos que m'arrabassen algun fill d'aquesta munió que tinc, no veuré, tanmateix, el seu nombre reduït a només dos, tota la progème de Latona. Està ella molt lluny de no tenir cap fill? Aneu-vos-en i no acabeu de fer els sacrificis; traieu-vos aquest llorer dels cabells». Se'l treuen i deixen els sacrificis sense acabar, però comencen a venerar la deessa en veu baixa, l'únic mode en què podien fer-ho.

La deessa va indignar-se i des del cim del mont Cint¹¹⁸ va adreçar aquestes paraules als seus dos fills bessons: «Vet aquí que jo, la vostra mare, ben orgullosa d'haver-vos portat al món, i que de cap manera toleraria que cap deessa em passés al davant, si no era Juno, he de veure la meva divinitat posada en dubte. Si no veniu a ajudar-me, fills meus, em faran fora dels altars on he estat venerada durant tants segles. Però no és aquest el meu únic dolor, a aquest acte impiu la filla de Tàntal ha afegit l'insult: ha anteposat els seus fills a vosaltres, ha dit que jo era una mare mancada de fills — tant de bo que això li passés a ella!— i, la molt depravada, ha usat un llenguatge ben digne del seu

pare». ¹¹⁹

Latona es disposava a afegir pregàries a aquest relat dels fets, quan Febos li va dir: «No perdis temps lamentant-te, perquè l'únic que aconseguiràs és retardar el càstig». Febe va dir el mateix. Van lliscar ràpidament pels aires i, amagats en un núvol, van arribar a la ciutadella de Cadme.

Vora les muralles hi havia una planura molt extensa, petjada constantment pels cavalls, on la terra era ben tova a causa del pas continu de rodes i de peülles dures. En aquest lloc alguns dels set fills d'Amfion muntaven en cavalls vigorosos, seien damunt els seus flancs coberts de porpra de Tir i els comandaven amb regnes carregades de guarniments d'or. Un d'ells, Ismè, el primer que la mare havia dut al ventre, mentre feia girar el cavall amb una maniobra segura, subjectant-li amb el fre la boca escumejant, va cridar: «Ai de mi!» i, amb una fletxa clavada enmig del pit, va deixar anar les regnes de les mans moribundes i va anar lliscant de costat de mica en mica pel flanc dret del cavall. Al seu costat Sípil, que havia sentit el soroll del carcaix en l'aire, va deixar anar el fre, com el pilot d'una nau quan, a la vista d'un núvol que presagia tempesta, es disposa a fugir i deixa caure les veles per tots costats perquè no s'escapi ni la ràfega de vent més lleugera. Tanmateix, una sageta el va tocar, inexorablement, mentre donava brida al cavall; la fletxa se li havia clavat tremolosa en la part alta del clatell i la punta de ferro li sortia nua pel coll. Ell, inclinat com estava, va caure entre les potes i la crinera del cavall i va tacar el terra de sang calenta. L'infortunat Fèdim, i Tàntal, que havia heretat el nom de l'avi, havien posat fi a les seves ocupacions habituals i, amb el cos ben lluent d'oli, havien anat a la palestra a fer exercici amb el jovent; estaven lluitant abraçats pit contra pit, quan una fletxa impulsada des d'una corda en tensió els va traspasar tots dos, units com estaven. Van gemegar tots dos alhora; tots dos alhora van caure a terra, corbats pel dolor; tots dos junts van aixecar des de terra els ulls cap al cel, i junts van deixar escapar l'últim alè. Alfènor, en veure'ls, es colpeja el pit de dolor i vola a aixecar entre els seus braços els membres glaçats; va caure, però, mentre realitzava aquest gest pietós, perquè el déu de Delos li va trencar les entranyes més profundes amb una arma mortal. Es va poder treure el ferro, però una part dels pulmons venia agafada en el ganxo; la sang se li escapava i omplia l'aire, i amb ella se li va escapar la vida. Damasícton, el de cabells llargs, no va morir d'una ferida sola. Havia estat ferit allà on comença la cama i els tendons de la sofraja formen una juntura tendra. I mentre tractava de treure's el ferro fatal amb la mà, una altra sageta li va traspasar el coll fins a la gola. La sang fa sortir la fletxa, brolla amunt amb força i un raig llarguíssim s'escampa a través de l'aire. Ilioneu, l'únic que quedava, s'havia posat a suplicar amb els braços aixecats al cel, en un gest que havia de ser inútil. «Déus tots, salveu-me la vida» havia dit, sense saber que no calia invocar-los tots. L'arquer es va commoure quan ja no podia deturar el ferro; el jove va morir, però d'una ferida lleugera, car la fletxa només li va fregar el cor.

Els comentaris causats per la desgràcia, el dolor del poble i les llàgrimes dels seus van donar a conèixer a la mare aquella calamitat tan sobtada. La sorprenia que els déus haguessin pogut fer allò i l'omplia de còlera que s'haguessin atrevit a fer-ho i que el seu poder fos tan gran. Pel que fa a Amfion, el pare, s'havia travessat el cor amb un punyal i, morint d'aquesta manera, havia posat fi a la vegada a la seva vida i al seu dolor. Ai! Que lluny era aquella Níobe de la Níobe que feia poc havia fet allunyar el poble dels altars de Latona i que caminava enmig de la ciutat amb el cap ben amunt, provocant l'enveja dels seus! Ara fins i tot l'enemic es compadia d'ella. Es deixa caure damunt els cossos glaçats, i distribueix, sense ordre ni concert, els darrers petons a tots els seus fills. Després va apartar d'ells els braços lívids i els va aixecar al cel mentre deia: «Atipa't del meu dolor, cruel Latona, atipa't i assacia el teu cor amb el meu dol; assacia el teu cor de fera». Això deia. «Aquests set funerals són la meva fi. Gaudeix de la teva victòria, enemiga meva, i celebra el teu triomf. Però de quina victòria parlo? A mi, en la meva desgràcia, em queda més que a tu en la teva fortuna. Després de tots aquests funerals, encara et guanyo.»

ANTOLOGIA DE *LES METAMORFOSIS* D'OVIDI

Aquestes van ser les seves paraules i es va sentir com es tensava la corda de l'arc. Els cors de tothom, menys el de Níobe, es van omplir d'espant. La calamitat la feia temerària. Les germanes eren allà dempeus, davant els llits dels seus germans, vestides de negre i amb els cabells deixats anar. Una d'elles, en voler-se treure la fletxa que se li havia clavada a les vísceres, va caure moribunda amb el cap inclinat sobre el germà. Una altra, mentre intentava consolar la seva dissortada mare, va callar de sobte a causa d'una ferida que la va obligar a blegar-se. No va tancar la boca fins que no va haver deixat escapar l'últim alè. Una va caure mentre tractava de fugir, una altra va desplomar-se agonitzant damunt la germana; una vol amagar-se, una altra tremola visiblement. Sis havien mort ja, víctimes de diverses ferides, i només en restava una. La mare va tractar de cobrir-la amb tot el seu cos i amb tot el vestit, mentre cridava: «Deixa'm aquesta només, la més petita. De tantes només et demano la més petita, una de sola». Mentre suplicava, va caure aquella per qui suplicava. Ja sense fills, va seure enmig dels cossos sense vida dels fills, de les filles i del marit, rígida per tanta desgràcia; el vent no agita els seus cabells, el seu rostre ha pres un color exsangüe, els ulls romanen immòbils enmig de la tristesa del rostre, res no hi ha de viu en el seu aspecte. Fins i tot la llengua se li glaça a dins, al costat del paladar endurit, i la circulació de les venes es detura; el coll no pot girar, els braços no poden fer cap mena de moviment, ni els peus caminar; en el seu interior, les vísceres s'han tornat de pedra. Plora, tanmateix, i, envoltada per un fort remolí de vent, és transportada a la seva pàtria;¹²⁰ allà es va fonent, fixada en el cim d'una muntanya, i és per això que allà el marbre plora encara avui en dia.¹²¹

---

112 Muntanya de Meònia.

113 El seu espòs era Amfion, rei de Tebes, un músic tan excel·lent que havia construït les muralles de la ciutat fent que les pedres es belluguessin soles al so de la seva lira. Tots dos eren de llinatge il·lustre perquè Amfion era fill, i Níobe néta de Júpiter.

114 Apol·lo i Diana, fills de Júpiter i de Latona.

115 Dione. Les Plèiades eren les filles d'Atlas convertides en constel·lació.

116 Per por de la còlera de Juno, en ser Júpiter el pare dels fills de Latona.

117 L'illa de Delos, que segons es creia era una illa flotant. Havia aparegut per metamorfosi d'Àstèria, germana de Latona, després d'haver estat violentada per Júpiter, disfressat d'àliga.

118 Muntanya de l'illa de Delos on Latona havia infantat els seus fills.

119 Tàntal va ser condemnat eternament, entre altres crims, per haver parlat massa i haver divulgat els secrets que els déus havien comentat davant d'ell.

120 Lídia, el seu lloc de naixença.

121 Es refereix a una font que brollava al mont Sípil, a Lídia, d'una roca d'aspecte semblant a una dona i que duia el nom de Níobe.

PROCNE I FILOMELA – LLIBRE VI

S'hi apleguen els homes principals dels voltants; les ciutats veïnes demanen als seus reis de portar-hi paraules de consol: Argos, Esparta, Micenes, governada pels descendents de Pèlops, Calidó, que encara no era objecte de la còlera ferotge de Diana¹²², la fèrtil Orcomen, Corint, cèlebre pel seu bronze, la guerrera Messene, Patres, l'humil Cleones, Pilos, ciutat de Neleu, Trezè, que encara no havia estat governada per Piteu¹²³, totes les restants ciutats que queden tancades per l'istme que separa els dos mars¹²⁴ i les que queden situades fora, mirant des de l'istme que separa els dos mars¹²⁵. Qui ho hauria pogut creure? Només mancaves tu, Atenes. La guerra t'impedia de complir aquest deure; tropes estrangeres, arribades per mar, omplien d'espant les muralles mopsòpies¹²⁶. Tereu de Tràcia, amb l'ajuda de tropes de reforç, les havia fet fugir i el seu nom havia esdevingut il·lustre amb la victòria. Pandíon va voler establir lligams amb aquest home tan poderós per les seves riqueses i pels seus soldats, i que a més era descendent del gran Gradiu¹²⁷, i li va donar Procne per esposa. Ni Juno, protectora dels matrimonis, ni Himeneu¹²⁸, ni les Gràcies¹²⁹ no van beneir aquell llit nupcial; les Eumènides¹³⁰ van portar les torxes, que havien pres d'un funeral; també les Eumènides van guarnir el tàlem i un duc, ocell de mal averany, es va posar en el sostre i va deturar-se damunt la cambra nupcial. Amb aquest presagi es van unir Procne i Tereu, i amb un presagi igual van ser pares. La Tràcia, evidentment, els va felicitar i ells mateixos van donar gràcies als déus i van ordenar que fossin festius el dia en què la filla de l'il·lustre Pandíon havia estat donada al rei i el del naixement d'Itis.¹³¹ Fins a tal punt som incapaços de veure allò que ens convé! El Tità¹³² havia portat ja cinc tardors en la repetició del seu curs anual quan Procne, falaguera, va dir al seu marit: «Si m'estimes, deixa'm que vagi a visitar la meva germana o que la meva germana vingui aquí. Hauràs de prometre al teu sogre que ella tornarà poc temps després. Deixar-me veure la germana seria com fer-me un gran regal». Tereu ordena de fer salpar un vaixell i, menat per la vela i els remes, entra al port de Cècrops i arriba al litoral del Pireu.¹³³

Tan aviat com va trobar-se amb el sogre, es van donar la mà i van començar a parlar desitjant-se el millor. Ja havia començat a explicar el motiu de la vinguda, a referir l'encàrrec de la dona, i havia donat paraula que si la noia se n'anava tornaria ben aviat, quan vet aquí que va aparèixer Filomela, resplendent per la riquesa del seu abillament, però més resplendent encara per la seva bellesa, tal com sovint hem sentit a dir que les nàiades i les driades van pels boscos; aquestes, però, sense uns vestits ni uns ornaments semblants als de Filomela. Tereu, en veure la noia, va inflamar-se com les espigues seques quan algú posa foc a sota, o com es crema la fullaraca i l'herba dipositada als pellers. L'aspecte de la noia era digne de provocar una reacció així, ben cert, però a ell l'esperonava també el seu temperament lasciu; i és que la gent d'aquelles regions és propensa a deixar-se portar per les passions de Venus; aquest foc que caracteritzava la seva raça i ell mateix cremava dins seu. Va sentir l'impuls de corrompre les companyes que tenien cura d'ella i la fidelitat de la seva dida, de seduir la noia mateixa amb rics presents, encara que hagués de gastar totes les riqueses del seu regne, o de raptar-la i defensar-la, després de raptada, amb una guerra cruel. No hi ha res a què no s'atreveixi qui és presa d'un amor desenfrenat, el seu cor no pot contenir les flames que té a dins. Ja no pot suportar més l'espera i amb paraules plenes de passió repeteix l'encàrrec de Procne; tracta d'aconseguir el que desitja, fent-la servir de pretext. L'amor el feia parlar amb facilitat i, cada cop que li demanava més del que semblava just, deia que així ho volia Procne. Va arribar a plorar, fent veure que li ho havia encomanat Procne. Oh déus! quina nit més negra tenen a dins els cors dels homes! L'esforç que posava Tereu a consumir el seu crim el feia semblar un espòs virtuós, i amb el seu delicte només aconseguia lloances. Però què podem dir quan també Filomela té el mateix desig i, envoltant afectuosament les espatlles del pare amb els braços, li demana que pel seu bé —quan, en realitat, és en contra del seu bé— la deixi anar a visitar la germana? Tereu la mira i l'acaricia ja per endavant amb els ulls; quan observa els petons que fa al seu pare i els braços que li té al voltant del coll, tot això l'esperona i serveix de teia i d'aliment a la seva folla passió; cada vegada que ella abraça el pare, voldria ésser ell el pare; perquè això no el faria desistir del seu crim. El pare és

ANTOLOGIA DE *LES METAMORFOSIS* D'OVIDI

vençut pels precés de les dues filles. Filomela, feliç, dona les gràcies al pare i la desventurada creu que és una sort per a totes dues allò que, en realitat, per a totes dues era una tragèdia.

Ja li quedava poc a Febos per acabar el seu treball i els cavalls ja trepitjaven la regió on l'Olimp cau en pendent.¹³⁴ A les taules és servit un àpat regi i vi de Bacus en copes d'or; després els cossos s'abandonen a una son dolça. El rei dels odrisis,¹³⁵ però, tot i que s'ha separat de Filomela, bull d'amor per ella; pensa en la seva figura, en els gestos, en les mans, i el que no ha vist encara s'ho imagina al seu gust; ell mateix alimenta el seu foc i el defici no el deixa dormir.

Va arribar el dia. Pandíon va donar la mà al gendre abans de marxar i, amb llàgrimes als ulls, li va confiar la noia que l'acompanyava: «Gendre estimat, la deixo en les teves mans perquè m'obliga el meu afecte de pare; totes dues ho volen i tu també, Tereu. Per la nostra fidelitat, pels llaços que uneixen els nostres cors, pels déus celestials, et suplico que la protegeixis amb amor de pare i que la facis tornar tan aviat com puguis —qualsevol espera em semblarà eterna— perquè ella és el dolç consol dels neguits de la meva vellesa. I tu també, Filomela, si m'estimes, torna tan aviat com puguis; és ja suficient que la teva germana estigui tan lluny». Mentre feia aquestes recomanacions, anava omplint de petons la filla i, mentre parlava, vessava tendres llàgrimes. Com a penyora de fidelitat, demana a tots dos la mà dreta i els les uneix entre les seves mans; els prega que saludin la filla i el nét absents i que els donin records; amb la veu entretallada per l'emoció amb prou feines va poder donar el darrer adéu i els presagis del seu cor el van fer estremir de por.

Tan aviat com Filomela va ser dalt del vaixell pintat i els remes van començar a copejar el mar i la terra va quedar lluny, Tereu va exclamar: «He vençut! m'emporto l'objecte del meu desig!». El bàrbar exulta d'alegria, amb prou feines pot retardar el moment de gaudir d'ella i no pot apartar els ulls de la noia ni un moment; com quan Pau de Júpiter, amb les seves urpes ganxudes, ha agafat una llebre i l'ha dipositat en el seu alt niu; la presa no té cap possibilitat de fugida i el raptor té els ulls clavats en el seu botí. Havien acabat ja la travessia i, cansats del viatge, havien sortit del vaixell i havien posat els peus al litoral de la pàtria, quan el rei va conduir la filla de Pandíon a un estable de murs elevats, amagat enmig d'un bosc antic, i la va tancar allí, mentre la noia, pàl·lida, tremolosa i molt espantada, li demanava, amb els ulls plens de llàgrimes, on era la seva germana. Ell declara el seu desig criminal i violenta la donzella, que, allà sola, invocava contínuament però en va l'ajut del seu pare, de la seva germana i, sobretot, el dels déus poderosos. Ella tremola com una ovella espantada que, ferida, ha pogut escapar de la boca d'un llop gris però encara no se sent salvada, o com una coloma que, amb les plomes tacades de la seva mateixa sang, se sent horroritzada i continua tenint por de les urpes que la tenien agafada àvidament. Quan es va poder recuperar, es va lacerar els cabells deixats anar, com si fos una dona de dol, es va ferir els braços a cops i, estenent les mans cap a Tereu, li va dir: «Oh bàrbar! com has pogut fer una cosa tan horrible? Oh cruel! ni les recomanacions del meu pare, ni les seves llàgrimes plenes d'amor, ni el record de la meva germana, ni la meva virginitat, ni el teu matrimoni no han estat capaços de commoure't? Tot ho has capgirat. Jo m'he convertit en la rival de la meva germana, tu en el marit de dues dones i jo mereixo ara el càstig d'una enemiga. Per què no em prens també la vida i no et quedarà ja cap crim per cometre? Tant de bo ho haguessis fet abans de jeure amb mi d'una manera tan abominable. Hauria anat al regne de les ombres sense estar tacada per cap crim. Però si els déus superiors veuen aquestes coses, si la divinitat té cap poder, si tot no s'ha perdut amb el meu honor, algun dia pagaràs el càstig pel que m'has fet. Sense cap pudor, explicaré pertot arreu la teva conducta; si tinc possibilitat de fer-ho, ho diré a tothom; si em tens presonera en el bosc, ho escamparé pel bosc i arribaré a commoure les pedres quan els ho expliqui. Ho podrà sentir el cel i els déus, si n'hi ha cap allà dalt».

Aquestes paraules van suscitar la còlera del terrible tirà i, al mateix temps, una por no més petita que aquesta.

Esperonat per tots dos sentiments, va desembeinar l'espasa que duia a la cintura i, aferrant la noia pels cabells, li va agafar els braços per l'esquena i li va posar per força unes cadenes. Filomela presentava el coll i, en veure l'espasa, esperava la mort, però ell li va aferrar la llengua amb unes

ANTOLOGIA DE *LES METAMORFOSIS* D'OVIDI

tenalles, mentre ella protestava, invocava sense parar el nom del pare i tractava de parlar, i la hi va tallar, ferotgement, amb l'espasa. L'arrel de la llengua es belluga dins la boca, aquesta ha caigut a terra i murmura palpitant damunt el sòl, tacat de sang, salta com la cua d'una colobra mutilada, que es mou i cerca en la seva agonia les petjades del cos a què pertanyia. Diuen que després d'aquest acte cruel —jo no m'atreveixo a creure-ho— Tereu encara va assaciar repetidament el seu desig en aquell cos torturat.

Després de tot això, té la sang freda de tornar a casa amb Procne. Aquesta, en veure arribar l'espòs, li demana on és la seva germana, i ell comença a gemegar hipòcritament i li explica que ha mort, amb una història inventada; les llàgrimes que vessava ho feien tot creïble. Procne s'arrenca de les espatlles els vels que hi duia, guarnits amb una ampla franja d'or resplendent, es posa un vestit negre, prepara un sepulcre buit i fa ritus fúnebres en honor dels suposats manes de la seva germana; plora per ella, però no per la causa per la qual calia plorar. El déu¹³⁶ havia recorregut els dotze signes i havia passat un any però què podia fer Filomela? Uns guàrdies li impedièn fugir, l'estable on es trobava era envoltat de murs massissos de pedra i la seva boca muda no podia denunciar el fet. Però el dolor desenvolupa l'enginy i l'astúcia ve a ajudar-nos en els moments difícils. Sagaçment, va penjar un ordit d'un teler dels bàrbars i va denunciar el crim entreteixint unes lletres purpúries enmig dels fils blancs; un cop acabada la tela, la va confiar a una dona i li va demanar per gestos que la portés a la seva mestressa; la dona va portar l'encàrrec a Procne, sense saber de què es tractava. L'esposa del cruel tirà va desembolicar la peça de roba, va llegir la història llastimosa de les dissorts de la seva germana i —és increïble que pogués fer-ho— no va dir res, el dolor li va fer tenir la boca tancada; la seva llengua buscava paraules amb què expressar la indignació que sentia, però no en trobava, i tampoc no podia plorar. Va lliurar-se completament a planejar la venjança, barrejant els límits del bé i del mal.

Eren els dies en què les joves sítones¹³⁷ solen celebrar els ritus triennals en honor de Bacus. La nit és testimoni d'aquests misteris sagrats. De nit el Ròdope ressona amb la dringadissa aguda del bronze;¹³⁸ de nit la reina va sortir del seu palau, guarnida com s'escau per celebrar els ritus del déu i amb les armes¹³⁹ a la mà per a l'orgia. Tenia el cap cobert de pàmpols, una pell de cérvol li penjava del cantó esquerre i una javelina lleugera li descansava damunt l'espatlla. Procne es va llançar enmig del bosc, seguida d'una munió de companyes; l'agitaven les fúries del seu dolor, però feia veure que tu les hi havies inspirat. Udolant i cridant «euhe!», va arribar a l'estable recòndit, va esberlar les portes i en va treure la germana. Quan la va tenir fora, la va revestir amb les insígnies de Bacus; li va cobrir el rostre amb fulles d'heura i la va conduir, atònita, dins els murs del seu palau. Quan Filomela va adonar-se que havia entrat en aquella casa abominable, la infeliç va sentir esgarrifances i tot el seu rostre va empal·lidir. Procne la va portar a un lloc adient i li va treure els guarniments del ritual, deixant al descobert el rostre avergonyit de la seva infortunada germana; va tractar d'abraçar-la, però l'altra no s'atrevia ni a mirar-la a la cara, perquè se sentia com una rival de la germana. Amb els ulls clavats a terra, volia jurar i posar els déus per testimonis que l'honra li havia estat arrabassada per la força, però no tenia veu i només podia fer gestos. Procne s'inflama, no pot contenir la còlera, i, desaprovant el plor de la germana, li diu: «No és ara moment de llàgrimes, sinó d'espases, o de qualsevol cosa més poderosa encara, si és que en coneixes alguna. Jo estic disposada a cometre qualsevol disbarat, tant si es tracta de calar foc a aquest palau i de llançar Tereu, el culpable dels teus mals, enmig de les flames, com si cal arrencar-li amb l'espasa la llengua, els ulls i el membre amb què t'ha deshonrat, o bé treure-li l'ànima criminal ferint-lo mil vegades. Estic preparada per a qualsevol excés, però encara no estic segura de com ha de ser». Mentre Procne deia aquestes coses, va arribar Itis i es va acostar a la seva mare. El noi li va donar la inspiració d'allò que calia fer. Se'l va mirar amb ulls desprietats i va dir: «Ah, com t'assembles al teu pare!». Sense afegir res més, es prepara per a un crim esfereïdor i bull de còlera per dins. Tanmateix, quan el fill es va acostar per saludar la mare i li va envoltar el coll amb els bracets, mentre li feia petons i li feia carícies pròpies dels nens, la mare es va commoure, certament; la seva còlera es va alleujar i va començar a esvaïr-se i els ulls, sense voler, se li van omplir de llàgrimes.

ANTOLOGIA DE *LES METAMORFOSIS* D'OVIDI

Quan va adonar-se, però, que el seu gran amor de mare la feia vacil·lar davant del seu propòsit, va apartar els ulls d'ell i va girar l'esguard cap al rostre de la germana. Mirant alternativament l'un i l'altra va dir: «Per què un m'adreça paraules tendres i l'altra ha de callar perquè li han tallat la llengua? Aquest crida la seva mare, per què ella no pot cridar la germana? Pensa, filla de Pandíon, quina mena d'home tens per marit. Això és impropï de la teva dignitat. Seria un crim sentir respecte per un marit com Tereu».

Sense perdre un moment, va agafar Itis i el va tragar com un tigre ho faria amb el nodrissó d'una cérvola pels boscos densos del Ganges. Quan van haver arribat a un racó apartat del gran palau, mentre el nen, que ja endevinava el seu destí, estenia els braços, cridava «Mare! Mare!» i tractava d'agafar-se al coll de Procne, ella, sense girar els ulls, el va traspasar amb l'espasa entre el costat i el pit. Amb aquella ferida n'hi havia prou per matar-lo, però Filomela li va tallar el coll amb una espasa. Entre totes dues esquarteren els membres que encara conservaven un alè de vida; uns els fan bullir en unes calderes de bronze i uns altres els fan espetegar, rostint-los en un ast. L'estança és xopa de sang.

Amb tot això va parar taula a Tereu, que ho ignorava tot i, fent veure que es tractava d'una cerimònia religiosa, en què, segons el costum dels seus pares, només podia participar el marit, va fer sortir els seus companys i els criats.

Tereu, assegut dalt del tron dels seus avantpassats, comença a menjar i s'omple l'estómac de la seva pròpia carn. Tan cec estava del que passava que va dir: «Digues a Itis que vingui». Procne no pot dissimular més el seu gaudi cruel i es mor de ganes de fer-li saber el seu crim. «Aquest que busques el tens a dins», diu. Ell mira al seu voltant i demana on és. Mentre demanava per ell i el cridava amb insistència, Filomela, tal com estava, amb els cabells esquitxats per la sang del carnatge atroç, va aparèixer sobtadament amb el cap ensangonat d'Itis i el va posar davant els ulls del pare.

En cap altre moment havia desitjat més poder parlar i donar a conèixer el seu gaudi amb unes paraules adequades. El traci capgira la taula amb un gran crit i invoca les germanes de cabells de serps de la vall de l'Estix.¹⁴⁰ Voldria, si pogués, obrir-se el pit i treure's de dins aquell menjar terrible i fer sortir tota aquella carn; en altres moments plora i s'anomena sepulcre miserable del seu fill, o amb l'espasa nua es posa a perseguir les filles de Pandíon. Hom hauria dit que les cecròpides¹⁴¹ tenien ales; i és veritat que tenien ales. Una d'elles fuig cap al bosc i l'altra puja a les teulades, duent encara al pit els senyals del crim i les plomes tacades de sang.¹⁴² Tereu, que les perseguia empès pel dolor i pel seu desig de venjança, també es transforma en ocell; damunt del cap se li dreça una cresta i el lloc de la llarga espasa és ocupat per un bec desmesurat. L'ocell s'anomena puput i el seu cap sembla que estigui armat.

---

122 Diana va enviar a Calidó un senglar terrible perquè el rei Eneu havia oblidat de fer sacrificis a Diana en una festa de la recol·lecció.

123 Fill de Pèlops i avi de Teseu.

124 Es refereix a les ciutats de la península del Peloponnès, separada de la resta de Grècia per Pistme de Corint.

125 Les ciutats de Grècia continental.

126 Àtiques. El nom deriva de Mòpsos, antic rei d'Atenes.

127 Apel·latiu del déu Mart.

128 Déu de les noces.

129 Tres divinitats, filles de Zeus, que personifiquen la gràcia i la bellesa.

130 Eumènides significa «les Benèvoles» i es tracta d'una denominació eufemística per referir-se a les Erínies o Fúries.

131 El fill de Procne i de Tereu.

132 El Sol.

133 El port d'Atenes.

ANTOLOGIA DE *LES METAMORFOSIS* D'OVIDI

- 134 El sol ja havia arribat a occident. Cal entendre aquí l'Olimp com el cel, residència dels déus, més que no pas com la muntanya del mateix nom.
- 135 Tereu. Els odrisis eren un poble de Tràcia.
- 136 El Sol.
- 137 De Sitònia, nom utilitzat per referir-se a Tràcia.
- 138 Dels címbals que es feien sonar en les festes de Bacus.
- 139 Es refereix als tirsos que eren sacsejats frenèticament en les bacanals. El tirs és un dels atributs de Bacus; consisteix en un bastó guarnit d'heura i fulles de parra
- 140 Les Fúries, venjadores dels crims.
- 141 Les dues germanes són anomenades cecròpides pel fet de ser d'Atenes, ciutat fundada per Cècrops.
- 142 Ovidi no diu en quins ocells s'han convertit. Segons la tradició grega, Procne va convertir-se en rossinyol i Filomela en oreneta. Els poetes llatins, en general, van intercanviar les metamorfosis i el mot philomela va ser emprat també per designar el rossinyol.

JÀSON I MEDEA – LLIBRE VII

L'expedició del descendent de Mínia solcava ja la mar en el seu vaixell de Pàgases¹⁴³. Els joves fills de l'Aquiló¹⁴⁴ havien visitat Fineu, que menava una vellesa plena de privacions enmig d'una nit sense fi, i havien deslliurat la boca del vell malaurat dels ocells amb cap de dona; ¹⁴⁵ després d'endurar moltes vicissituds sota el comandament de l'il·lustre Jàson, havien arribat finalment a les aigües ràpides i fangoses del Fasis. ¹⁴⁶ S'adrecen al palau del rei i li demanen el velló del moltó de Frixos, ¹⁴⁷ però ell els imposa, com a contrapartida, un cúmul terrible d'enormes treballs.

Mentrestant, la filla d'Eetes sent néixer dins seu el foc intens de la passió. Va lluitar molt de temps i, en veure que la raó no podia vèncer el seu deliri, va dir: «De res no serveix que t'hi resisteixis, Medea; no sé quin déu t'ho impedeix.

Molt em sorprendria que això no fos el que la gent anomena amor, o una cosa molt semblant. ¿Per què, si no, em semblen massa dures les ordres del meu pare? Són, en veritat, massa dures. ¿Per què temo per la vida d'un home que acabo de veure per primer cop? ¿Què em provoca una por tan gran? Fes fora del teu cor de donzella aquest foc que se t'hi ha ficat, desgraciada, si és que pots. Si pogués, ja en seria guarida, però una força desconeguda m'arrossega, encara que no ho vulgui; la passió m'aconsella una cosa i la raó una altra; veig el bon camí i me n'adono, però segueixo el dolent. ¿Per què t'abruses per un estranger, tu que ets filla d'un rei, i desitges casar-te amb un home d'un món estrany? Aquesta terra també pot donar-te un home a qui estimar. Que ell visqui o que mori és en mans dels déus. Que visqui, però; puc demanar-los això encara que no l'estimi. ¿Quin delictes ha comès Jàson? ¿Qui, sinó un home cruel, restaria impassible davant la joventut, el llinatge i el valor de Jàson? ¿Qui, encara que tot això li manqués, no seria commogut per la seva bellesa? A mi, sense cap mena de dubte, m'ha commogut el cor. Però si no li dono ajut, es cremarà sota els efectes de l'alè dels toros, haurà d'enfrontar-se amb uns enemics nascuts de la terra, que ell mateix haurà sembrat, o serà lliurat com a presa, com si fos un animal salvatge, a l'avidesa del drac. Si tolero això, podré dir ben bé que sóc filla d'una tigressa i que tinc el cor de ferro i de pedra. ¿Per què no vaig a veure'l morir i sadollo els meus ulls criminals amb l'espectacle? ¿Per què no abrivo contra ell els toros, els ferotges fills de la terra i el drac que mai no dorm? Que els déus no li vulguin cap mal! No és, tanmateix, el moment de posar-me a pregar, sinó d'actuar.

¿Trairé, doncs, la sobirania del meu pare i protegiré amb el meu ajut un estranger desconegut, perquè, un cop salvat per mi, doni veles al vent sense mi, es casi amb una altra i em deixi sola per rebre el càstig? Si és capaç de fer això i de preferir una altra dona a mi, ha de morir, l'ingrat. Però ni el seu rostre, ni la noblesa del seu cor, ni l'encant del seu aspecte no em fan témer un engany, ni l'oblit del meu ajut. Primer de tot, el faré prometre fidelitat i posaré els déus per testimonis del nostre pacte. ¿Per què tenir por quan tot és segur? Afanya't; no perdis temps! Jàson et serà sempre deutor, s'unirà a tu solemnement a la llum de les torxes i a les ciutats dels pelasgs¹⁴⁸ una multitud de mares t'aclamarà com a salvadora dels seus fills. ¿Abandonaré, doncs, la germana, el germà, el pare, els déus i el sòl de la meva pàtria i deixaré que els vents se m'enduguin? I tant que sí, i tant que sí; el meu pare és cruel, el meu és un país bàrbar, el meu germà és encara un infant; la germana em recolza i jo porto a dins el déu més gran de tots. ¹⁴⁹ No és molt el que deixo i és molt el que m'espera, l'honor de salvar el jovent aqueu, ¹⁵⁰ la coneixença d'un país millor, d'unes ciutats l'anomenada de les quals ha arribat fins aquí, la cultura i l'art de cada lloc, i l'home pel qual jo estaria disposada a donar a canvi tot el que hi ha al món, el fill d'Esó. Quan em casi amb ell tothom em tindrà per afortunada i per estimada dels déus, i duré el cap tan alt que tocaré els estels. ¿Què diuen, però, de no sé quines muntanyes que xoquen l'una contra l'altra, enmig de la mar; ¹⁵¹ de Caribdis, ¹⁵² hostil als vaixells, que de vegades engoleix i, de vegades, deixa anar les aigües, i d'una Escila devoradora, envoltada de gossos ferotges, que borda en les profunditats del mar de Sicília? I tant que hi aniré! Portant el meu amor amb mi i arrapada al pit de Jàson, viatjaré per la immensitat del mar; entre els seus braços no temeré res, i, si tinc por d'alguna cosa, només la tindrè pel meu espòs. ¿Penses en el matrimoni, Medea, i poses un nom bell al teu delictes? Val més que miris com

ANTOLOGIA DE *LES METAMORFOSIS* D'OVIDI

és la infàmia que et proposes cometre i que intentis evitar el crim, mentre encara és possible fer-ho». Així va parlar; davant dels seus ulls s'obria en aquell moment el camí recte, el de la pietat filial i el pudor, i Cupido, vençut, girava l'esquena.

Es dirigia als antics altars d'Hècate, filla de Perses, amagats per la penombra del fullatge en les pregoneses del bosc, i ja se sentia refeta i amb la passió que li accelerava el cor més encalmada, quan va veure el fill d'Esó i el foc extingit es va revifar. Les galtes li envermelleixen i el seu rostre s'encén del tot; igual com una petita espuma, amagada entre un munt de cendra, pot alimentar-se amb un cop de vent i créixer i agitar-se fins a tornar a resplendir amb les forces d'abans, així, en aquell moment, el seu amor encalmat, que semblava refredar-se, va encendre's en veure et jove al davant. L'atzar va voler també que et fill d'Esó fos aquell dia més bell que de costum; es podia perdonar que n'estigués enamorada. El mira i clava els ulls en el seu rostre com si t'hagués vist per primer cop; en la seva follia creu que aquella cara no és la d'un mortal i no n'aparta la mirada. L'estranger va començar a parlar i li va prendre la mà; li va demanar ajut dolçament i li va prometre de compartir-hi el llit. Ella, aleshores, li va dir mentre plorava abundantment: «Veig clarament el que he de fer; no m'enganya el desconeixement del meu deure, sinó l'amor. El meu favor et salvarà i, quan estiguis salvat, compliràs la teva promesa». Ell ho jura per la santedat de la deessa de triple forma,¹⁵³ per qualsevol déu que visqui en aquell bosc, pel pare del seu futur sogre,¹⁵⁴ el qual tot ho veu, i per tots els èxits i perills enormes que té al davant. Ella el creu i l'heroi rep, tot seguit, unes herbes encantades, aprèn a fer-ne ús i torna content al seu estatge.

L'aurora del dia següent havia foragitat les estrelles centellejants. El poble s'aplega en un camp consagrat a Mart i es va situant en les parts més altes; el rei en persona seu enmig del seu seguici; és fàcilment identificable pel vestit de porpra i pel ceptre d'ivori. I vet aquí que apareixen els toros de peus de bronze, exhalant foc de Vulcà pel seus natus d'acer; l'herba crema en ser tocada pel seu alè. Com crepitaven habitualment les llars plenes de llenya o com la calç fosa en forns subterranis s'inflama en ser-li ruixada aigua, és així com ressona el fons dels seus pits, i també les seves goles abrusades, en exhalar el foc interior. El fill d'Esó, tanmateix, els surt a l'encontre. Quan va acostar-s'hi, van girar ferotgement cap a ell els seus rostres terribles i les seves banyes amb punta de ferro; amb els peus forcats van colpejar el terra, aixecant una gran polseguera, i van omplir el lloc de mugits i de fum. Els descendents de Mínia¹⁵⁵ van quedar glaçats de por. L'heroi s'hi acosta, insensible al foc que exhalen (tan gran és el poder de les herbes encantades) i gosa acaronar-los amb una mà la papada que els penja; els posa el jou i els obliga a arrossegar el pes de l'arada i a solcar amb el ferro aquell camp que no havia estat mai llaurat.

La gent de la Còlquida està admirada; els descendents de Mínia l'animen i l'encoratgen amb els seus crits. Ell, aleshores, pren d'un casc de bronze les dents d'una serp¹⁵⁶ i les escampa en els solcs que ha obert amb l'arada. La terra ablaneix aquestes llavors, amarades d'un verí poderós, i comencen a créixer; les dents sembrades esdevenen cossos d'éssers nous. Igual com un nen va adquirint aspecte humà dins el ventre de la mare, configurant allà dins cadascuna de les seves parts, i no surt a respirar el mateix aire que tothom fins que no està format del tot; de la mateixa manera aquells éssers, després d'haver adquirit figura humana dins les entranyes fecundades de la terra, van dreçar-se enmig del camp com en un infantament i, el que encara és més sorprenent, brandaven unes armes que havien aparegut amb ells. Quan els pelasgs van veure que es disposaven a llançar les seves piques de punta afilada contra el cap del jove hemoni,¹⁵⁷ van abaixar la mirada i el seu cor es va estremir de por. Fins i tot va tenir por la mateixa dona que l'havia fet invulnerable; en veure que el jove tot sol, havia de fer front a tants enemics, va empal·lidir i va seure de cop, glaçada i exangüe; té por que no n'hi hagi prou amb les herbes que li ha donat i es posa a cantar unes fórmules d'ajuda i a invocar els seus poders secrets. Ell llança una gran pedra enmig dels enemics i, així, s'allibera de la fúria de Mart i els la traspassa. Els germans fills de la terra moren a causa de les seves pròpies ferides i cauen víctimes d'aquella guerra fratricida. Els aqueus feliciten el vencedor i l'estrenyen entre els seus braços amb efusió. També tu, estrangera, volies abraçar el vencedor, però el pudor s'oposava al teu desig; l'hauries abraçat, tanmateix, però la teva reputació et preocupava i

ANTOLOGIA DE *LES METAMORFOSIS* D'OVIDI

et va contenir. Res no podia impedir-te, però, de sentir dins teu una alegria secreta i de donar les gràcies als teus encanteris i als déus que els havien inspirat.

Calia encara adormir amb les herbes el drac que vigilava sense treva. Aquest monstre terrible de dents ganxudes, vistós per la seva cresta i per la llengua triple, era el guardià de l'arbre on resplendia l'or.¹⁵⁸ Després d'espargir al seu voltant una herba amb un suc com les aigües de Lete¹⁵⁹ i de pronunciar per tres vegades unes paraules que provoquen un son profund, i que tenen el poder d'encalmar el mar agitat i els rius desbocats, la son s'empara d'aquells ulls que mai abans no l'havien coneguda i l'heroï, fill d'Esó, s'apodera de l'or. Orgullós del seu trofeu i portant amb ell, com un segon trofeu, la causant del seu triomf, el vencedor va atènyer amb l'esposa el port de Iolcos.¹⁶⁰

---

143 Ciutat costanera de Tessàlia, prop de l'actual Volo, on fou construïda la nau Argo.

144 Bòreas, en grec, personificació del vent del nord; és pare de Càlais i de Zetes.

145 Els Argonautes, en arribar a Tràcia, van visitar l'endeví cec Fineu. Aquest els va facilitar informació sobre les aventures que els esperaven, però, a canvi, els va exigir que l'alliberessin de les Harpies, que li robaven el menjar o l'hi embrutaven amb els seus excrements quan anava a menjar.

146 Riu de la Cèlquida, al sud-est del mar Negre. La Còlquida era el país on es trobava el velló d'or j, per tant, la meta final del viatge dels Argonautes.

147 Fill d'Atamant, rei d'Orcomen. Ino, segona esposa d'Atamant el va convèncer perquè sacrificues en honor de Zeus els dos fills del seu matrimoni anterior, però van ser rescatats per un moltó alat enviat per Zeus. La germana de Frixos va caure al mar però eli va arribar a la Còlquida on va ser acollit pel rei Eetes j on va sacrificar a Zeus el moltó. El seu velló, que era d'or, va ser col·locat per Eetes en un bosc consagrat a Ares.

148 De Grècia.

149 Hècate, deessa de la màgia, que dóna els poders a Medea.

150 D'Acaia, Grècia.

151 Les illes Ciànees o dos esculls situats al Bàsfor, a l'entrada del Pont Euxi, i que es diu que s'acostaven quan passava un vaixell entre ells per tal d'esclafar-lo.

152 Caribdis era una dona transformada en roca i situada a l'estret de Messina, a Sicília; tres cops al dia xuclava grans quantitats d'aigua amb tot el que en elles hi havia i ho vomitava després. Escil·la era un monstre marí femení que vivia en una cova, davant de Caribdis; tenia la cintura envoltada de sis mil gossos amb què devorava els mariners. Medea cita aquests monstres perquè són exemples d'alguns dels perills que pot trobar a la mar, encara que el seu viatge cap a Grècia no passa per Sicília.

153 Hècate solia ser representada amb tres cossos o amb tres caps.

154 Eetes és fill del Sol.

155 Es refereix als Argonautes, molts dels quals eren descendents de Mínia, rei d'Orcomen de Beòcia.

156 Es tracta de la serp morta per Cadme. Les seves dents van ser lliurades a Eetes per Atena-Minerva.

157 D'Hemònia, antic nom de Tessàlia. Es refereix a Jàson.

158 L'arbre on hi havia penjat el velló d'or.

159 Riu dels Jasó, l'aigua del qual feia oblidar el passat.

160 Pàtria de Jàson i punt de partida de l'expedició dels Argonautes.

DÈDAL I ÍCAR – LLIBRE VIII

Quant a Dèdal, avorria Creta i el seu llarg exili i sentia nostàlgia de la seva terra natal, però el mar li tancava la fugida.

«Pot ser que m'obstrueixi els camins de la terra i del mar, però per descomptat el cel està lliure: per allí! Pot ser que ho posseeixi tot, però Minos no és també amo de l'aire.» Així va dir, i bolca la seva atenció en una ciència desconeguda, i revoluciona la naturalesa. En efecte, disposa unes plomes per ordre, començant des de la més petita, i col·loca després d'una més curta altra major, de forma que semblava que haguessin crescut en una arracada: d'igual forma va creixent a poc a poc la flauta rústica, feta amb canyes desiguals. Després les uneix pel mig amb fil i en el fons amb cera, i una vegada amatents d'aquesta forma les doblega lleugerament, perquè imitin a les de les veritables aus. El petit Ícar estava al costat d'ell, i sense saber que manejava el seu propi perill ara caçava amb rostre rialler les plomes que arrossegava la brisa inconstant, ara ablania la cera amb el polze, i amb els seus jocs destorbava el prodigiós treball del seu pare. Quan va haver donat l'última mà a la seva obra, el propi artífex va elevar el seu cos servint-se de dues ales, i batent-les va romandre suspès en l'aire. Enlestí unes també per al seu fill, i li va dir:

«Recorda, Ícar, has de moure't a una altura intermèdia, perquè la humitat no faci pesades les plomes si voles massa baix, i perquè el sol no les abrasi si voles massa alt. T'has de mantenir entre els dos, t'ho adverteixo, no et posis a mirar a Bootes, o a l'Hèlix¹⁶¹, o l'espasa que empunya Orió: segueix el camí pel qual jo et conduiré!» I mentre li imparteix les instruccions per a volar acobla als seus múscles aquestes ales mai vistes. Mentre treballava i donava consells les seves velles galtes es van omplir de llàgrimes, i les seves mans paternals van començar a tremolar. Va donar al seu fill besades que no tornaria a repetir, i elevant-se sobre les seves ales vola davant i tem pel seu company, igual que un ocell que hagués fet sortir de l'alt niu la seva tendra prole, i exhortant-li que li segueixi i instruint-lo en aquesta perillosa art, mou les seves pròpies ales i es torna a mirar les del nen. Algú que pescava peixos amb una trèmula canya, algun pastor recolzat en el seu bastó o un camperol recolzat en la esteva de l'arada els va veure i es va quedar esbalaït, i ja que podien moure's per l'aire, va creure que eren déus. Ja havien deixat endarrere per l'esquerra Samos, consagrada a Juno, juntament amb Delos i Paros, i per la dreta Lebintos i Calimne, fecunda productora de mel, quan el nen va començar a gaudir amb l'audaç vol, va abandonar a la seva guia, i atret pel cel es va obrir camí a major altura. La proximitat del sol abrasador va ablanir la cera perfumada que mantenia unides les plomes. La cera es fon: ell agita els seus braços nus, i privat de plomes amb que aletejar ja no sent l'aire, i mentre cridava el nom del seu pare es va enfonsar en les aigües blavenques, que d'ell van prendre el seu nom¹⁶². L'infeliç pare, que ja no ho era, «Ícar!», va exclamar, «On ets? A quin lloc aniré a buscar-te?» «Ícar!», cridava: llavors va veure les plomes sobre les ones, i va maleir la seva ciència. Va enterrar el seu cos en un sepulcre, i aquella terra va prendre el seu nom del sepultat¹⁶³.

---

161 L'Óssa Major.

162 La mar d'Icària.

163 L'illa d'Icària, a l'Egeu sud-oriental.

HÈRCULES I DEIANIRA – LLIBRE IX

Va passar molt de temps; les gestes del gran Hèrcules s'havien estès per tota la terra i havien associat l'odi de la seva madrastra. Havia tornat victoriós d'Ecàlia¹⁶⁴ i es disposava a celebrar a Ceneu¹⁶⁵ els sacrificis que havia promès a Júpiter, quan la Fama que tot ho fa saber, va arribar, precedint-lo, a les teves oïdes, Deianira; la Fama, que es complau a barrejar el fals amb el veritable i que d'una cosa insignificant en fa una muntanya a còpia de mentides; ella li va fer saber que el fill d'Amfitrió cremava d'amor per Íole. Com que l'estimava, ho va creure, i aterrida per aquells rumors d'un altre amor, es va lliurar primer a les llàgrimes i, plorant i plorant, la desgraciada va deixar que creixés el seu dolor. Aviat, però, va dir-se: « Per què ploro? La meva rival s'alegrarà d'aquestes llàgrimes meves; i com que ella ve, he d'afanyar-me a empescar-me alguna cosa, ara que és possible i que ella no s'ha fet encara mestressa de la meva cambra. ¿He de queixar-me o he de callar? ¿Tornaré a Calidó o romandré aquí? ¿He de mancar de casa o he d'intentar oposar-m'hi, si no puc fer res més? ¿I si, recordant que sóc germana teva, Melèagre,¹⁶⁶ preparés algun cop i, degollant la meva rival, demostrés de què és capaç una dona injuriada i dolguda?» El seu pensament anava d'un cantó a l'altre; li va semblar que el millor de tot era enviar-li la túnica amarada de la sang de Nessos, perquè revifés el seu amor afeblit; sense saber el dol que ella mateixa havia de provocar, va donar la túnica a Licas, que ignorava allò que portava, i —la desgraciada!— li va manar amablement que lliurés aquell present al seu espòs. L'heroi, ignorant de tot, el va agafar i va posar-se damunt les espatlles el verí de l'Hidra de Lerna.

Estava cremant encens en un foc acabat d'encendre, tot recitant unes pregàries, i vessava vi d'una pàtera damunt els altars de marbre, quan la força del verí es va desvetllar, i, activada per la calor del foc, va penetrar en el cos d'Hèrcules, estenent-se pertot arreu. Mentre va poder, no va deixar escapar cap gemec amb el seu valor habitual; però quan el mal va poder més que la seva resistència, va capgirar l'altar d'un cop i va omplir amb els seus crits els boscos de l'Eta.¹⁶⁷ Tot seguit, intenta estripar la túnica mortal, però quan aconseguix arrencar-la, amb ella s'arrenca la pell, i —què terrible d'explicar!— o la roba queda adherida al seu cos i són inútils tots els esforços per treure-la o deixa al descobert la carn esquinçada i els ossos enormes. La sang mateixa fa un soroll com el d'una barra de ferro roent quan és submergida en aigua gèlida i bull per efecte de l'ardença del verí. No hi ha límit; una flama devoradora li consumeix les entranyes, una suor negrenca li corre per tot el cos i els tendons socarrats espeteguen; i mentre aquell mal amagat li fonia el moll de l'os, va aixecar les mans al cel i va exclamar: «Filla de Saturn,¹⁶⁸ sadolla't amb la meva destrucció, contempla aquest suplici des del cel, deessa cruel, i associa el teu cor ferotge. Però, si sóc digne de suscitar compassió en un enemic, o sigui, en tu, pren-me aquesta vida turmentada per un suplici terrible, una vida que odio i a què he nascut per patir. La mort serà un regal pera mi; és un present ben digne d'una madrastra. ¿No sóc jo qui va vèncer Busiris,¹⁶⁹ que profanava els temples amb sang d'estrangers, qui va prendre al cruel Anteu¹⁷⁰ les forces amb què el nodria la seva mare, qui no es va impressionar davant el pastor iber de triple forma,¹⁷¹ ni tampoc davant la teva triple forma, Cèrber? ¿No sou vosaltres, mans meves, les que vàreu fer que les banyes del toro vigorós toquessin terra? ¿No s'han beneficiat del vostre esforç l'Èlida, les aigües de l'Estimfal i el bosc del Parteni? ¿No va ser gràcies al vostre valor que va ser portat el cenyidor cisellat amb or del Termodont, i els fruits que eren custodiats pel drac que mai no dorm? ¿No és cert que no em van poder oposar resistència els centaures ni el senglar que devastava l'Arcàdia, i que a l'Hidra no li va servir de res el poder de créixer i de doblar les seves forces amb les ferides? ¿Què hem de dir quan vaig veure els cavalls del rei de Tràcia ben nodrits de sang humana i els seus pessebres plens de cossos trossets i, en veure'ls, els vaig destruir i vaig matar l'amo i els cavalls? Amb aquests braços vaig escanyar l'enorme lleó de Nèmea; amb aquest coll he portat el pes de la volta del cel;¹⁷² la cruel esposa de Júpiter s'ha cansat de donar-me ordres, i jo m'he cansat executant-les. Però aquest és un flagell nou, a què no puc oposar resistència, ni amb coratge, ni amb armes ofensives ni defensives; en el fons dels meus pulmons hi ha un foc devorador que es nodreix consumint tots els meus membres.

ANTOLOGIA DE LES METAMORFOSIS D'OVIDI

Euristeu, en canvi, és ple de vida! I encara hi ha homes que creuen en l'existència dels déus! » Va dir això i, ferit de mort, errava pels cims de l'Eta com un toro que porta una fletxa clavada en el cos quan l'autor del tret ha escapat. Se'l podia veure gemegant sovint, cridant sovint, o tractant un altre cop d'arrencar-se del tot la roba, abatent troncs, descarregant la seva ira contra les muntanyes o alçant els braços al cel.

De sobte, va veure Licas que tremolava amagat en un forat d'una roca i, amb tota la ràbia que havia acumulat pel dolor, li va dir «¿Has estat tu, Licas, qui m'ha donat aquest present funest? ¿Seràs tu el causant de la meua mort?» Ell, tremolant de por, va empal·lidir i va tractar de dir tímidament unes paraules d'excusa. Estava parlant i es disposava a abraçar-se als seus genolls, quan el descendent d'Alceu el va agafar, li va fer donar dues o tres voltes en l'aire i el va llançar a la mar d'Eubea amb més força que una catapulta. Aquest, mentre era suspès en l'aire, es va tornar dur; i, tal com diuen que l'aigua de pluja es condensa per efecte dels vents glaçats i es converteix en neu, i que la substància tova de la neu, sotmesa a rotació, es comprimeix i es va compactant fins a esdevenir calamarsa sòlida, la tradició diu que Licas, de la mateixa manera, llançat a l'aire per la força enorme dels braços d'Hèrcules, va quedar sense sang per causa de la por i, en perdre tot el líquid del cos, va quedar transformat en pedra dura. Encara ara s'aixeca enmig de les aigües profundes de la mar d'Eubea un petit escull que conserva restes d'una forma humana, els mariners l'anomenen Licas i tenen por de trepitjar-lo, com si fos sensible. Mentrestant, tu, fill il·lustre de Júpiter, després d'haver tallat arbres, crescuts en l'Eta escarpat, i d'haver-los amuntegat fins a formar una pira, regales al fill de Peant¹⁷³ el teu arc, el gran carcaix i les fletxes, destinades a veure per segona vegada el regne de Troia, i manes que cali foc a la pira.

Mentre les flames devoradores s'estenen pel munt de llenya, hi estires al damunt la pell del lleó de Nèmea i t'hi ajeus amb el cap recolzat damunt la clava, amb el mateix posat que tindries ajagut en un banquet, amb una corona al cap i envoltat de copes plenes de vi.

Les flames crepitaven i s'estenien amb força per tots costats, apropant-se a aquell cos que les esperava tranquil i desafiant, quan els déus van témer per l'alliberador de la terra. Júpiter, el fill de Saturn, va adonar-se'n i, ple d'alegria, els va adreçar aquestes paraules: «Aquesta por que sentiu, déus, em posa molt content; se m'omple de joia el cor i em congratulo de ser anomenat cap i pare d'una raça capaç de no oblidar, i també de veure que el meu fill està protegit perquè compta amb el vostre favor. I, encara que això es deu a les seves gestes formidables, us estic, igualment, agraït. No cal, però, que els vostres cors fidels tinguin por sense motiu; no penseu en les flames de l'Eta. Qui ha estat capaç de vèncer tot, vencerà el foc que veieu; només sentirà els efectes de la força de Vulcà en la part que li ve de la mare; la part que té de mi és eterna i es troba segura, lliure de l'amenaça de la mort, a prova de qualsevol mena de flama;¹⁷⁴ aquesta part ha acomplert ja el seu temps d'estada a la terra i em dispo a rebre-la en el cel; estic segur que tots els déus us alegrareu pel que vaig a fer. Però, si per casualitat hi ha algú, si hi ha algú que lamenta que Hèrcules esdevingui déu i no vol que li sigui donada aquesta recompensa, no podrà negar que la mereix i haurà de donar-me la raó, encara que sigui a contracor». Els déus hi van assentir; fins i tot semblava que la reina dels déus, l'esposa de Júpiter, acceptava amb complaença les seves paraules, llevat de la darrera part; l'al·lusió l'havia molestat.

Mentrestant Mulcíber s'havia endut tot allò que la flama podia destruir i no quedava res que es pogués reconèixer en la figura d'Hèrcules; no queda ja res que recordi l'aspecte de la mare i només conserva la part que prové de Júpiter. Com una serpentina rejuvenida que, després d'haver deixat la vellesa amb la pell, sol aparèixer ufana i brillant per causa de les noves escates, l'heroi de Tirint, despul·lat del seu cos mortal, apareix, esclatant de força, en la seva part millor, comença a semblar més gran i a posseir una dignitat majestuosa que el fa objecte de veneració. El pare omnipotent se'l va endur en un carro de quatre cavalls entre els núvols lleugers i el va col·locar enmig dels astres resplendents.

ANTOLOGIA DE *LES METAMORFOSIS* D'OVIDI

- 164 Ciutat de l'illa d'Eubea, que Hèrcules havia atacat per endur-se'n Íole, filla del rei.
- 165 Promontori al nord-est d'Eubea.
- 166 Melèagre era germà de Deianira. Va matar els seus oncles per venjança.
- 167 Muntanya situada al sud del riu Esperqueu.
- 168 Juno, la madrastra i enemiga d'Hèrcules.
- 169 Rei d'Egipte que sacrificava estrangers.
- 170 Gegant mort per Hèrcules. No podia morir perquè, en caure a terra, la Terra, que era la seva mare, li donava les forces que necessitava. Hèrcules va haver d'aixecar-lo per matar-lo.
- 171 Comença aquí Hèrcules a evocar els seus dotze treballs, portats a terme per expiar el crim comès per l'heroi en haver mort els seus fills en un atac de follia provocada per la deessa Juno (l'Hera grega). El pastor iber és Gerió, un pastor de triple cos, les vaques del qual va haver de portar Hèrcules a Euristeu, rei de Micenes encarregat de que complís el càstig de Juno; Cèrber era el gos guardià dels inferns, que Hèrcules va raptar i va portar també a Euristeu; el toro és el toro de Creta, vençut per Hèrcules i portat igualment a Euristeu. A l'Èlida va haver de netejar els estables del rei Augias i a l'Estimfal i al Parteni va haver de matar unes aus i caçar una cérvola, respectivament. El cinturó que va portar Hèrcules és el d'Hipòlita, reina de les amazones, que vivien a l'Àsia Menor i les fruites són les pomes d'or del jardí custodiat per les Hespèrides. El senglar es trobava al mont Erimant, a l'Arcàdia. L'Hidra és la de Lerna, a la qual s'ha fet referència poc abans. El rei de Tràcia era Diomedes, que tenia unes eugues que es nodrien de carn humana. Nemea era una ciutat de l'Argòlida, Hèrcules anava vestit amb la pell del lleó que havia mort en aquesta ciutat. Enmig hi ha intercalat l'episodi de la lluita d'Hèrcules contra els centaures, éssers amb cos de cavall i bust i cap d'home, que no forma part dels dotze treballs.
- 172 Va convèncer Atles perquè l'ajudés a aconseguir les pomes d'or de les Hespèrides a canvi de suportar la volta del cel mentre el gegant robava les pomes del jardí, sense cap por a la serp que les custodiava, la qual no dormia mai.
- 173 Filoctetes, que prendrà part en l'expedició dels grecs contra Troia. Les fletxes ja havien estat a Troia quan Hèrcules havia atacat i vençut la ciutat.
- 174 El foc només cremarà la part humana d'Hèrcules (la que li ve de la seva mare, Alcmena) però no la part divina (la de Júpiter).

ORFEU I EURÍDICE – LLIBRE X

Des d'allí, embolicat en el seu mantell color safrà, Himeneu es va allunyar pel cel immens i es va dirigir a la terra dels cícons¹⁷⁵, on en va era invocat per la veu d'Orfeu. Perquè ell va acudir, sí, però sense les paraules rituals, sense alegria en el rostre ni presagis feliços; fins i tot la torxa que duia espurnejà fins el final amb un fum que feia plorar els ulls, i encara que l'agitessin no va produir cap flama. El desenllaç va ser encara més greu que l'auspici; en efecte, un dia, quan la joveçana¹⁷⁶ passejava per un prat acompanyada per un grup de nàiades, va morir en ser mossegada en el taló per una serp. Després d'haver-la plorat tot el possible sobre la terra, i per a no deixar d'intentar-ho també entre les ombres, el poeta del Ròdope¹⁷⁷ es va atrevir a descendir fins l'Estigi a través de la porta del Ténaro¹⁷⁸, i entre munions incorporòries, entre els fantasmes dels que havien rebut sepultura, va anar a presentar-se davant Persèfone i el senyor de l'enujós regne de les ombres. Tanyent les cordes per a acompanyar el seu cant, va dir així: «Oh déus del món subterrani, al qual venim a caure tots els que naixem mortals, si puc, si em permeteu que digui la veritat deixant de costat els embuts d'una boca fal·laç, jo no he baixat fins aquí per a veure el fosc Tàrtar ni per a encadenar els tres colls eriçats de serps del monstre medusi¹⁷⁹; la raó de la meva vinguda és la meva esposa, en qui un escurçó, en ser trepitjat, va inocular el seu verí, arrabassant-li així els seus joves anys. Hauria volgut poder suportar-lo i no negaré que ho vaig intentar: però l'Amor va vèncer. És aquest un déu ben conegut en el món de la superfície: desconec si ho és també aquí. Però espero que ho sigui, i si és cert el que es diu de l'antic rapte¹⁸⁰ també a vosaltres us va unir l'amor.

Per aquests llocs on rema la por, per aquesta foscor interminable pels silencis d'aquest vast regne, jo us suplico que torneu a teixir els fils del precipitat destí d'Eurídice! Totes les coses, tots ens devem a vosaltres i tots, després d'una breu demora, ens apresseu, més tard o mes prest, cap a una mateixa seu. Aquí ens dirigim tots, aquest és el nostre últim estatge i vosaltres exerciu sobre el gènere humà el més llarg dels dominis. També ella, quan hagi complert plenament els anys que li corresponen, quedarà en el vostre poder: el que us demano com a favor és que em concediu el seu goig. Perquè si els fets em neguen aquesta gràcia per a la meva consort, jo, per descomptat no voldré tornar: podreu alegrar-vos amb la mort dels dos.»

Mentre ell deia aquestes coses, acompanyant les paraules amb el tany de les cordes, les ànimes exànimes ploraven: Tàntal no intentava arribar a l'aigua que li defugia, la roda de Ixió es va quedar immòbil, els voltors no van seguir estripant el fetge¹⁸¹, les nétes de Belo van deixar buides els seus atuells, i tu, Sísif, et vas asseure sobre la teva pedra.

Diuen que llavors per primera vegada les llàgrimes van banyar les galtes de les Eumènides, vençudes pel cant, i ni la consort reial ni el rei dels abismes van poder respondre que no a les seves súpliques, i van cridar a Eurídice. Ella es trobava entre les ombres nouvingudes, i es va aproximar amb pas lent a causa de la ferida. Orfeu del Ròdope la va rebre juntament amb l'ordre de no tornar la vista endarrere fins que hagués abandonat les valls de l'Avern, o en cas contrari el do quedaria sense efecte.

A través de muts paratges silenciosos es van encaminar per una sendera empinada, abrupta, tenebrosa, coberta per una densa boira fosca. I ja no estaven lluny del marge de la superfície de la terra: ell, temorós que ella no estigués, ansiós per veure-la, va tornar cap a endarrere la mirada, ple d'amor. Immediatament ella torna a caure, i tendint els braços lluita per aferrar-se i ser aferrada, però la infeliç no agafa sinó l'aire fugisser. I morint per segona vegada, no es va lamentar del seu espòs (doncs de què podia lamentar-se, sinó de ser estimada?), i pronunciant un últim «adéu», que ja tot just va arribar a les oïdes d'ell, va tornar a caure de nou al mateix lloc. Orfeu es va quedar paralitzat davant aquesta segona mort de la seva esposa, igual que aquell que va veure, ple de terror, els tres colls del gos, el del mig agafat per una cadena, i que no va perdre la por sinó amb la seva pròpia naturalesa, ja que una roca va ocupar tot el seu cos; o com Olé, que es va atribuir el delictes i va voler passar per culpable, i tu, desgraciada Letea, massa envanida per la teva bellesa: va ser una vegada cors units, i ara sou pedres que sosté l'humit Ida.

ANTOLOGIA DE *LES METAMORFOSIS* D'OVIDI

Va pregar, inútilment va intentar tronar enrere, però el barquer no li va permetre. Tot i això, set dies va seure a la vora, esquàlid, sense tastar els fruits de Ceres: pena, dolor i llàgrimes van ser el seu aliment.

---

175 Poble costaner de Tràcia.

176 La dríade Eurídice.

177 Del bosc Ròdope, a Tràcia. Orfeu és fill del rei traci Eagre i de la musa Cal·líope, encara que també se l'anomena fill d'Apol·lo.

178 Promontori de Lacònia, on es creia que estava una de les entrades a l'Infern.

179 Cèrber, de l'estirp de Medusa, ja que ambdós eren fills d'Equidna.

180 El rapte de Prosèrpina.

181 El fetge de Títius.

JACINT – LLIBRE X

També a tu, descendent d'Amiclas,¹⁸² t'hauria col·locat Febos en el cel si el destí funest li hagués donat la possibilitat de fer-ho. Tanmateix, ets immortal de l'única manera com podies ser-ho; i cada cop que la primavera fa fora l'hivern i el signe d'Àries succeeix els Peixos plujosos, tu reneixes i les teves flors creixen enmig de l'herba verda. El meu pare et va estimar més que a qualsevol altre i Delfos,¹⁸³ centre del món, va restar sense el seu déu tutelar, mentre ell freqüentava el riu Eurotas i Esparta, la ciutat sense muralles; no mostrava cap interès en la lira ni en les fletxes; sense pensar en ell mateix, no es refusava mai a portar-te les xarxes, a subjectar-te els gossos o a acompanyar-te pels cims de muntanyes abruptes; la teva companyia constant alimentava el foc que sentia. El Tità¹⁸⁴ es trobava ja gairebé a mig camí entre la propera nit i la passada, a una distància igual de l'una i de l'altra; es treuen la roba i, amb el cos brillant d'oli greixós,¹⁸⁵ es disposen a competir en el llançament del disc. Febos va ser el primer a brandar-lo i a enviar-lo lluny a través dels aires del cel, trencant amb el seu pes els núvols que trobava pel camí. Molta estona després, l'objecte pesant va caure damunt la terra ferma, mostrant, a la vegada, la força i l'habilitat del déu. A l'instant, el jove del Tènaros,¹⁸⁶ empès per la passió del joc, va afanyar-se imprudentment a agafar el disc, però la dura superfície de la terra va repel·lir el disc caigut del cel i el va projectar contra el teu rostre, Jacint. El déu mateix va empal·lidir tant com el noi i va recollir el cos en caure; adés tractava de reanimar-lo, adés d'eixugar-li les terribles ferides, o de mantenir-li amb herbes la vida que se li escapava. Res no poden les seves arts;¹⁸⁷ era una ferida incurable. Com quan en un jardí ben regat algú trepitja violetes, cascalls o lliris de llengües punxegudes de color safrà, aquestes plantes es marceixen de seguida i deixen caure el cap pansit sense poder mantenir-se dretes i amb la flor mirant a terra; així s'inclinava el rostre del jove en morir; el coll mateix, mancat de força, era un pes inert i queia damunt l'espatlla “Te'n vas, ebàlida,¹⁸⁸ sostret a l'inici de la joventut”, va dir Febos; “veig la teva ferida i jo en sóc el culpable. Tu ets el meu dolor i la víctima del meu crim; la inscripció de la teva tomba dirà que la meva mà t'ha matat; jo sóc el causant de la teva mort. ¿Quin delictes he comès, però? Tret que algú pugui dir que jugar és un delictes, tret que algú pugui dir que és un delictes estimar. Tant de bo pogués morir amb tu, com mereixo! Però, ja que estic subjecte en això a les lleis del destí, seràs sempre amb mi i la meva boca no deixarà de recordar-te. Per tu la meva mà tocarà la lira, en honor teu faré les meves cançons; et transformaràs en una flor d'un gènere nou i duràs escrits en tu els meus gemecs. Arribarà un dia en què un heroi coratjós et farà companyia en aquesta flor i el seu nom podrà ser llegit en els mateixos pètals”.¹⁸⁹

Mentre la boca d'Apol·lo, coneixedora de la veritat, anava proferint aquestes paraules, vet aquí que la sang, que s'havia escampat per terra i havia tacat l'herba, va deixar de ser sang; va aparèixer una flor més resplendent que la porpra de Tir i que semblava un lliri per la forma, si no fos perquè aquesta era de color vermell, el lliri platejat. Febos no en va tenir prou amb això — era, certament, el causant d'aquella distinció — i el mateix va escriure els seus propis gemecs en els pètals; la flor porta inscrit “ai, ai” i ha conservat aquestes lletres tristes. Esparta no s'avergonyeix d'haver engendrat Jacint i les festes en el seu honor es mantenen encara avui en dia cada any tornen les Jacintes, que són celebrades segons el costum dels avantpassats amb una gran fastuositat.

182 Jacint era fill o descendent d'Amiclas, heroi epònim de la ciutat d'Amicles, propera a Esparta.

183 Es creia que aquesta ciutat, consagrada a Febos Apol·lo, era el melic, o centre, del món.

184 El Sol.

185 En tots els exercicis atlètics els participants s'untaven el cos amb oli d'oliva.

186 Muntanya propera a Esparta.

187 Recordem que Apol·lo era déu de la medicina.

188 Espartà. La denominació prové d'Èbal, rei d'Esparta.

189 L'heroi és Àiax, de qui Ovidi parlarà en el llibre XIII. Hom creia que les primeres lletres de seu

nom es podien veure en els pètals del jacint, flor semblant al lliri, que no correspondria a l'actual jacint. Les lletres coincideixen amb les de la interjecció de dolor per excel·lència: ai!

PIGMALIÓ – LLIBRE X

Pigmalió, que les havia vistes viure d'aquella manera ignominiosa, irritat contra els vicis nombrosíssims que la natura havia donat a l'ànima femenina, vivia sol, sense esposa, i des de feia molt de temps no havia tingut companya amb qui compartir el llit. Mentrestant, havia esculpit pit amb una habilitat admirable una fantàstica estàtua de vori blanc com la neu i li havia donat una bellesa com no pot tenir cap dona nascuda; va enamorar-se de la seva obra. L'aspecte era el d'una donzella de veritat; qualsevol hauria cregut que era viva i que, si no li ho impedís el pudor, podria moure's; amb tant d'art l'havia fet que no semblava una obra d'art. Pigmalió en queda meravellat i el seu cor s'inflama d'amor per aquell simulacre de cos. Sovint acosta les mans a l'obra i la toca per veure si es tracta d'un cos o de vori i, fins i tot així, no pot admetre que es tracta de vori. Li fa petons i creu que ella li'n torna, li parla, l'estreny i creu que els dits premen els membres en tocarlos i té por que apareguin blaus per la pressió damunt la carn. Ara li fa carícies, ara li fa regals dels que agraden a les noies, petxines, pedretes arrodonides, ocells petits, flors de mil colors, lliris, pilotes pintades i llàgrimes caigudes de l'arbre de les Heliades;¹⁹⁰ també li adorna el cos amb vestits, li posa pedres precioses en els dits i llargs collarets en el coll; de les orelles li pengen perles lleugeres i cintes del pit. Tot li queda bé; despullada sembla igual de bella. La fa jeure damunt de matalassos tenyits amb porpra de Sidó i diu que comparteix amb ella el llit; li recolza el coll damunt coixins flonjos de plomes, com si ella pogués sentir-ho.

Va arribar el dia en què tot Xipre celebra amb gran concurrència la festa de Venus; vedelles blanques amb les banyes corbades recobertes d'or havien caigut colpejades en els colls blancs com la neu i l'encens fumejava; Pigmalió, aleshores, després d'haver fet la seva ofrena, va col·locar-se vora l'altar i va dir tímidament: "Si els déus teniu poder per atorgar-ho tot, feu que sigui la meva esposa, ho desitjo, una dona semblant a la meva noia de vori" —no va atrevir-se a dir "la noia de vori"—. L'àuria Venus, que assistia personalment a la seva festa, va comprendre què volia dir amb aquella súplica i, com a auguri de la bona voluntat de la deessa, la flama es va encendre tres vegades i la seva punta es va elevar pels aires. Quan va arribar de tomada a casa, Pigmalió va anar a veure l'estàtua de la seva noia, va inclinar-se damunt el llit i li va fer un petó; li va semblar sentir que el seu cos era tebi. Hi va apropar els llavis per segona vegada i també va tocar-li el pit amb les mans; el vori, en ser tocat, es va tornar tou, va perdre la seva rigidesa, va cedir al contacte dels dits i es va enfonsar, com la cera de l'Himet¹⁹¹ s'ablaneix amb el sol i, moldejada amb el polze, adquireix formes diverses i amb l'ús esdevé útil. L'amant queda esbalaït, dubta abans d'alegrar-se i té por que tot sigui una il·lusió, una vegada i una altra toca amb la mà l'objecte del seu desig; s'havia transformat en un cos; sentia les venes bategar en contacte amb el seu polze. Aleshores, l'heroi de Pafos va pronunciar nombrosíssimes pregàries per donar gràcies a Venus; els seus llavis toquen finalment uns llavis veritables; la noia ha sentit els petons que ell li ha fet i ha envermellit; ha alçat cap a la llum una mirada tímida i ha vist al mateix temps el cel i el seu amant.

La deessa va assistir a aquell matrimoni obra seva; quan es van unir per nou vegades les banyes de la lluna formant un disc sencer, ella va donar a llum Pafos, de qui l'illa n'ha conservat el nom.

---

190 Boletes d'ambre utilitzades en bijuteria.

191 Muntanya de l'Àtica, famosa pels seus ruscs.

VENUS I ADONIS – LLIBRE X

El temps vola, passa imperceptiblement i sense que hom se n'adoni; no hi ha res més veloç que el pas dels anys.

Aquell que era fill de la seva germana i del seu avi, que feia poc era tancat dins un arbre, que havia nascut feia poc, que adés era un infant bellíssim, era ja un jove, era ja un home, era ja més bell encara i agradava fins i tot a Venus, venjant així la passió de la seva mare. En efecte, quan el noi del carcaix feia un petó a la seva mare,¹⁹² li va fregar el pit sense adonar-se'n amb una fletxa que sobresortia; la deessa, ferida, va apartar el fill amb la mà, però la ferida era més profunda del que semblava; al principi, ni la deessa mateixa no se n'havia adonat. Captivada per la bellesa del jove, ja no s'interessava per les riberes de Citera, ni anava mai a Pafos, envoltada de la mar profunda, ni a Cnidos, abundant en peixos, ni a Amatunt, rica en metalls.¹⁹³ Tampoc no freqüentava el cel; preferia Adonis al cel; el segueix sempre; s'ha fet la seva companya; ella, acostumada a protegir-se sempre a l'ombra i a cuidar-se per augmentar la seva bellesa, anava errant per cims, per boscos i per roques cobertes d'esbarzers, amb la roba recollida fins al genoll, a la manera de Diana; aquissa els gossos i persegueix els animals que pot capturar sense perill, llebres ràpides, cérvols de banyes elevades o daines; no ho intenta amb els senglars robustos, els llops predadors, els ossos armats d'urpes ni amb els lleons, que se sacien duent la mort als ramats. També a tu, Adonis, t'aconsella que els tinguis por, si d'alguna cosa poden servir els seus consells, i et diu: “Mostra coratge amb els animals que escapen; amb els agosarats no hi ha gosadia que ens doni seguretat. No vulguis ser temerari, jove, i em posis a mi en perill; no ataquis feres que la natura ha dotat amb armes, no sigui que la teva glòria em costi massa cara. Ni la teva edat, ni el teu rostre, ni el que ha impressionat Venus, impressionarà els lleons, els senglars cerruts, ni els ulls i els cors de les feres. Els senglars violents tenen la força del llamp a les dents ganxudes; la ràbia amb què ataquen els lleons rogens és enorme i jo odio la seva raça”. Com que Adonis li'n va demanar la causa, ella li va dir: “Te l'explicaré, i també el prodigi admirable que va seguir aquell crim antic. Però no estic acostumada a aquesta feina i ja estic cansada; mira aquest pollancre que tan oportunament ens regala amb la seva ombra i el llit que ens ofereix la gespa; vull descansar aquí amb tu, a terra—i s'hi va ajeure per descansar—. Va col·locar-se damunt l'herba i damunt del cos d'ell i, estirada i amb el clatell recolzat sobre el pit del jove, va començar així, interrompent de tant en tant el relat amb petons...”

192 Cupido és fill de Venus.

193 Citera és una illa propera a Esparta. Cnidos era una ciutat de la Cària, i Pafos i Amatunt de Xipre. En tots aquests llocs era molt important el culte de Venus.

MIDAS – LLIBRE XI

Però Bacus no en va tenir prou amb això; va abandonar també aquelles contrades i, amb una companyia molt més agradable, va dirigir-se a les vinyes del Tmolos i al Pactolos,¹⁹⁴ tot i que en aquell temps aquest no era d'or ni la seva sorra cobejada pel seu valor. L'acompanyava el seu seguici habitual de sàtirs i de bacants, però hi mancava Silè;¹⁹⁵ uns pagesos frigis el van trobar fent tentines per causa dels anys i del vi i el van dur, lligat amb unes garlandes de flors, a Midas, que havia estat iniciat per Orfeu el traci i per Eumolp l'atenès en els rituals secrets. Així que el rei va reconèixer l'amic del déu, el seu company en els rituals sagrats, va organitzar per celebrar l'arribada de l'hoste una festa magnífica que va durar deu dies amb les seves nits; ja Lucífer,¹⁹⁶ allà en el cel, havia obligat per onzena vegada l'exèrcit d'estrelles a retirar-se, quan el rei va dirigir-se content a les terres de Lídia i va lliurar Silè al seu deixeble. El déu, content d'haver recuperat el preceptor, li va concedir la possibilitat, grata però poc convenient, de triar el do que volgués. Midas, sense saber fer bon ús d'aquell present, va dir: «Fes que tot allò que toqui el meu cos, es converteixi en or resplendent». Líber va donar el seu assentiment a aquest desig i li va concedir un do que li hauria de fer molt de mal, lamentant, però, que no hagués demanat una cosa millor.

L'heroi dels berecints¹⁹⁷ se'n va anar content, alegre per aquell do funest, i per assegurar-se de la veracitat de la promesa feia proves tocant tota mena d'objectes. Sense poder creure, gairebé, el que li passava, va arrencar d'una alzina no gaire alta una branca plena de fulles verdes; la branca es va fer d'or, va agafar una pedra de terra; la pedra també va esgrogueir-se fins a tornar-se d'or; va tocar també un terròs i el poder del seu tacte va fer que es tornés un lingot; va arrencar unes espigues seques del gra de Ceres i les messes eren d'or; havia agafat una poma i la duia a la mà i semblava que la hi havien donat les Hespèrides;¹⁹⁸ si posava els dits en els brancals elevats d'una porta, els brancals començaven a resplendir; fins i tot quan es rentava les mans en l'aigua transparent, l'aigua que li queia de les mans podia molt bé enganyar Dànae.¹⁹⁹ Amb prou feines li cabien en el cor totes les seves esperances; tot s'ho imaginava d'or. Enmig d'aquesta alegria seva, els servidors li van parar una taula plena de menges i on no mancava el blat torrat però així que tocava amb la mà els dons de Ceres, els dons de Ceres endurien; si es disposava àvidament a esqueixar les menges amb les dents, una lamina daurada recobria les menges, així que hi posava la dent; si barrejava amb aigua pura la beguda de qui li havia atorgat aquell do, hom podia veure com fluïa per la seva boca l'or fos.

Estupefacte davant aquella desgràcia inesperada, ric i miserable a la vegada, desitja fugir de les seves riqueses i odia el que poc abans havia desitjat. Tota aquella abundància no pot alleujar-li la gana; la seva gola es crema, dessecada per la set, i aquell or que odia el turmenta merescudament. Alçant al cel les mans i els braços resplendents, va dir:

«Perdona'm, pare Leneu,²⁰⁰ he pecat; compadeix-te de mi, t'ho suplico; allibera'm d'aquest mal enganyós». El poder dels déus és compassiu; Bacus el va tornar com abans, ja que confessava la seva falta, i li va treure el do que li havia atorgat en compliment de la seva promesa. «Perquè no continuïs cobert d'aquest or que vas tenir el mal pensament de desitjar», li va dir, «vés al riu que hi ha a la vora de la gran ciutat de Sardes i fes camí en sentit contrari al del corrent de l'aigua pels turons que hi ha a la riba fins que arribis a la deu del riu; posa el cap sota l'aigua escumejant de la font, allà on surt amb més força, i renta a la vegada el teu cos i la teva culpa». El rei va ficar-se a l'aigua, com li havia estat ordenat; el poder de transformar-ho tot en or va canviar el color del nu i va passar del cos de l'home a l'aigua; encara ara, per haver rebut la llavor de l'antic filó, els camps tenen la duresa de l'or, que brilla en la terra humida.

Midas havia avorrit la riquesa i habitava als boscos i al camp, venerant el déu Pan, que viu sempre a les coves de les muntanyes; però el seu enteniment era igual d'obtús i la neciesa d'aquell home havia de ser-li fatal, com abans, per segona vegada. Doncs bé, amb una àmplia vista sobre el mar, l'escarpat Tmolos es dreça ben alt, estenent-se per una i per altra banda fins a acabar per un costat a Sardes,²⁰¹ i per l'altre a la petita Hipepa.²⁰² Allà és on Pan, que es jactava de les seves cançons

ANTOLOGIA DE *LES METAMORFOSIS* D'OVIDI

davant les nimfes delicades i tocava una cançó lleugera amb la seva flauta de canyes unides amb cera,²⁰³ es va atrevir a menysprear els cants d'Apol·lo comparant-se amb ell, i a participar en una competició desigual de què el Tmolos era el jutge. El vell jutge va seure damunt la seva muntanya i es va desembarassar d'arbres les orelles; només unes fulles d'alzina li cenyien els cabells grisos i al voltant de les temples balmades li penjaven glans. Va mirar el déu dels ramats²⁰⁴ i va dir: «Per part del jutge, ja podeu començar». Pan va fer sonar la siringa camperola i la ruda cançó va fascinar Midas, que per casualitat era al costat de l'intendent; quan va haver acabat, el diví Tmolos va girar l'esguard cap a Febos; el bosc va seguir el moviment del seu rostre. Febos duia el cap ros coronat de llorer del Parnàs i escombrava el terra amb el seu mantell tenyit de porpra de Tir a la mà dreta duia la lira plena de pedres precioses incrustades i de vori de l'Índia; a l'altra mà duia el pectre; el seu posat mateix era el d'un artista. Aleshores, el seu polze va fer vibrar hàbilment les cordes i el Tmolos, captivat per la dolcesa de les seves notes va ordenar a Pan de reconèixer la superioritat de la cítara damunt les canyes. El judici i el veredict del mont diví complau tothom; la veu de Midas és l'única que el critica i el considera injust; i el déu de Delos no vol que unes orelles tan nècies conservin la forma humana; les allarga, les omple de pèls grisos, les fa flexibles per la part de baix i els dona la possibilitat de moure's; la resta del seu cos és humana; el càstig només n'ha afectat aquesta part; ara les seves orelles són com les dels ases que caminen a poc a poc.

Ell desitja amagar-les, s'avergonyeix d'aquella deformitat i tracta d'ocultar les temples amb tiars de porpra; però el servidor que solia tallar-li amb una fulla de ferro el cabells quan li creixien ho va veure tot; aquest no s'atrevia a revelar la deformitat que havia vist, però es moria de ganes d'escampar-la als quatre vents i era incapaç de callar; així és que va anar a un lloc apartat, va fer un forat a terra i va explicar allà, en veu baixa, xiuxiuejant dins el forat fet a terra, la mena d'orelles que havia vist en el seu amo; va tornar a posar la terra per cobrir la delació que havia fet i, un cop tapat el clot, se'n va anar en silenci. Va començar a créixer allà un bosc dens de canyes tremoloses i, així que aquestes van ser madures un any després, van trair el sembrador; car, en ser mogudes pel buf lleuger de l'austre, van referir les paraules enterrades i van fer saber a tothom com eren les orelles del seu senyor.

---

194 Muntanya i riu de Lídia.

195 Fill del déu Pan i d'una nimfa. Havia educat Bacus i era representat borratxo i dalt d'un ase.

196 L'estel del matí.

197 Midas era, suposadament, fill de Cibele, molt venerada pels berecints, poble de Cària.

198 Nimfes que habitaven a l'extrem occidental del món, prop del mont Atlas i que cuitaven un jardí on creixia un arbre de pomes d'or.

199 Dànae, mare de Perseu, havia estat fecundada per Júpiter transformat en pluja d'or.

200 Apel·lació de Bacus.

201 Ciutat d'Àsia Menor. El riu és el Pactolos.

202 Ciutat de Lídia, on havia nascut Aracne.

203 La siringa, o flauta de Pan.

204 Pan.

ACIS, GALATEA I POLIFEM – LLIBRE XIII

Acis era fill de Faune²⁰⁵ i d'una nimfa del Simet²⁰⁶; era un goig molt gran per al seu pare i per a la seva mare, però més encara per a mi²⁰⁷, perquè únicament s'havia unit a mi. Era molt bell; havia celebrat ja el seu setzè aniversari i uns pelets indecisos havien començat a insinuar-se en les seves galtes tendres. Jo el cercava sense parar, i a mi em cercava el cíclop²⁰⁸; no et sabia dir, si m'ho demanessis, què era més gran en mi, si l'odi pel cíclop o l'amor per Acis; tots dos eren iguals. Ai! Que gran és el poder del teu regne, mare Venus! En efecte, aquell salvatge,²⁰⁹ esgarrifós als mateixos habitants de les selves, a qui ningú no havia pogut visitar i sortir-ne sense dany, que menyspreava el gran Olimp i els seus déus, va sentir què era l'amor i, presa del desig que sentia per mi, s'inflamava de passió, oblidant els seus ramats i les seves coves. Ara, Polifem, et preocupes del teu aspecte, ara vols semblar agradable i pentines els teus cabells rígids amb un rastell; ara t'agrada tallar-te la barba hirsuta amb una falç, contemplar en l'aigua el teu rostre ferotge i tractar d'arranjar-lo. Desapareix el gust pels carnatges, la ferotgia, la set insaciable de sang, i les naus arriben a ell i en parteixen sense dany. Entretant Tèlem havia arribat a Sicília, a l'Etna, Tèlem, el fill d'Èurim, que no s'havia equivocat mai interpretant el vol de les aus; va anar a trobar el terrible Polifem i li va dir: "Aquest ull que portes enmig del front, l'únic que tens, te l'arrabassarà Ulisses". El cíclop va riure i li va dir: "T'enganyes, endeví estúpid una altra me l'ha arrabassat ja". D'aquesta manera va desdenyar qui li anunciava inútilment la veritat i, o be caminava per la platja, esclafant-la sota les seves passes enormes, o tornava cansat a la seva cova fosca.

Hi ha un promontori en forma de falca que amb el seu cim allargassat s'endinsa en el mar; totes dues bandes són banyades per les aigües del mar. Aquí va pujar el cíclop ferotge i hi va seure al bell mig; les seves ovelles llanudes el van seguir sense que ningú les guiés. Després de deixar als seus peus el tronc de pi que li servia de bastó, bo per sostenir les veles d'un vaixell, va agafar el flabiol compost de cent canyes, i totes les muntanyes, les aigües també, van sentir els xiulets de la seva melodia pastoral. Jo, amagada darrere una roca i ajaguda en els braços del meu Acis, vaig sentir de lluny les seves paraules i el que vaig sentir m'ha quedat ben gravat: "Galatea, més blanca que una fulla de nevada olivella, més espigada que el vern alt, més resplendent que el vidre, més juganera que un cabrit tendre, més suau que petxines desgastades per l'acció contínua del mar, més agradable que el sol a l'hivern i l'ombra a l'estiu, més esplèndida que els fruits, amb més presència que un plàtan elevat, més brillant que el glaç, més dolça que el raïm madur, més delicada que les plomes del cigne i que la llet quallada, ai si no em fugissis, més bella que un jardí ben regat! Galatea, també més feréstega que els jònecs indòmits, més dura que una alzina amb molts anys, més enganyadora que les aigües, més resistent que les branques del salze i que les vinyes blanques, més immòbil que aquests esculls, més violenta que un torrent, més alterosa que un paó elogiat per tothom, més punyent que el foc, més punxant que les espines dels cards, més ferotge que una óssa quan acaba de parir, més sorda que el mar, més furiosa que una serp que ha estat trepitjada i, la cosa que més voldria poder-te treure, més veloç, no només que un cérvol fet fugir pel so clar d'uns lladrucs, sinó també que els vents i que la brisa rabent! I, tanmateix, si em coneguessis bé, et sabia greu haver fugit de mi, t'enutjaries pel temps que has perdut i faries tots els possibles per retenir-me. Posseeixo una part de la muntanya, una cova en la roca viva, on no es nota la calor del sol a l'estiu, ni el fred a l'hivern; posseeixo fruits que fan vinclar les branques, posseeixo raïms que semblen d'or en llargues extensions de vinya, i també arbres de color de porpra; a tu reservo els uns i els altres. Tu, amb les teves pròpies mans, recolliràs maduixes tendres nascudes sota l'ombra del bosc, drupes de sanguinyol a la tardor i prunes, no només les morades que fan el suc negre, sinó també les altres més bones que semblen de cera fresca. Si fossis la meva esposa no et mancarien les castanyes, ni els fruits de l'arboç; tots els arbres estarien al teu servei. Tot aquest bestiar és meu; i molt d'altre que va per les valls, molt que s'amaga als boscos i molt que tinc establert en coves; encara que m'ho demanessis amb insistència, no et podria dir tot el que tinc; comptar el bestiar és cosa de pobres. Per conèixer la seva qualitat no cal que creguis els meus elogis; tu mateixa pots veure com les seves

ANTOLOGIA DE *LES METAMORFOSIS* D'OVIDI

potes es corben i amb prou feines poden aguantar les mamelles inflades. Hi ha també cries més petites, xais en pletes temperades, i també, de la mateixa edat, cabrits en altres pletes. Sempre dispo de llet blanca com la neu; una part la deixo per beure, a l'altra, hi poso quall i la faig sòlida. I no tindràs únicament plaers assequibles i presents vulgars, com ara daines, llebres, cabres, un parell de colomes o un niu agafat del cirnall d'un arbre. Dalt de tot de les muntanyes he trobat dos bessons, cadells d'una óssa peluda, perquè poguessin jugar amb tu, tan iguals entre ells que amb prou feines podries distingirlos; quan els vaig trobar em vaig dir: els conservaré per a la meva mestressa. Ara, treu ja del mar blau el teu cap magnífic; vine ja, Galatea, i no refusis els presents que et faig. Jo em conec bé; fa poc he vist la meva imatge reflectida en l'aigua líquida i el meu aspecte, em veure'm, m'ha plagut. Mira que alt que sóc! Júpiter allà en el cel —ja que vosaltres parleu de no sé quin Júpiter que regna allà— no té un cos més gran que aquest; un cabell abundant cau sobre el meu rostre adust i fa ombra com un bosc damunt les meves espatlles. No consideris lleig que el meu cos sigui ple d'una espessor de cerres eriçades; és lleig un arbre sense fulles, és lleig un cavall a qui la crinera no li amaga el coll daurat; les plomes cobreixen els ocells, i a les ovelles els queda be la seva llana; Als homes els afavoreix la barba i un cos ple de pèls eriçats. Només tinc un sol ull enmig del front, però és gran corn un escut enorme. ¿I què? ¿No ho veu tot des del cel el gran sol? I, tanmateix, el sol només té un ull. A més a més el meu pare és el rei del vostre mar; jo te'l dono per sogre. Només et demano que et compadeixis de mi i que escoltis les meves súpliques; a tu només m'he rendit; jo menyspreo Júpiter, el cel i el llamp punyent i et venero a tu, filla de Nereu; la teva còlera és més terrible que el llamp. Jo suportaria millor el teu refús si defugissis tothom; ¿però per què bandeges el cíclop i estimes Acis? ¿Per què prefereixes Acis a les meves abraçades? Que ell s'agradi ell mateix i que t'agradi a tu, Galatea, cosa que jo no voldria, però, si tinc ocasió, sentirà que les meves forces estan en proporció a la mida del meu cos; li arrencaré les entranyes vives, faré trossos els seus membres i els escamparé pels camps i per les teves aigües —i que s'uneixi a tu d'aquesta manera!— Perquè jo em cremo i el foc de la passió, ultratjat, es desborda amb més violència; em sembla que l'Etna amb la seva força s'ha traslladat dins meu i que el porto dins del meu pit; i a tu, Galatea, t'és igual”.

Després d'haver proferit aquests laments endebades, es va posar dempeus —jo ho veia tot— i, corn un toro furiós a qui han pres la vaca, no podia estar-se quiet i caminava errant pel bosc i pels congosts familiars; aleshores, aquella fera, desprevinguts i sense cap temença, ens va veure a mi i a Acis i va exclamar: “Us he vist i faré que aquest vostre encontre amorós sigui l'últim”. La seva veu era tan forta com ho podia ser la d'un cíclop furiós; la cridòria va aterrir tot l'Etna. Aleshores jo, esglaiada, em vaig submergir en la mar propera; l'heroi, fill del Simet, va girar esquena i va fugir tot dient: “Ajuda'm, Galatea, t'ho suplico; ajudeu-me pares i acolliu en el vostre regne qui està a punt de morir!” El cíclop el segueix, li llança un tros que havia arrencat d'una muntanya i, tot i que només va tocar Acis amb una punta de la roca, el va fer caure enterament a terra. Jo, aleshores —era l'única cosa que el destí em deixava fer—, vaig fer que Acis adquirís les forces dels seus avantpassats. De sota la roca sortia sang color de porpra i en poc temps va començar a perdre la seva vermellor, es va tornar del color d'un riu alterat per les primeres pluges; amb el temps es va anar aclarint. Tot seguit, la roca, tocada per l'aigua, s'obre; per les esquerdes sorgeixen canyes fresques i altes i a l'obertura còncava de la pedra ressonen les aigües que salten. I, oh meravella! de sobte surt fins a la cintura un jove amb unes banyes novelles cenyides amb una corona de joncs entrellaçats, que, si no fos perquè és més gran i perquè té tot el rostre d'un color blavós, sembla Acis. Tot i això, era en realitat Acis transformat en riu i les aigües han conservat el seu nom antic».

---

205 Déu romà, protector dels pastors i els ramats, identificat amb el déu grec Pan.

206 Riu de Sicília, prop de Catània.

207 És Galatea qui parla.

208 El cíclop Polifem.

209 Polifem.

GLAUC, ESCIL·LA I CIRCE – LLIBRE XIV

L'eubeu,²¹⁰ habitant de les aigües agitades, ja havia deixat enrere l'Etna, assentat damunt la boca del gegant,²¹¹ i els camps dels ciclops, que ignoren l'ús del rascler i de l'arada i que no deuen res a bous aparellats sota un jou; també havia deixat enrere Zancle, les muralles de Règion²¹² situades al davant, i l'estret, destructor de vaixells, que, oprimint entre dues ribes bessones, estableix els límits de les terres d'Ausònia i de Sicília. Des d'allí, nedant a grans braçades per les aigües del Tirrè, Glauc arriba als turons coberts d'herba i a l'atri de Circe, la filla del Sol, atapeït d'éssers amb aparença de feres.²¹³ En veure-la, i després de l'intercanvi de saluts, li va dir: «Deessa, apiada't d'un déu, t'ho suplico; tu ets l'única que pot mitigar el meu dolor, si és que et semblo digne d'això. La magnitud del poder de les herbes, filla del Tità, ningú no la coneix millor que jo, que vaig ser transformat per elles; i, perquè no ignoris la causa de la meua ànsia, has de saber que a les costes d'Itàlia, davant els murs de Messina, he vist Escil·la; em fa vergonya explicar-te les meves promeses, les súpriques, les paraules dolces, tots els mots que ella ha refusat. Tu, si hi ha algun poder en els teus encanteris, pronuncia un encanteri amb la teua boca divina; si una herba és més eficaç, fes ús de les forces d'una herba poderosa que ja hagi experimentat. Però no et demano que em guareixis o que curis aquestes ferides meves; no es tracta de posar fi a la meua passió, sinó que ella la comparteixi».

Circe, per la seva banda, —ningú no és més sensible que ella a aquesta mena de foc, tant si la causa d'això es troba en ella mateixa, com si és obra de Venus, ofesa per la delació del seu pare—²¹⁴ li va respondre amb aquestes paraules: «Seria millor que anessis darrere d'una que et correspongués, que volgués el mateix que tu i que fos presa de la mateixa passió. Eres digne d'haver estat objecte de desig, i, sense cap mena de dubte, hagués pogut passar així; i, si dones esperances, en seràs objecte, creume».

No tinguis cap mena de dubte; pots confiar en la teua bellesa. Vet aquí que jo, tot i essent una deessa, tot i essent filla del Sol resplendent, tot i tenint un poder tan gran amb les herbes, i igual de gran amb els encanteris, desitjo ser teua. Refusa qui et refusa, fes cas a qui et persegueix i amb una sola acció dóna'ns a totes dues el que ens mereixem». Glauc va respondre així a les seves proposicions: «Mentre Escil·la sigui viva, creixeran els arbres enmig del mar i les algues en els cims de les muntanyes abans que canviï l'amor que sento».

La deessa es va indignar i, com que no podia fer-li mal a ell, ni ho hagués volgut, perquè l'estimava, va enfurir-se contra la noia que havia estat preferida a ella; ofesa pel rebuig del seu amor, tritura herbes màgiques amb suc de poder esgarrifós i acompanya la barreja amb conjurs d'Hècate;²¹⁵ es cobreix amb un vel blavós i surt del palau, travessat la munió de bèsties, que li fan carícies en passar; es dirigeix a Règion, situat davant les roques de Zancle i s'endinsa en les aigües agitades; hi camina per sobre com damunt la terra ferma i, amb els peus eixuts, corre damunt la superfície del mar. Hi havia un gorg petit, que s'endinsava en una cala rodona, un lloc tranquil, molt grat a Escil·la, que es refugiava allà de la calor sufocant del mar i del cel quan el sol era en el punt més alt del seu recorregut i, des de dalt de tot, empetitia al màxim les ombres. La deessa infecta el lloc i el contamina amb els seus verins prodigiosos; i escampa suc que ha obtingut d'una arrel perniciosa i murmura vint-i-set vegades les paraules màgiques d'un conjur incompreensible pel caràcter enigmàtic de les seves paraules mal sentides. Hi arriba Escil·la; s'havia submergit en l'aigua fins al ventre, quan va veure que els seus flancs s'havien deformat en uns monstres lladradors; de bon principi, creient que no formen part del seu cos, tracta d'allunyar-se'n, de desembarassar-se'n, i té por de la violència de les boques dels gossos però, en fugir-los, els arrossega amb ella, i, en cercar en el seu cos les cuixes, les cames i els peus, en comptes d'aquests membres, hi troba les boques d'uns Cèrbers; la ferocitat dels gossos la fa dreçar-se, però la reté el dors de les feres on està unida pels engonals mutilats i pel ventre que li surt de l'aigua. Glauc, el seu enamorat, va plorar i va defugir la unió amb Circe, que amb tanta hostilitat havia fet ús del poder de les herbes. Escil·la va romandre en aquell lloc i, així que se li va presentar l'ocasió, va arrabassar a Ulisses els seus

ANTOLOGIA DE *LES METAMORFOSIS* D'OVIDI

companys per odiar Circe; poc després hauria fet naufragar també els vaixells dels teucres, si no hagués estat transformada abans en un escull en la roca que encara ara es dreça allà; els mariners eviten també aquest escull.

---

210 Glauc.

211 El gegant Tifó, abatut per Zeus amb el seu llamp i colgat sota l'Etna.

212 Ciutat del sud de la península Itàlica a l'altra banda de l'estret de Messina, avui Reggio di Calabria.

213 Homes transformats per la màgia de Circe, segons ens és explicat en Odissea.

214 El Sol, pare de Circe, va ser qui va descobrir els amors adúlter de Venus i Mart.

215 Deessa de la màgia.